

Bilaga 2

Svensk ekonomi

Bilaga 2

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

Förord	9
1 Översikt	9
1.1 De internationella förutsättningarna	9
1.2 De finansiella marknaderna	10
1.3 Den ekonomiska politiken	11
1.4 Efterfrågan och produktion	11
1.5 Arbetsmarknad, resursutnyttjande och inflation.....	15
1.6 De offentliga finanserna	17
2 Internationell utveckling.....	18
2.1 Euroområdet	19
2.2 Storbritannien	21
2.3 Norden.....	21
2.4 Förenta staterna	22
2.5 Japan.....	23
2.6 Övriga Asien	24
2.7 Oljepriset.....	25
3 De finansiella marknaderna.....	27
3.1 Utvecklingen i omvärlden	27
3.2 Utvecklingen i Sverige	29
4 Utrikeshandeln	33
4.1 Varuexport.....	33
4.2 Varuimport	34
4.3 Tjänstehandeln	35
4.4 Bytesbalansen	36
4.5 Bruttonationalinkomsten	36
5 Näringslivets produktion.....	38
5.1 Industri	38
5.2 Byggindustri	40
5.3 Tjänstesektorn.....	41
6 Arbetsmarknaden	42

7	Löner.....	50
8	Inflation.....	52
9	Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter	56
9.1	Hushållens inkomster	56
9.2	Hushållens konsumtionsutgifter.....	58
9.3	Hushållens sparande.....	60
10	Investeringar.....	62
10.1	Näringslivet.....	62
10.2	Offentliga myndigheter.....	63
10.3	Bostäder.....	64
10.4	Lager.....	64
11	Den offentliga sektorn.....	66
11.1	Den konsoliderade offentliga sektorn.....	66
11.2	Den statliga sektorn	70
11.3	Ålderspensionssystemet.....	71
11.4	Den kommunala sektorn.....	72
11.5	Finanspolitiska indikatorer	75
12	Den demografiska utvecklingen och de offentliga finanserna	79
13	Prognosjämförelse.....	84
13.1	Jämförelse med föregående prognos för 2005	84
13.2	Jämförelse med föregående prognos för 2006	85
	Fördjupningsrutor	
	Effekter på världsekonomin av höga energipriser.....	26
	Lågt ränteläge kommer hushållen till del.....	32
	Världsmarknadstillväxten och dess koppling till svensk exporttillväxt.....	37
	Omläggningen av arbetskraftsundersökningen	43
	Danskt stimulanspaket för ökad sysselsättning.....	48
	Sysselsättning inom välfärdstjänsterna	78

Tabellförteckning

1.1 Prognosförutsättningar	10
1.2 Nyckeltal	11
1.3 Försörjningsbalans.....	13
1.4 Bidrag till BNP-tillväxt.....	14
1.5 Nyckeltal för arbetsmarknaden	15
1.6 Resursläget	16
1.7 Timlön, KPI och UND1X	17
1.8 Offentliga finanser.....	17
2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet.....	19
3.1 Betalningsbalansens finansiella poster.....	31
3.2 Ränte- och valutakursantaganden.....	31
4.1 Export och import av varor och tjänster	33
4.2 Export- och importpriser, samt bytesförhållandet	35
4.3 Bytesbalans.....	36
4.4 Bruttonationalinkomst (BNI)	36
5.1 Näringslivets produktion	38
5.2 Bygginvesteringar	40
5.3 Förädlingsvärde och förädlingsvärdesandelar inom tjänstesektorn 2004	41
6.1 Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet	42
6.2 Deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.....	44
7.1 Nominell löneutveckling.....	51
8.1 Konsumentprisernas utveckling	55
9.1 Hushållens disponibla inkomster	56
9.2 Bidrag till den reala inkomstutvecklingen.....	57
9.3 Transfereringsinkomster.....	57
9.4 Hushållens finansiella förmögenhet	59
9.5 Hushållens sparande	60
9.6 Hushållens finansiella sparande	61
10.1 Investeringar	63
11.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande	66
11.2 Utgiftstak för staten.....	67
11.3 Den offentliga sektorns finanser	68
11.4 Skatter och avgifter.....	69
11.5 Den offentliga sektorns utgifter	70
11.6 Statens finanser (exklusive statliga affärsverk och aktiebolag).....	70
11.7 Statens finansiella sparande och budgetsaldo.....	71
11.8 Budgetsaldo och statskuld.....	71
11.9 Ålderspensionssystemet.....	72
11.10 Kommunsektorns skatteinkomster och statsbidrag.....	73
11.11 Statsbidrag enligt nationalräkenskaperna.....	73
11.12 Kommunal sysselsättning.....	74
11.13 Kommunsektorns finanser.....	74

11.14 Strukturellt sparande i offentlig sektor.....	76
11.15 Indikator för effekter på efterfrågan.....	77
12.1 Makroekonomiska förutsättningar	81
12.2 Offentliga finanser	82
13.1 Finansdepartementets prognoser för 2005 i 2005 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2006	84
13.2 Finansdepartementets prognoser för 2006 i 2005 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2006	85

Diagramförteckning

1.1 BNP	12
1.2 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter.....	12
1.3 Kommunsektorns finanser.....	13
1.4 Bidrag till BNP-tillväxt	13
1.5 Bytesbalansen och bytesförhållandet	14
1.6 Arbetade timmar och BNP	15
2.1 Industriproduktion och inköpschefsindex i tillverkningsindustrin	23
2.3 Priset på Brentolja.....	25
3.1 Styrrentor i Förenta staterna, Sverige och euroområdet	27
3.2 10-åriga obligationsrentor i Förenta staterna, Tyskland och Sverige.....	28
3.3 Dollarutveckling mot yen och euro.....	28
3.4 Börsutveckling i Förenta staterna, euroområdet och Sverige	29
3.5 Skillnad mellan 10-åriga obligationsrentor i Sverige och Tyskland.....	30
3.6 TCW-index.....	30
4.1 Världsmarknadstillväxt (VMT) och svensk exporttillväxt.....	33
5.1 Produktionsvolym enligt kvartalsbarometern	39
5.2 Industrins enhetsarbetskostnader i Sverige relativt 11 OECD-länder	39
5.3 Industrins produktivitetstillväxt.....	40
6.1 Arbetade timmar och BNP	42
6.2 Nyanmälda lediga platser och varsel.....	44
6.3 Sysselsatta och sjukfrånvarande	45
6.4 Arbetade timmar per sysselsatt och person i arbete.....	46
6.5 Arbetskraftsutbud och sysselsättning	46
6.6 Arbetslöshet	47
7.1 Nominell och real löneutveckling.....	51
8.1 Inflation (KPI) och underliggande inflation.....	52
8.2 Bidrag till KPI-inflationen från vissa grupper av varor och tjänster.....	52
8.3 Bidrag till KPI-inflationen från drivmedel och villaolja	52
8.4 Kläder och skor. Konsument- och importpriser samt handelns förväntningar om försäljningspriserna	53
8.5 Livsmedel och alkoholfria drycker. Konsument- och importpriser samt handelns förväntningar om försäljningspriserna.....	54
8.6 Förväntad inflation om tolv månader.....	54
8.7 Konsumentprisernas utveckling	55
9.1 Hushållens realinkomstutveckling	56
9.2 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter.....	58
9.3 Hushållens konsumtion av varor och tjänster	58
9.4 Hushållens förväntningar om ekonomin 12 månader framåt	59
9.5 Hushållens skulder	60
9.6 Hushållens egna sparande	61
10.1 Investeringar	62
10.2 Investeringarnas andel av BNP	62

10.3 Kapacitetsutnyttjandet i industrin	63
10.4 Påbörjade nybyggnationer av bostäder	64
11.1 Konsoliderad bruttoskuld.....	68
11.2 Skattekvot inklusive EU-avgift	69
11.3 Utgiftskvoten	70
11.4 Kommunsektorns finanser	74
12.1 Sveriges befolkning	79
12.2 Demografiska försörjningskvoter	79
12.3 Befolkning i åldrarna 20–64 år.....	80
12.4 Statsskuld.....	83

Svensk ekonomi

Förord

I denna bilaga till budgetpropositionen för 2006 redovisas Finansdepartementets prognos för den internationella och svenska ekonomins utveckling under 2005 och 2006. Dessutom redovisas en kalkyl för utvecklingen 2007 och 2008.

Prognosen baseras på underlag från bl.a. Statistiska centralbyrån (SCB), Europeiska kommissionen och Konjunkturinstitutet (KI). Finansdepartementet bär dock hela ansvaret för de bedömningar som redovisas. Departementsrådet Henrik Braconier är ansvarig för beräkningarna. I arbetet med denna bilaga har information som fanns tillgänglig den 13 september 2005 beaktats.

till 3,1 %, delvis som en följd av en snabbt ökande hushållskonsumtion.

Läget på arbetsmarknaden förbättras framöver. Sysselsättningen beräknas stiga med 0,1 % i år och med 1,3 % 2006. Arbetslösheten sjunker successivt som en följd av en allt starkare inhemsk efterfrågan och ökade arbetsmarknadspolitiska programvolymer. Mätt som årsgenomsnitt uppgår arbetslösheten till 5,9 % i år för att falla till 4,8 % 2006.

Inflationstrycket i den svenska ekonomin är fortsatt lågt, vilket till en del är en följd av det låga resursutnyttjandet. KPI-inflationen bedöms uppgå till 0,3 % i genomsnitt i år och till 1,5 % 2006.

De offentliga finanserna visar fortsatt överskott. Den offentliga sektorns finansiella sparande förväntas uppgå till 1,4 % av BNP i år och 0,7 % 2006.

1 Översikt

Världsekonomin förväntas växa med drygt 4 % såväl i år som 2006. Låga räntor, höga företagsvinster och en starkare utveckling på arbetsmarknaden medför att såväl investeringar som hushållens konsumtion driver på tillväxten globalt. Inflationstrycket bedöms fortsätta vara dämpat framöver. Den internationella riskbilden är dock inte balanserad, och det finns en betydande risk för att tillväxten blir svagare om oljepriserna inte faller tillbaka som väntat.

Svensk ekonomi bedöms växa med 2,4 % i år. Exporttillväxten har saktat in markant, men förväntas även i år ge ett förhållandevis stort bidrag till BNP-tillväxten. Inhemsk efterfrågan kommer dock att spela en allt större roll för tillväxten under 2005 och 2006. Investeringarna, som började växa starkt under 2004, väntas fortsätta växa i en hög takt i år. Tillväxten i hushållens konsumtion tilltar något i år, bl.a. som en följd av en expansiv penningpolitik samt en gradvis förbättring på arbetsmarknaden. BNP-tillväxten 2006 beräknas uppgå

1.1 De internationella förutsättningarna

Efter att ha varit mycket stark under det första halvåret 2004 började tillväxten i världsekonomin bromsa in under andra halvåret. Orsakerna till inbromsningen var bl.a. stigande oljepriser och en successivt mindre expansiv ekonomisk politik. Låg inflation, en fortsatt expansiv penningpolitik, fortsatt låga obligationsräntor och stigande tillgångspriser borgar dock för en stark utveckling av efterfrågan framöver. Ökande sysselsättning i bl.a. Förenta staterna och Japan bidrar också till en god realinkomstutveckling och därmed till hushållens efterfrågan. Sammantaget bedöms världsekonomin växa med drygt 4 % både 2005 och 2006.

De höga oljepriserna bromsar den globala tillväxten, men världsekonomin tycks ändå kunna fortsätta växa snabbt och utan tydliga tendenser till en ökande inflationstakt. Skillnaderna mot tidigare oljepristoppar är flera. Bland annat är

dagens höga oljepriser i stor utsträckning ett resultat av den snabba tillväxten i världsekonomin snarare än en följd av ett lägre utbud av olja. OECD-länderna är dessutom betydligt mindre oljeberoende än för 25 år sedan. Till detta kommer att produktivitet utvecklingen är snabb och att förtroendet för penningpolitiken är starkt. Om oljepriserna inte faller tillbaka som väntat från sommaren höga nivåer är dock risken för en svagare utveckling i världsekonomin överhängande. Utbudsstörningar på oljemarknaden utgör även framöver en betydande risk för den internationella och den svenska ekonomiska utvecklingen.

Den amerikanska ekonomin har fortsatt att utvecklas starkt under 2005. En allt mindre expansiv ekonomisk politik och höga oljepriser har dock en dämpande effekt på ekonomin. Dessa dämpande efterfrågefaktorer balanseras emellertid av en ökande sysselsättning, en växande hushållsförmögenhet samt fortsatt låga långräntor. Därmed bedöms inbromsningen från fjolårets höga BNP-tillväxt om 4,2 % i Förenta staterna bli relativt försiktig. Tillväxten förväntas uppgå till 3,6 % i år och 3,4 % 2006. Den goda tillväxttakten har hittills medfört en endast måttlig ökning av inflationen. Orsaken till detta är bl.a. att produktiviteten fortsatt att utvecklas relativt starkt och att resursutnyttjandet därför inte stigit oroväckande snabbt. Även framöver förväntas priserna stiga i en balanserad takt.

Euroområdets ekonomi har utvecklats svagt sedan 2001. Under sommaren har dock flera tecken på en försiktig återhämtning inkommit, då bl.a. industriproduktionen stärkts de senaste månaderna. Framöver förväntas en tilltagande inhemsk efterfrågan successivt leda till en starkare tillväxt. Uppgången blir dock svag, då hushållens konsumtion enbart ökar måttligt. Detta beror delvis på en svag inkomstutveckling och en dämpad sysselsättningsutveckling. Investeringarna och exporten väntas dock utvecklas någorlunda starkt. Tillväxttakten i euroområdet förväntas uppgå till endast 1,3 % i år för att 2006 öka till 1,8 %. Den ihållande höga arbetslösheten och en inflationstakt som varaktigt ligger över den europeiska centralbankens mål tyder på att euroområdet som helhet brottas med strukturella problem.

Tillväxten i såväl de nordiska grannländerna som Storbritannien förväntas bli fortsatt god, framför allt som en följd av en stark inhemsk efterfrågeutveckling. Den japanska tillväxten

tycks ha tagit fart under det första halvåret 2005. En allt starkare arbetsmarknad och en gradvis försvinnande deflation förväntas innebära en förhållandevis stark tillväxt i hushållskonsumtionen. Samtidigt växer även investeringarna, och BNP-tillväxten förväntas uppgå till 1,8 % 2005 och 1,7 % 2006.

Tabell 1.1 Prognosförutsättningar

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP världen ¹	4,9	4,1	4,1	3,8	3,8
Brentolja, dollar ²	39	53	47	42	40
TCW-index ²	122	127	124	121	121
Tysk långränta ³	3,65	3,85	4,15	4,25	4,30
Svensk långränta ³	3,90	3,75	4,15	4,35	4,35
Reporänta ⁴	2,00	1,50	2,50	4,00	4,00
Refiränta ⁵	2,00	2,00	2,50	3,25	4,00
FED-funds ⁶	2,25	4,00	4,50	4,50	4,50

¹Procentuell förändring.

²Årsgenomsnitt.

³10-åriga statsobligationer.

⁴Slutkurs.

⁵Styrränta i euroområdet, slutkurs.

⁶Styrränta i Förenta staterna, slutkurs.

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån, IMF och Finansdepartementet.

1.2 De finansiella marknaderna

Under de senaste fem åren har både de nominella och reala marknadsräntorna fallit kraftigt globalt. De långa räntorna ligger nu på historiskt låga nivåer, vilket speglar att det globala sparandet har ökat i förhållande till investeringsbehoven. En uppgång i obligationsräntorna framöver är sannolik i takt med att resursutnyttjandet och inflationstakten stiger i världsekonomin. Ökande skillnader i obligationsräntorna mellan Förenta staterna och bl.a. euroområdet speglar att konjunkturutvecklingen i den amerikanska ekonomin är starkare. Den globala uppgången i långräntorna framöver bedöms dock dämpas av ett demografiskt betingat fortsatt högt sparande, samt av förändrade placeringsregler för försäkringsbolag och pensionsfonder.

Trots att den amerikanska centralbanken höjt styrräntan med 2,50 procentenheter sedan förra sommaren bedöms penningpolitiken fortfarande ha en stimulerande inverkan på den amerikanska ekonomin. Den amerikanska styrräntan förväntas fortsätta höjas framöver i syfte att hålla tillbaka den inflation som uppstår i takt med att resursutnyttjandet ökar. I euroområdet har styrräntorna under en längre tid legat på 2,00 %, vil-

ket innebär att penningpolitiken har en fortsatt expansiv inriktning. Den dämpade konjunkturuppgången i euroområdet tyder på att räntehöjningar inte är att vänta förrän under 2006 när resursutnyttjandet sakta ökar.

Sedan början av 2005 har dollarn stärkts gentemot andra valutor, såsom t.ex. euron. Denna utveckling har i hög grad drivits fram av en stigande ränteskillnad gentemot euroområdet. Det stora amerikanska bytesbalansunderskottet talar dock för att dollarn kommer att försvagas under 2005 och 2006.

Samma faktorer som talar för en dollarförsvagning framöver pekar i riktning mot en starkare krona. Stora bytesbalansöverskott och sunda offentliga finanser innebär att nettoställningen gentemot omvärlden successivt har förstärkts. Den förstärkning av kronan som skett sedan 2002 bröts dock under första halvåret 2005, som en följd av den svagare ekonomiska utvecklingen och Riksbankens räntesänkning i juni. I takt med en återgång till en starkare tillväxt förväntas dock kronan återigen börja förstärkas. TCW-index bedöms uppgå till 127 i slutet av 2005 och 124 vid utgången av 2006.

1.3 Den ekonomiska politiken

I juni sänkte Riksbanken reporäntan till 1,50 % efter att den legat på 2,00 % sedan april 2004. Bakgrunden till sänkningen var ett fortsatt mycket lågt inflationstryck och tydliga signaler om en svag ekonomisk utveckling under början av 2005.

Den låga styrräntan har inneburit att Riksbankens penningpolitik har haft en expansiv inriktning sedan 2003, och den har under 2004 och 2005 gett ett positivt bidrag till efterfrågan i den svenska ekonomin. Den senaste reporäntesänkningen väntas få full effekt på ekonomin först nästa år.

Som en följd av det svaga inflationstrycket och det låga resursutnyttjandet i ekonomin bedöms Riksbanken låta reporäntan ligga kvar på 1,50 % under hela 2005, för att successivt höja räntenivån till 2,50 % i slutet av 2006. Under 2007 höjs reporäntan ytterligare mot en neutral nivå.

Finanspolitiken, mätt som förändringen i den offentliga sektorns strukturella sparande, strammades åt under 2004. Finanspolitiken bedöms vara neutral i år. Den diskretionära finans-

politiken i statsbudgeten är starkt expansiv, men den expansiva effekten motverkas av förstärkningen av kommunernas finanser och av fallande sjuktal. De förslag regeringen lägger i denna budgetproposition innebär att finanspolitiken får en expansiv inriktning under 2006 motsvarande ca 1 % av BNP. År 2007 bedöms finanspolitiken vara neutral.

Sammantaget har den ekonomiska politiken en starkt stimulerande effekt på efterfrågan under 2006. Effekten förväntas avta betydligt under 2007.

1.4 Efterfrågan och produktion

Sveriges BNP växte med 3,6 % 2004, trots en kraftig inbromsning under slutet av året. Den höga tillväxten var delvis en följd av tillfälliga faktorer. Bland annat hade 2004 betydligt fler arbetsdagar än 2003. Bortsett från effekten av antalet arbetsdagar beräknas tillväxten ha uppgått till 3,1 %. Den inbromsning som skedde under slutet av 2004 påverkar även tillväxten 2005. Även om tillväxten återigen har tagit fart under de senaste månaderna beräknas BNP-tillväxten endast uppgå till 2,4 % i år. Den starka tillväxt som förutses under slutet av 2005 väntas fortsätta in i 2006 då tillväxten bedöms bli 3,1 %. Då antalet arbetsdagar är mindre 2006 än 2005 uppgår den kalenderkorrigerade tillväxten till 3,4 % 2006. Under kalkylåret 2007 bedöms det s.k. BNP-gapet slutas, varefter BNP växer i takt med potentiell BNP. År 2007 och 2008 beräknas BNP öka med 2,8 % respektive 2,3 %.

Tabell 1.2 Nyckeltal

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	3,6	2,4	3,1	2,8 ¹	2,3 ¹
BNP, kalenderkorrigerad	3,1	2,4	3,4	2,8	2,3
Öppen arbetslöshet ²	5,9	5,9	4,8	4,4	4,4
Antal arbetade timmar	0,9	0,4	1,1	0,7	0,2
Antal arbetade timmar, kalenderkorrigerade	-0,2	0,4	1,6	0,7 ¹	0,2 ¹
KPI, dec-dec	0,3	0,7	2,0	3,1	2,3
Offentligt finansiellt sparande ³	1,0	1,4	0,7	1,1	1,6

¹ För kalkylåren 2007 och 2008 görs ingen bedömning av kalendereffekten.

² Procent av arbetskraften. Siffror enligt AKU efter statistikomläggningen.

³ Procent av BNP.

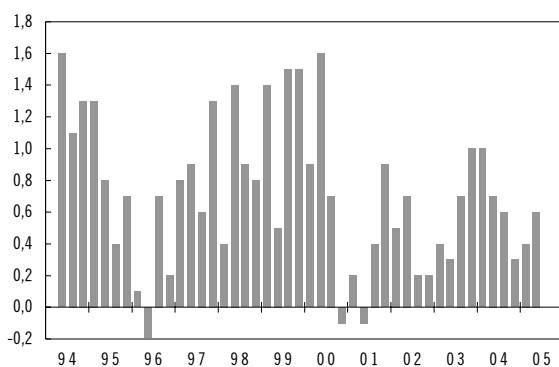
Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Kraftig inbromsning under vintern 2004/2005

Den konjunkturuppgång som inleddes i mitten av 2003 har i hög grad drivits av en kraftigt ökande export. Under senare delen av 2004 bromsade exporttillväxten in, vilket delvis var en konsekvens av att tillväxten i världsekonomin mattades. Avmattningen fick en särskilt stor effekt på efterfrågan på svenska exportvaror, då tillväxten särskilt dämpades på många av Sveriges viktigare exportmarknader. Svackan i exportutvecklingen fortsatte in i början av 2005, vilket får betydande konsekvenser för den genomsnittliga BNP-tillväxten i år. Även om en tydlig återhämtning förväntas under resten av 2005 växer exporten endast med 4,2 % i år, vilket kan jämföras med fjolårets exceptionellt höga tillväxttakt, 10,5 %. Inbromsningen inom exportsektorn syns tydligt i industriproduktionen, som växte med 9,4 % 2004 för att i år växa med endast 3,2 %.

Diagram 1.1 BNP

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, kalenderkorrigerade och säsongrensade värden, fasta priser

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den inbromsning som skedde inom exportsektorn i slutet av fjolåret och under inledningen av 2005 bedöms dock till en viss del vara av temporär natur. Flera faktorer talar för en starkare exportutveckling framöver. Industrins enhetsarbetskostnader i förhållande till viktiga konkurrentländer har utvecklats gynnsamt som en följd av hög produktivitetstillväxt, dämpade löneökningar och under senare tid en försvagad krona. Till detta kommer att efterfrågetillväxten tilltar framöver som en följd av återhämtningen i euroområdet. Totalt bedöms exporttillväxten uppgå till 4,2 % i år och 6,1 % 2006.

Den starka exportutvecklingen under 2004 medverkade till att konjunkturuppgången successivt har breddats. Först ut var investeringarna,

som växte med 5,5 % 2004 och som förväntas växa med 7,9 % i år. Bakom uppgången i år ligger främst en kraftig ökning av maskininvesteringarna i industrin och en fortsatt god utveckling av bostadsinvesteringarna. Under 2006 väntas de totala investeringarna växa med 5,0 % från en hög nivå.

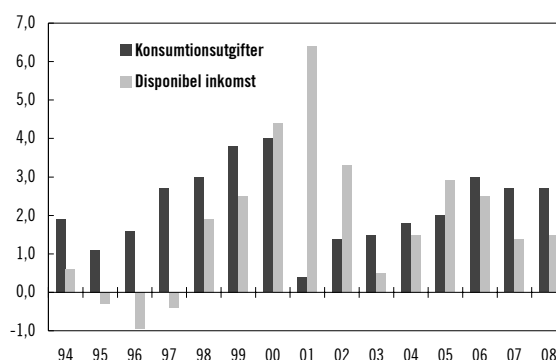
De stigande investeringarna är en viktig förklaring till att inhemsk efterfrågan började växa starkare under loppet av 2004. Hushållens konsumtion och den offentliga konsumtionen fortsatte dock att utvecklas svagt under 2004 och början av 2005. Det innebär att uppgången i inhemsk efterfrågan inte fullt ut kompenserade den svaga exportutvecklingen under vintern 2004/2005. Därmed dämpades BNP-tillväxten under slutet av 2004 och inledningen av 2005 (se diagram 1.1).

Inhemsk efterfrågan tar fart

Dämpningen i konjunkturåterhämtningen bedöms vara tillfällig. Under våren och sommaren har det kommit alltfler indikationer på att tillväxten tar ny fart. Förutom en fortsatt stark investeringsutveckling bidrar nu även en växande hushållskonsumtion till tillväxten.

Diagram 1.2 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring, fasta priser, referensår 2004

Anm.: Uppgifterna avser hushållssektorn exklusive Svenska kyrkan.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Några av de grundläggande förutsättningarna för en stark konsumtionstillväxt har varit på plats flera år, såsom en stark förmögenhetsställning hos hushållen och låga räntor. Hushållens finansiella förmögenhet har dessutom förstärkts ytterligare under 2005 som en följd av Stockholmsbörsens uppgång. Samtidigt har hushållens reala tillgångar i form av småhus fortsatt att öka

Tabell 1.3 Försörjningsbalans

	Mdkr ¹ 2004	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hushållens konsumtionsutgifter	1224	1,4	1,5	1,8	2,0	3,0	2,7	2,7
Offentliga konsumtionsutgifter	706	2,3	0,8	0,3	0,0	1,8	0,9	0,2
Statliga	197	3,0	0,8	-0,3	-0,5	1,9	0,6	0,0
Kommunala	509	2,0	0,7	0,5	0,2	1,8	1,0	0,3
Fasta bruttoinvesteringar	407	-2,6	-1,5	5,5	7,9	5,0	5,2	4,8
Näringsliv exklusive bostäder	270	-7,1	-2,9	4,7	7,7	4,2	5,6	5,5
Bostäder	64	10,5	5,5	16,1	14,5	9,7	7,5	6,0
Myndigheter	73	8,7	-1,3	0,3	2,8	3,8	1,0	0,6
Lagerinvesteringar ²	4	-0,2	0,4	-0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Export	1178	1,2	5,0	10,5	4,2	6,1	6,2	5,3
Import	974	-1,9	4,9	6,9	4,8	6,7	6,5	6,0
BNP	2546	2,0	1,5	3,6³	2,4	3,1³	2,8	2,3

¹ Löpande priser.

² Förändring uttryckt i procent av BNP föregående år.

³ Den underliggande BNP-tillväxten uppskattas till 3,1 % 2004 och 3,4 % 2006. Att den faktiska BNP-tillväxten 2004 var högre än den underliggande beror på att detta år innehöll fler vardagar än 2003. Att den beräknade faktiska BNP-tillväxten 2006 är lägre än den underliggande beror på att detta år innehåller färre vardagar än 2005. Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

kraftigt i värde. Under 2005 och 2006 förväntas dessutom hushållens reala disponibla inkomster växa med mer än 2,5 % i genomsnitt (se diagram 1.2).

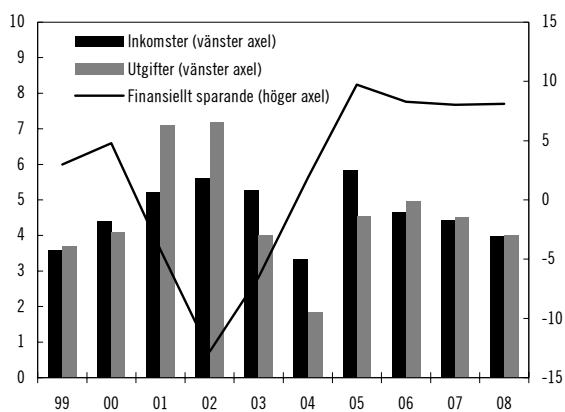
Hushållens försiktighet har dock varit stor, vilket delvis kan kopplas till den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden. En stigande omsättning i detaljhandeln hittills i år samt en stark konsumtionstillväxt under andra kvartalet visar dock på en successivt starkare utveckling. Hushållens framtidstro har också stärkts. I takt med att läget på arbetsmarknaden gradvis förbättras framöver förväntas hushållskonsumtionen växa än snabbare. Hushållens konsumtion förväntas växa med 2,0 % i år och 3,0 % 2006.

Offentlig konsumtion stagnerade under 2004 och har utvecklats svagt under 2005. Konsumtionsutvecklingen var svag både inom statliga myndigheter och den kommunala sektorn. Kommunernas finanser försämrades kraftigt i början av 2000-talet. Skattehöjningar, höjda statsbidrag samt en återhållsam utgiftsutveckling har dock inneburit att kommunsektorns finansiella sparande förbättrats kraftigt (se diagram 1.3). I kombination med de satsningar som regeringen föreslår i denna budgetproposition förväntas detta medföra att den kommunala konsumtionen växer med 0,2 % i år och 1,8 % 2006. Statlig konsumtion bedöms falla med 0,5 % i år och växa med 1,9 % 2006. Den totala offentliga konsumtionen förväntas därmed vara oförändrad i år och växa med 1,8 % 2006.

Diagram 1.3 Kommunsektorns finanser

Procentuell förändring

Miljarder kronor

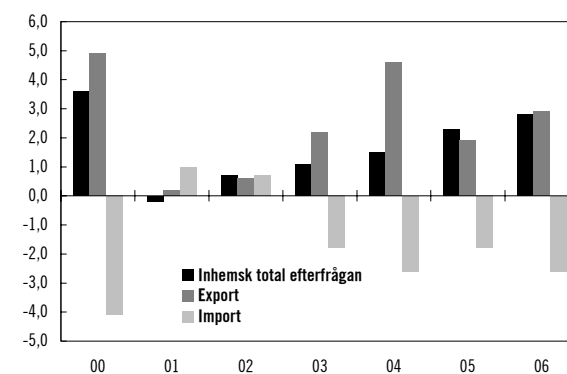

Anm.: Exklusive kyrkan.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Diagram 1.4 Bidrag till BNP-tillväxt

Procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Sammantaget innebär inbromsningen i exportsektorn och accelerationen i den inhemska efterfrågan att bidraget till tillväxten från den senare blir större under 2005 (se diagram 1.4).

Stark efterfrågan drar upp importen framöver

Under 2004 ökade importen med 6,9 %, vilket är den snabbaste ökningen sedan 2000. Den snabba uppgången i importen var en följd av den exceptionella tillväxten i den importberoende exporten. Den svagare exportutvecklingen under 2005 innebär att även importen utvecklas svagare än 2004. Inbromsningen i importen är dock mildare än i exporten då såväl investeringarna som hushållens konsumtion utvecklas förhållandevis starkt. Importinnehållet i exporten bedöms fortsätta växa framöver som en följd av den starkare kronan och en fortsatt internationalisering av produktionen. Sammantaget förväntas importen öka med 4,8 % i år och med 6,7 % under 2006.

Tabell 1.4 Bidrag till BNP-tillväxt

Procentenheter

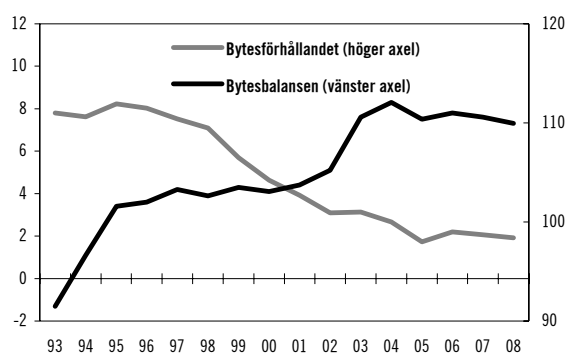
	2005	2006	2007	2008
Hushållens konsumtionsutgifter	1,0	1,4	1,3	1,3
Offentliga konsumtionsutgifter	0,0	0,5	0,2	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	1,3	0,8	0,9	0,8
Lagerinvesteringar	0,1	0,0	0,0	0,0
Netto utrikeshandel	0,1	0,3	0,3	0,1
Export	1,9	2,9	3,0	2,7
Import	-1,8	-2,6	-2,6	-2,5
BNP	2,4	3,1	2,8	2,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bytesförhållandet, dvs. exportpriserna i förhållande till importpriserna, har fallit de senaste 10 åren (se diagram 1.5). Den starka svenska produktivitetstillväxten och den kraftiga förbättring av bytesbalansen som skett sedan början av 1990-talet, är några förklaringar till denna utveckling. Under 2005 förväntas bytesförhållandet försämrats med ytterligare 2,0 %, vilket främst beror på de stigande oljepriserna. Under 2006 förväntas bytesförhållandet stärkas något, bl.a. som en följd av fallande oljepriser. Dessutom väntas kronförstärkningen få ett större genomslag på importpriserna än på exportpriserna.

Diagram 1.5 Bytesbalansen och bytesförhållandet

Procent Index 2004=100

Anm.: Bytesbalansen är uttryckt som andel av BNP.

Källor: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Bytesbalansöverskottet uppgick till 211 miljarder kronor 2004, vilket motsvarar 8,3 % av BNP. Överskottet har successivt ökat sedan början av 1990-talet. Befolkningens demografiska sammansättning påverkar hushållens sparande positivt. Till detta kommer att en rad reformer under 1990-talet – såsom skattereformen, pensionsreformen och saneringen av de offentliga finanserna – har bidragit till ett högre sparande i ekonomin som helhet. Samtidigt har ökningen av överskottet sedan 2002 drivits på av en hög exportefterfrågan, en dämpad konsumtionsutveckling och en stark produktivitet. Under 2005 och 2006 förväntas effekten av dessa faktorer avta, och bytesbalansöverskottet minskar långsamt framöver för att 2008 uppgå till 7,3 % av BNP.

Inhemska riskbild

Den inhemska riskbildens bedöms vara balanserad. Å ena sidan kan hushållens konsumtion utvecklas i än snabbare takt under 2005 och 2006. Å andra sidan kan fortsatt höga olje- och bensinpriser dämpa den internationella och den inhemska konjunkturen. En svårbedömd faktor på kort sikt är produktivitetstillväxten. En mindre kraftig inbromsning än väntat skulle kunna fördröja återhämtningen på arbetsmarknaden något. Samtidigt skulle en mycket kraftig inbromsning i produktivitetstillväxten försämra lönsamheten i näringslivet på sikt.

1.5 Arbetsmarknad, resursutnyttjande och inflation

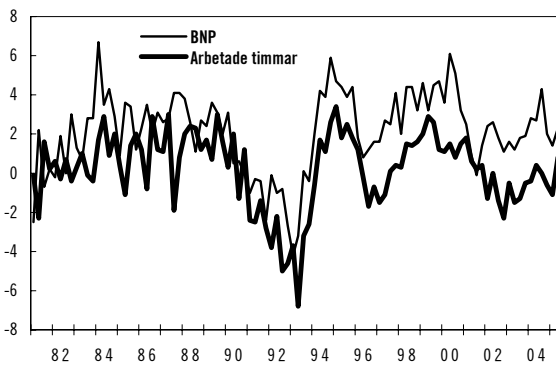
Stark förbättring på arbetsmarknaden 2006

Den svenska arbetsmarknaden har utvecklats svagt sedan konjunkturen började vända under senare delen av 2003. Sysselsättningen sjönk 2003 och 2004 och har hittills under 2005 varit oförändrad. Den öppna arbetslösheten steg under 2004 och förväntas ligga kvar på 5,9 % under 2005.¹ Den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden har medfört att regeringen ökat de arbetsmarknadspolitiska programvolymerna. Under 2003 omfattade programmen 92 000 platser, vilka gradvis utökades till 121 000 platser under 2005. I denna budgetproposition föreslår regeringen en ytterligare ökning av programvolymerna. Nästa år beräknas antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program uppgå till 162 000 personer.

Den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden har flera förklaringar. En förklaring är att produktivitetens utvecklingen i den svenska ekonomin har varit stark de senaste åren. Den starka produktivitetens utvecklingen har inneburit att arbetsmarknaden utvecklats svagare än BNP, då företagen har kunnat utöka produktionen utan att behöva öka antalet arbetade timmar (se diagram 1.6).

Diagram 1.6 Arbetade timmar och BNP

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad kvartalsdata

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

¹ Som en följd av omläggningen av arbetskraftsundersökningarna (AKU) är de siffror som rapporteras här inte direkt jämförbara med dem som rapporterats i tidigare propositioner. Historiska data som rapporteras i denna bilaga är dock justerade för att göra dem jämförbara över tiden. Se fördjupningsrutan "Omläggning av arbetskraftsundersökningen" i avsnitt 6 för en mer ingående genomgång av omläggningens konsekvenser.

Framöver bedöms dock produktiviteten i näringslivet utvecklas svagare än under de senaste åren. Rationaliseringspotentialen i näringslivet bedöms vara mindre, samtidigt som efterfrågan framöver alltmer riktas mot sysselsättningsintensiva sektorer som byggindustrin, tjänsektorn och den offentliga sektorn. Produktiviteten bedöms dock även fortsättningsvis utvecklas förhållandevis starkt (se tabell 1.5).

Tabell 1.5 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	3,6	2,4	3,1	2,8	2,3
Produktivitet	2,8	2,0	2,0	2,0	2,1
Arbetade timmar	0,9	0,4	1,1	0,7	0,2
Antal sysselsatta	-0,5	0,1	1,3	0,7	0,2
Öppen arbetslöshet ^{1,2}	5,9	5,9	4,8	4,4	4,4
Programdeltagare ^{1,3}	2,4	2,7	3,6	3,3	2,7
Reguljär sysselsättningsgrad ^{2,4}	77,2	76,6	76,6	77,0	77,2

¹ I procent av arbetskraften.

² Enligt AKU efter statistikomläggningen 2005.

³ Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.

⁴ Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

En annan bidragande faktor till den tröga utvecklingen på arbetsmarknaden är att medelarbetstiden ökade under 2004 och bedöms fortsätta öka både 2005 och 2006. I en konjunkturuppgång är det naturligt att medelarbetstiden stiger när företagen initialt väljer att ta ut mer arbetstid av redan anställd personal. Till detta kommer att sjukfrånvaron började sjunka under 2004, vilket innebar att antalet arbetade timmar kunde öka utan att fler personer sysselsattes.² På samma sätt som den stigande sjukfrånvaron höll uppe sysselsättningen under perioden 2000 till 2003 pressar den minskande sjukfrånvaron nu ner sysselsättningen under prognosperioden.

Under andra halvan av 2005 bedöms utvecklingen på arbetsmarknaden vända. Sedan hösten 2004 har flera indikatorer på arbetsmarknaden utvecklats i en alltmer positiv riktning. Bland annat har antalet nyanmälda lediga platser till Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) ökat sedan mitten av 2004. Till detta kommer att företagen

² Sjukfrånvarande räknas som sysselsatta i arbetskraftsundersökningarna.

inom såväl byggsektorn som tjänstesektorn, enligt KI:s senaste kvartalsbarometer, planerar att öka antalet anställda. Korrigerat för säsongsvariationer och antalet arbetsdagar ökade antalet arbetade timmar med 0,4 % andra kvartalet i år jämfört med det första kvartalet. Antalet arbetade timmar förväntas i genomsnitt växa med 0,4 % i år och 1,1 % 2006. Sysselsättningen förväntas stiga svagt i år med 0,1 %, för att växa med 1,3 % 2006. Åren 2007 och 2008 förväntas sysselsättningen stiga med 0,7 % respektive 0,2 %. Den öppna arbetslösheten väntas uppgå till 5,9 % i år, för att nästa år sjunka till 4,8 %. Utvecklingen är en följd av en starkare konjunktur och utökade arbetsmarknadspolitiska programvolymerna. Åren 2007 och 2008 beräknas den öppna arbetslösheten uppgå till 4,4 %.

Resursutnyttjandet är fortsatt lågt

För närvarande finns lediga resurser i den svenska ekonomin. Det låga resursutnyttjandet tar sig bl.a. uttryck i en hög arbetslöshet och en låg brist på arbetskraft i de flesta sektorer. Dessutom är både löne- och pristrycket lågt. Det låga resursutnyttjandet illustreras av att det så kallade BNP-gapet bedöms vara negativt, vilket innebär att den faktiska BNP-nivån understiger den potentiella. För 2004 beräknas BNP-gapet ha uppgått till 1,1 %, och det förväntas ligga på 1,0 % i år. Detta innebär att faktisk BNP växer i linje med potentiell BNP i år. Potentiell BNP bedöms växa med knappt 2,5 % per år de kommande åren. En utgångspunkt för denna bedömning är den analys av produktivitetsutvecklingen de kommande 10 åren som KI gjort på regeringens uppdrag. KI bedömer att arbetsproduktiviteten, dvs. produktionen per arbetad timme, kan förväntas öka med i genomsnitt 2,2 % per år fram till 2015.

Tabell 1.6 Resursläget

Procent av potentiell nivå

	2005	2006	2007	2008
BNP-gap ¹	-1,0	-0,4	0,0	0,0
Sysselsättningsgap	-1,2	-0,4	0,0	0,0
Produktivitetsgap	0,7	0,3	0,1	0,0
Medelarbetsstidsgap	-0,7	-0,3	-0,1	0,0

Anm.: Till följd av avrundning summerar delarna inte alltid till totalen.

¹ Beräknas som ((faktisk-potentiell)/potentiell).

Källa: Finansdepartementet.

Under 2006 beräknas BNP-gapet minska successivt, då faktisk BNP växer snabbare än potentiell (se tabell 1.6). BNP-gapet kan delas upp i ett produktivitetsgap, ett medelarbetsstidsgap och ett sysselsättningsgap. BNP-gapet 2005 består av ett sysselsättningsgap som är mer negativt än BNP-gapet, ett negativt medelarbetsstidsgap samt ett positivt produktivitetsgap. Därmed bedöms det finnas mer lediga resurser på arbetsmarknaden än vad BNP-gapet visar för 2005, samtidigt som produktiviteten är högre än vad som bedöms hållbart på sikt. Sysselsättningsgapet sluts successivt under 2005 och 2006 som en följd av att sysselsättningen ökar i en snabbare takt än den långsiktigt hållbara. Även medelarbetsstidsgapet minskar successivt. På samma gång utvecklas den faktiska produktiviteten långsammare än den potentiella. BNP-gapet beräknas slutas 2007.

Löneutvecklingen och inflationen är fortsatt dämpade

Under de senaste åren har det varit förhållandevis lätt för arbetsgivarna att rekrytera lämplig arbetskraft. Arbetslösheten är hög och den underliggande inflationstakten mycket låg. Detta har inneburit att de nominella lönerna har utvecklats allt långsammare de senaste tre åren. De avtal som slutits under 2004 och 2005 bedöms ha slutits på en lägre nivå än under tidigare avtalsperioder, vilket borgar för en fortsatt låg nominell löneökningstakt. Samtidigt utvecklas reallönerna starkt till följd av den låga inflationen. Lönerna förväntas öka med 3,3 % 2005 och 3,4 % under 2006. I samband med att regeringen gav KI i uppdrag att analysera produktivitetsutvecklingen framöver fick institutet även i uppdrag att bedöma vilken långsiktig löneökningstakt som är förenlig med en balanserad samhällsekonomisk utveckling. KI:s bedömning är att lönerna på lång sikt kan öka med 4,0 % per år utan att den samhällsekonomiska balansen äventyras. För kalkylåren 2007 och 2008 antas därför att lönerna ökar med 4,0 % per år.

Inflationen är för närvarande mycket låg. Under 2004 uppgick inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI) till 0,4 %, medan den underliggande inflationen (UND1X) uppgick till 0,8 %. Hittills i år har den underliggande inflationen i genomsnitt uppgått till 0,6 %. Flera faktorer ligger bakom det låga inflationstrycket i ekonomin. Enhetsarbetskostnaderna har under flera år utvecklats långsamt som en följd av låga

löneökningar och en hög produktivitetstillväxt. Dessutom har den svaga efterfrågeutvecklingen och en ökad konkurrens inom bl.a. dagligvaruhandeln pressat ned vinstmarginalerna. Till detta kommer att inflationsbidraget från importpriserna exklusive energi varit negativt sedan 2003. Prisuppgången på villaolja och bensin under 2004 och 2005 har dock gett ett märkbart positivt bidrag till inflationen. Under 2006 förväntas fallande oljepriser och en starkare krona bidra till att inflationen endast ökar i måttlig takt.

Tabell 1.7 Timlön, KPI och UND1X

Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007	2008
Timlön ¹	3,3	3,3	3,4	4,0	4,0
KPI, dec–dec	0,3	0,7	2,0	3,1	2,3
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,3	1,5	2,6	2,7
UND1X, dec–dec	0,7	1,1	1,5	2,0	2,0
UND1X, årsgenomsnitt	0,8	0,7	1,4	–	–

¹ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Inflationsförväntningarna har successivt fallit sedan 2003 och ligger nu betydligt under Riksbankens målsatta inflation på både ett och två års sikt. Det låga resursutnyttjandet och den dämpade löneutvecklingen innebär att den inhemska inflationstrycket endast stiger långsamt framöver, trots att produktivitetstillväxten avtar. I kombination med en låg importerad inflation innebär detta att den underliggande inflationen endast uppgår till 0,7 % i år och 1,4 % 2006. KPI-inflationen – som framöver påverkas av de stigande bostadsräntorna – förväntas uppgå till 0,3 % i år och 1,5 % 2006. Först under 2007 når inflationen Riksbankens mål på 2,0 %, mätt i termer av UND1X. KPI-inflationen drivs tillfälligt upp av stigande räntor under 2007 och 2008.

1.6 De offentliga finanserna

Den offentliga sektorns finansiella sparande uppgick till 1,0 % av BNP 2004 enligt preliminära nationalräkenskaper, vilket innebar en kraftig förbättring jämfört med de två föregående årens underskott.³ Bakom förbättringen låg en

svag utveckling av den offentliga konsumtionen samt minskade ränteutgifter.

Regeringens mål är att det finansiella sparandet skall uppgå till 2 % i genomsnitt över en konjunkturcykel. Under perioden 2000–2004 har det finansiella sparandet i genomsnitt uppgått till 1,6 % av BNP.

I år beräknas den offentliga sektorns finansiella sparande till 1,4 % av BNP. Det är en förbättring med 0,7 procentenheter jämfört med vad som beräknades i 2005 års ekonomiska vårproposition. Förbättringen beror främst på lägre kommunal konsumtion, lägre räntor samt högre inkomster från bolagsskatten än väntat. De av regeringen föreslagna åtgärderna för att minska arbetslösheten samt nu aviserade skattesänkningar bidrar till att sparandet beräknas minska till 0,7 % av BNP 2006. År 2007 och 2008 uppskattas sparandet till 1,1 % respektive 1,6 % av BNP. Därmed uppgår det genomsnittliga finansiella sparandet till 1,4 % av BNP under perioden 2000–2008. Det strukturella sparandet, där effekter av konjunkturen rensats bort, bedöms till 2,1 % av BNP i år och 1,0 % 2006. För 2007 och 2008 beräknas det strukturella sparandet uppgå till 1,1 % och 1,6 % av BNP.

I år beräknas såväl totala inkomster som skatter öka något som andel av BNP, för att därefter stabiliseras på en lägre nivå. Utgifterna som andel av BNP beräknas falla under hela prognosperioden.

Tabell 1.8 Offentliga finanser

Procent av BNP

	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomster	55,6	55,9	54,9	54,7	54,7
Skatter ¹	50,6	50,7	49,9	49,8	49,8
Utgifter	54,5	54,5	54,2	53,6	53,1
Finansiellt sparande	1,0	1,4	0,7	1,1	1,6
Strukturellt sparande	1,8	2,1	1,0	1,1	1,6
Konsoliderad bruttoskuld	51,1	50,7	49,2	47,6	45,8
Nettoskuld	–5,2	–6,1	–6,8	–7,6	–8,9

¹ Inklusiva skatter till EU.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld förväntas minska som andel av BNP under prognosperioden, från 51,1 % 2004 till 45,8 % 2008. Nettoskulden som andel av BNP minskar med nästan 4 procentenheter mellan 2004 och 2008.

³ Senare information tyder dock på att skatteinkomsterna kan vara underskattade med ca 8 miljarder kronor i det preliminära utfallet.

2 Internationell utveckling

Tillväxten i världsekonomin var förra året den högsta på nära 30 år. Den internationella konjunkturen går nu in i en lugnare fas. Tillväxten i världsekonomin väntas uppgå till 4,1 % både i år och nästa år, vilket överstiger det historiska genomsnittet. Ett bestående högt oljepris och negativa effekter av det växande amerikanska bytesbalansunderskottet utgör de huvudsakliga riskerna i prognosen.

Världsekonomin växer långsammare

Den höga tillväxten förra året kan förklaras av en samtidig konjunkturuppgång i flertalet regioner. I mitten av förra året dämpades den globala tillväxten och världshandeln mattades betydligt. Avmattningen i världsekonomin kan delvis förklaras av en omläggning av den ekonomiska politiken samt av kraftigt stigande oljepriser.

Tillväxten i världen förutses dock bli fortsatt robust prognosperioden ut. En stark investeringskonjunktur förväntas även framöver att utgöra den huvudsakliga drivkraften i ekonomin. Det finns fortfarande lediga resurser i världsekonomin som i kombination med låga räntor och dämpade inflationsutsikter ger stöd för en fortsatt god tillväxt.

Styrkan i investeringsuppgången mattas av

Även fortsättningsvis utgör investeringarna den främsta drivkraften i ekonomin. Investeringarna stimuleras av låga finansieringskostnader, sunda balansräkningar och stigande vinster. Investeringsstillväxten har dock växlat ned i Förenta staterna och Japan men väntas accelerera något i euroområdet efter en utdragen period med svag investeringsstillväxt. Investeringsuppgången i euroområdet väntas emellertid bli måttlig. Kapacitetsutnyttjandet är relativt lågt och återhämtningen i inhemsk konsumtion förutses bli återhållen.

Ökad tillväxtstimulans från arbetsmarknaden

Hushållens konsumtion har utvecklats mycket positivt i Förenta staterna och på senare tid även i Japan. I Förenta staterna har konsumtionen stimulerats av ett ljusare arbetsmarknadsläge och

en stark inkomstutveckling. Dessutom har stigande bostadspriser och ett minskat sparande skapat ett ökat konsumtionsutrymme. En fortsatt åtstramning av penningpolitiken och en väntad uppgång i hushållens sparkvot bedöms få en dämpande effekt på hushållens konsumtion framöver.

I Japan är det framför allt ett ljusare läge på arbetsmarknaden och stigande reallöneökningar som stimulerat konsumtionen, en utveckling som förväntas hålla i sig även framöver. I euroområdet saknas ännu tecken på en återhämtning i hushållens konsumtion, men ett förbättrat läge på arbetsmarknaden i kombination med genomförda inkomstskattelättnader i flertalet länder väntas stödja en uppgång i konsumtionen.

Det höga oljepriset dämpar global tillväxt

En kortvarig period med ett högt oljepris får sannolikt en begränsad effekt på världsekonomin. Om oljepriset däremot ligger kvar på höga nivåer under en längre tid kommer detta att få en negativ inverkan på global tillväxt (se fördjupningsruta i slutet av avsnittet).

Till skillnad mot tidigare oljeprisuppgångar har oljepriset primärt pressats upp av ett högt efterfrågetryck och inte av en utbudschock. Effekten av oljeprisökningen väntas därför begränsas till en inbromsning av den höga tillväxten i världsekonomin. I prognosen väntas oljepriset falla tillbaka mot slutet av innevarande år men osäkerheten kring oljeprisutvecklingen har ökat under den senaste tiden.

Dollarns försvagning gentemot euron har inneburit att genomslaget av oljeprishöjningen dämpats i euroområdet. Sedan början av 2003 har oljepriset ökat med ca 120 % uttryckt i dollar och med ca 90 % uttryckt i euro. Inflationsimpulsen av det höga oljepriset är därför större i Förenta staterna än i euroområdet. Dessutom drabbas Förenta staterna hårdare till följd av ett högre oljeberoende och av att ekonomin växer betydligt snabbare.

Utöver oljepriset utgör det amerikanska bytesbalansunderskottet en riskfaktor i prognosen. En snabb korrigerande av det amerikanska underskottet skulle få kraftigt genomslag på internationell ekonomi. En tydlig minskning av omvärldens efterfrågan på amerikanska statsobligationer skulle vara förknippad med ett kraftigt dollarfall samt en ränterekyl på såväl korta som

långa räntor. Sammantaget skulle detta scenario dämpa den globala tillväxten betydligt.

Tabell 2.1 BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet

Procentuell förändring, om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
Bruttonationalprodukt					
Världen	4,9	4,1	4,1	3,8	3,8
Förenta staterna	4,2	3,6	3,4	3,3	3,2
Japan	2,6	1,8	1,7	1,5	1,5
Euroområdet	2,1	1,3	1,8	2,1	2,3
Tyskland	1,6	0,9	1,4	1,9	2,2
Frankrike	2,3	1,6	1,9	1,9	2,2
Italien	1,2	-0,2	1,2	1,8	2,0
Storbritannien	3,2	1,9	2,3	2,7	2,7
Norden, exkl. Sverige	2,9	2,5	2,6	2,3	2,1
Norge	2,9	3,1	2,9	3,0	3,0
Danmark	2,4	2,3	2,2	2,0	1,9
Finland	3,6	2,2	2,7	2,0	1,3
Konsumentpriser¹					
Förenta staterna	2,7	2,9	2,5	2,3	2,3
Euroområdet	2,1	2,0	1,9	1,9	1,8
Japan	0,0	-0,3	0,3	0,5	0,6
Arbetslöshet, procent av arbetskraften²					
Förenta staterna	5,5	5,1	4,9	4,8	4,8
Euroområdet	8,9	8,9	8,7	8,6	8,6
Japan	4,7	4,4	4,3	4,2	4,1
Världsmarknadstillväxt³					
	9,2	5,7	7,4	7,1	6,9

¹ HIKP för euroområdet och KPI för Förenta staterna och Japan.

² Eurostats definition för euroområdet och nationell definition för Förenta staterna och Japan.

³ Världsmarknadstillväxten mäter importefterfrågan i samtliga länder som Sverige exporterar till.

Källor: Nationella källor, Eurostat och Finansdepartementet.

Världsmarknadstillväxten mattas något

Till följd av höga energipriser och svagare global efterfrågan dämpades industrikonjunkturen påtagligt under inledningen av 2005. Detta innebär att världsmarknadstillväxten (VMT) – tillväxten i den handelsvägda efterfrågan på varor och tjänster som de svenska exportföretagen möter – dämpades tydligt under första halvåret i år.

Dämpningen i VMT bedöms dock vara övergående och relativt begränsad. Den globala industrikonjunkturen förefaller ha stärkts under sommaren. Tillväxtutsikterna har förbättrats både i Förenta staterna och i Japan. Också i euroområdet, Sveriges viktigaste exportmarknad, har industrikonjunkturen stärkts något, samtidigt som arbetsmarknaden gradvis förbättras.

Den emotsedda återhämtningen i euroområdet är en bidragande orsak till att VMT väntas bli högre 2006 än i år. Den något starkare inhemska efterfrågan i regionen ökar efterfrågan på svenska exportvaror. Tillsammans med en fortsatt robust efterfrågan från länder utanför OECD innebär detta att förutsättningarna för svensk export är goda under de närmaste åren.

VMT väntas bli 5,7 % i år och 7,4 % nästa år. År 2007 och 2008 väntas VMT uppgå till 7,1 % respektive 6,9 %, vilket är nära det historiska genomsnittet.

2.1 Euroområdet

Tillfällig nedgång efter tillfällig uppgång

Efter en tillfällig konjunkturförstärkning under senare delen av 2003 fram till mitten av förra året mattades konjunkturen åter i euroområdet. Den väntade övergången från en exportledd konjunkturuppgång till en inhemskt driven tillväxt uteblev. Avmattningen i ekonomin blev dock relativt måttlig och flera indikatorer tyder på att en försiktig återhämtning har inletts under andra halvåret 2005. Återhämtningen drivs i första hand av en förstärkning av industrikonjunkturen. I prognosen förväntas BNP i euroområdet växa med 1,3 % i år och med 1,8 % nästa år. I den medelfristiga kalkylen för 2007 och 2008 bedöms BNP-tillväxten i euroområdet överstiga potentiell tillväxt mot bakgrund av stora lediga resurser.

Fortsatt svag inhemsk efterfrågan

De senaste årens svaga tillväxt i euroområdet kan till stor del förklaras av en låg inhemsk efterfrågan. Tillväxten i hushållens konsumtion har växlat ned betydligt sedan åren kring millenni-umsiftet. Hushållens ökade återhållsamhet kan förklaras av en försämrad utveckling av de reala disponibelinkomsterna och av ett kärvare läge på arbetsmarknaden. Men andra faktorer, som en försvagning av de offentliga finanserna och en reformering av pensions- och sjukvårdssystemen i flertalet medlemsländer, kan också ha skapat en osäkerhet hos hushållen vilket dämpat konsumtionen. Under 2005 har dessutom det stigande oljepriset krympt konsumtionsutrymmet. Den tillbakapressade konsumtionstillväxten åter-

speglas i ett lågt konsumentförtroende och en relativt hög sparkvot.

Investeringsutvecklingen i euroområdet har sedan 2003 varit förhållandevis svag jämfört med utvecklingen i OECD-området som helhet. Ap-precieringen av euron och ökad konkurrens från låglöneländer har i kombination med stigande råvarupriser haft en hämmande inverkan på investeringarna. Det är framför allt i Tyskland som investeringsstillväxten varit negativ. En korriger- ing av de överinvesteringar som genomfördes inom byggsektorn i samband med återföre- ningen och höga realräntor, i jämförelse med andra euroländer, har bidragit till att dämpa inve- steringsviljan i Tyskland.

Industrin leder uppgången i konjunkturen

Flera tecken tyder på att en försiktig återhämt- ning i ekonomin kommer till stånd i slutet av 2005. Företagsförtroendet inom industrin vände uppåt vid halvårsskiftet i år efter en gradvis för- sämring sedan mitten av förra året. Under som- maren har även orderingången och industripro- duktionen stärkts.

Historiskt låga realräntor och företagens för- bättrade finansiella situation i kombination med en fortsatt god efterfrågan i omvärlden väntas leda till en tilltagande investeringstillväxt. Dess- utom har företagen de senaste åren genomfört kostnadsnedskärningar och rationaliseringar vilka lett till sänkta enhetsarbetskostnader. En uppgång i investeringar i maskiner och utrust- ning har redan inletts i flertalet euroländer. Inve- steringsuppgången väntas under hösten breddas för att under nästa år stärkas ytterligare. Den allt hårdare konkurrensen från låglöneländer samt ett högt oljepris väntas dock ha en hämmande inverkan på investeringarna i euroområdet.

Sedan mitten av förra året har exporten däm- pats av en vikande global efterfrågan medan im- porten hållits tillbaka av en svag inhemsk efter- frågan. Detta ledde sammantaget till ett svagt positivt bidrag från nettoexporten under förra året. Euroförstärkningen har utgjort en hämsko på exporten. En förväntad stabilisering av valu- tan förväntas förbättra exportutsikterna, medan importen förutses öka i takt med att konsumtion- en tar fart. Utrikeshandeln väntas ge ett neut- ralt tillväxtbidrag i år och nästa år.

Sammantaget förväntas återhämtningen i ekonomin bli långsam och BNP-gapet vidgas ytterligare under innevarande år.

Fler sysselsatta och färre arbetslösa

De senaste årens svaga tillväxt i euroområdet har fått begränsat genomslag på arbetsmarknaden. Ökningen av antalet arbetslösa har varit måttlig och sysselsättningen har fortsatt att stiga. Flera faktorer ligger bakom den förhållandevis milda inverkan som avmattningen i ekonomin haft på arbetsmarknaden. Sannolikt har företagen miss- bedömt fördröjningen av en återhämtning i eko- nomin och trots ett dämpat efterfrågetryck valt att i stort sett bibehålla personalstyrkan i väntan på att konjunkturen åter skulle vända uppåt. Dessutom har flertalet medlemsländer genom- fört en rad arbetsmarknadsreformer vilka lett till förbättringar av arbetsmarknadens funktions sätt i euroområdet som helhet.

Trots att arbetslösheten under de senaste åren ökat förhållandevis lite, och under loppet av in- nevarande år t.o.m. minskat något, har hushållen haft en pessimistisk syn på arbetsmarknadsläget. Detta har sannolikt haft en hämmande inverkan på konsumtionen.

Sysselsättningstillväxten har tilltagit sedan mitten av förra året och antalet arbetslösa har minskat sedan i våras. Förbättringen på arbets- marknaden förväntas fortsätta under resten av året och under nästa år. I takt med att läget på arbetsmarknaden förbättras väntas konsument- förtroendet stärkas och löneökningstakten tillta vilket stödjer en måttlig återhämtning av hus- hållens konsumtion, framför allt under nästa år.

Det höga oljepriset pressar upp inflationen

Det höga oljepriset fortsätter att pressa upp in-flationen, som trots en svag tillväxt uppgick till 2,0 % under första halvan av 2005. Däremot har det underliggande inflationstrycket dämpats se- dan förra hösten. Kärninflationen (KPI exklu- sive energi och färska livsmedel) uppgick till måttliga 1,6 % under motsvarande period. Om- läggningen av sjukförsäkringssystemet i Neder- länderna väntas reducera inflationen i euroområ- det som helhet med 0,2 procentenheter under nästa år. I kombination med en förväntad åter- gång till mer normala nivåer på oljepriset för- väntas detta medföra att inflationen hamnar un- der 2 % nästa år.

2.2 Storbritannien

Efter att ha varit hög under första halvåret 2004 mattades tillväxten i den brittiska ekonomin mot slutet av året. Dämpningen kom efter att en rad styrräntehöjningar genomförts under 2003–2004 i syfte att kyla av den starka inhemska efterfrågan. Den brittiska ekonomin är sedan några år tillbaka i viss mån tudelad med en god utveckling inom tjänstesektorn, medan utvecklingen inom tillverkningsindustrin varit svagare. Styrräntehöjningarna och det fortsatt starka pundet slog hårt mot industrin som gick in i recession i början av 2005.

Det är den inhemska efterfrågan som utgör den främsta drivkraften för tillväxten i Storbritannien, och även den mattades under slutet av förra året. Konsumtionstillväxten dämpades som en följd av en långsammare ökning i huspriserna, och därigenom en lägre ökning av hushållens förmögenhet, men också till följd av en viss dämpning av sysselsättningstillväxten och en lägre löneökningstakt.

Den inhemska efterfrågan är dock fortfarande relativt stark och väntas även fortsättningsvis utgöra den främsta drivkraften för ekonomin. Detaljhandelsförsäljningen har stärkts, vilket indikerar fortsatt god konsumtionstillväxt. De privata investeringarna stimuleras av företagets sunda finansiella situation och ett högt kapacitetsutnyttjande. Även en väntad förbättring av konjunkturen i euroområdet, vilket är den viktigaste brittiska exportmarknaden, gynnar brittisk ekonomi. Tillväxten i Storbritannien, som uppgick till 3,2 % förra året, väntas i år dämpas till 1,9 % för att sedan åter stärkas något 2006 till 2,3 %. För 2007 och 2008 kalkyleras tillväxten till 2,7%.

2.3 Norden

BNP-tillväxten i våra nordiska grannländer var hög under fjolåret, vilket förklaras av en stark inhemska efterfrågan. Tillväxten förväntas vara robust både i år och nästa år, och drivs även fortsättningsvis i första hand av en stark inhemska efterfrågan.

Finland

I Finland har hushållens konsumtion tillsammans med investeringarna stått för den största delen av BNP-ökningen under 2004. BNP-utfallet det första halvåret i år var svagt, främst till följd av en vikande investeringsutveckling. Konflikten inom finsk pappersindustri har påverkat finsk industriproduktion negativt under det andra kvartalet i år. Industriproduktionen minskade under det första halvåret i år jämfört med första halvåret i fjol. Industrins förtroendeindikatorer vände dock uppåt under sommaren efter att ha indikerat fallande industriproduktion i början av året. Dämpningen av BNP-utvecklingen under det första halvåret bedöms ha varit tillfällig. Bortsett från en tillfälligt vikande exportutveckling inom pappersindustrin till följd av strejken, prognoseras en relativt stark exportutveckling i år och nästa år. Efter två år av negativt bidrag till BNP-tillväxten väntas nettoexporten ge ett positivt tillväxtbidrag under 2005 och 2006. Hushållens konsumtion väntas öka i god takt under prognosperioden till följd av fortsatta skattelättnader och en ökad sysselsättning. Finanspolitiken bedöms dock understödja hushållens konsumtion i en mindre utsträckning jämfört med 2003 och 2004. BNP-tillväxten förväntas uppgå till 2,2 % 2005. Nästa år prognoseras BNP-tillväxten till 2,7 %. Under 2007 och 2008 beräknas BNP-tillväxten dämpas till en takt något lägre än den långsiktigt hållbara trenden.

Danmark

Även i Danmark har hushållens konsumtionsutveckling och investeringarna varit de starkast drivande faktorerna bakom BNP-tillväxten under fjolåret. Bidraget från utrikeshandeln har varit negativt. Liksom i Finland var BNP-utfallet under inledningen av året svagare än väntat. Den dämpade BNP-tillväxten går att hänföra till en försvagad inhemska efterfrågan. Detaljhandelsstatistik och indikatorer för konsumentförtroende tyder dock på att dämpningen av hushållens konsumtion var tillfällig. Hushållens konsumtionsbenägenhet har stimulerats av en expansiv finanspolitik under 2003 och 2004, se fördjupningsruta i slutet av avsnitt 6. I år bidrar fallande arbetslöshet, och en fortsättning av det skattestopp som trädde i kraft för fyra år sedan, till en fortsatt stark konsumtionsutveckling.

Även investeringstillväxten dämpades under inledningen av året. Fortsatt låga räntor och höga företagsvinster väntas dock understödja en god investeringsutveckling framöver. Exporttillväxten, som återhämtade sig under fjolåret, väntas vara fortsatt god framöver till följd av en ökad efterfrågan från euroområdet. BNP väntas öka med 2,3 % i år och 2,2 % 2006. BNP-tillväxten beräknas öka i linje med den potentiella tillväxttakten under 2007 och 2008, vilket är något lägre än vad som förutses för 2005 och 2006.

Norge

Norsk ekonomi har gynnats av ett högt oljepris som lett till en mycket stark investeringsutveckling inom oljesektorn. Samtidigt har hushållens konsumtion stimulerats av en expansiv finans- och penningpolitik. Under prognosperioden väntas en fortsatt stark utveckling av disponibellinkomsterna samt en god investeringsutveckling inom både olje- och bostadssektorn. Den inhemska efterfrågan förutses således även under prognosperioden ge ett dominerande bidrag till en fortsatt god BNP-tillväxt. Exportutvecklingen har varit blygsam och den starka inhemska efterfrågan har bidragit till en mycket hög importtillväxt. Bidraget från nettoexporten till BNP-tillväxten var negativt i fjol och bedöms fortsätta att bidra negativt till BNP-tillväxten i år. BNP väntas öka med 3,1 % i år och 2,9 % 2006. BNP-tillväxten beräknas öka i linje med den långsiktigt hållbara trenden under 2007 och 2008, vilken ligger runt 3 %.

2.4 Förenta staterna

Stabil tillväxt i amerikansk ekonomi

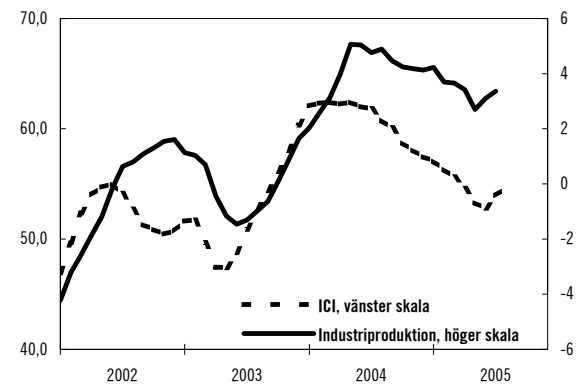
Den amerikanska ekonomin växte i hög takt under förra året då BNP-tillväxten uppgick till 4,2 %. Den goda utvecklingen har fortsatt under det första halvåret i år, och framåtblickande indikatorer tyder på en stabil tillväxt framöver. Förenta staternas BNP väntas öka något snabbare än potentiell tillväxt i år. Tillväxttakten dämpas sedan successivt mot potentiell BNP fram till 2007. BNP bedöms öka med 3,6 % i år och med 3,4 % 2006.

Fortsatt stark inhemska efterfrågan

Det har länge varit den inhemska efterfrågan, framför allt hushållens konsumtion, som drivit tillväxten i Förenta staterna. Konsumtionen gynnas av den förbättring som har skett på arbetsmarknaden med god sysselsättningstillväxt och stark inkomstutveckling. Därutöver har låga räntor stimulerat konsumtionen och bidragit till stigande tillgångspriser, framför allt huspriser. Konsumtionen väntas fortsätta att öka i god takt under prognosperioden, men dämpas något i takt med att penningpolitiken stramas åt och hushållen väljer att öka sitt sparande. Även de höga energipriserna väntas ha en viss dämpande effekt på hushållens konsumtionsvilja. Lönerna bedöms dock växa snabbare i samband med att arbetsmarknaden stramas åt, vilket gynnar konsumtionen.

De privata investeringarna är en andra viktig drivkraft för tillväxten i den amerikanska ekonomin. Investeringarna har ökat kraftigt under de senaste två åren och den positiva utvecklingen fortsatte under det första halvåret i år. Även investeringarna har stimulerats av det låga ränteläget men framför allt av företagets sunda finanser och goda vinstutveckling. En fortsatt positiv vinstutveckling kombinerat med ett stigande kapacitetsutnyttjande väntas leda till att investeringsutvecklingen förblir god även framöver. Den amerikanska centralbankens successiva åtstramning av penningpolitiken bedöms dämpa investeringstillväxten något, men sammantaget väntas en fortsatt positiv utveckling av den inhemska efterfrågan i Förenta staterna under prognosperioden.

Förstörelsen efter orkanen Katrina i slutet av augusti och dess effekter på energipriserna har ökat osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen den närmaste tiden. Samtidigt är den underliggande utvecklingen i huvudsak positiv. Exempelvis syns tydliga tecken på en starkare industrikonjunktur. Produktionstillväxten i industrin har dämpats under det senaste året, men har nu åter vänt uppåt. Detsamma gäller företagsförtroendet inom tillverkningsindustrin (se diagram 2.1 nedan).

Diagram 2.1 Industriproduktion och inköpschefsindex i tillverkningsindustrinIndex Årlig procentuell förändring

Källor: Institute for Supply Management och Federal Reserve.

Inflationen var rejält tillbakapressad under 2003 men ökade stadigt under förra året bl.a. i takt med att produktivitetstillväxten dämpades. Inflationstakten fortsatte att öka under inledningen av innevarande år men har dämpats något de senaste månaderna trots ett rekordhøgt oljepris. Inflationstrycket väntas dock förbli relativt høgt under året till följd av høga energipriser, ett stigande resursutnyttjande och till följd av att enhetsarbetskostnaderna ökat i ljuset av den allt stramare arbetsmarknaden. Under 2006 väntas dock prisökningstakten dämpas i samband med att penningpolitiken fortsätter att stramas åt och oljepriset faller tillbaka.

Aktivitet på fastighetsmarknaden

Utöver de globala risker som redan nämnts inledningsvis, såsom høga energipriser, utgör eventuellt fallande fastighetspriser en risk för den ekonomiska utvecklingen i Förenta staterna. Huspriserna har stigit betydligt i stora delar av landet och ett kraftigt fall i fastighetspriserna, till exempel som en följd av høgre räntor, skulle kunna få en dämpande effekt framför allt på hushållens konsumtion. Sannolikt kan dock en kontrollerad dämpning av fastighetspriserna komma att ske i takt med att penningpolitiken stramas åt och bolåneräntorna stiger.

2.5 Japan

Stark tillväxt efter tre svaga kvartal

Efter att den japanska ekonomin stagnerat under 2004 växte BNP med i genomsnitt 0,8 % i kvartalstakt under det första halvåret i år. Återhämtningen var kraftigare än väntat, även om förutsättningarna för en mer uthållig tillväxt gradvis förbättrats. Såväl företagssektorn som arbetsmarknaden ser ljusare ut.

BNP-tillväxten prognoseras till 1,8 % i år och 1,7 % nästa år. År 2007 och 2008 väntas ekonomin växa med 1,5 %, vilket är något över potentiell nivå.

Den inhemska efterfrågan driver tillväxten

Återhämtningen i ekonomin drivs av en stark inhemska efterfrågan. Hushållens konsumtion ökade med i genomsnitt 1 % i kvartalstakt under det första halvåret i år, efter att ha stagnerat under 2004. Detta beror sannolikt på att arbetsmarknadsläget förbättrats. Arbetslösheten började sjunka i januari 2003 samtidigt som sysselsättningen ökade under 2004. Initialt var det deltidsjobben som bidrog till sysselsättningsökningen. Eftersom en genomsnittlig deltidslön är ungefär hälften så hög som en genomsnittlig heltidslön steg inte inkomsterna. Sedan årsskiftet har sysselsättningstillväxten drivits av ökade heltidsanställningar. Detta har i sin tur resulterat i stigande reala inkomster och en robust privat konsumtionsutveckling under första halvåret i år.

Företagens investeringar ökade med 2,2 % i kvartalstakt under det andra kvartalet efter att ha ökat med 2,7 % under årets första tre månader. Ny statistik ger samtidigt en optimistisk bild av investeringsutvecklingen framöver. Företagsförtroendet har fortsatt att stärkas och företagen har reviderat upp investeringsplanerna. Även andra indikatorer som inköpschefsindex och maskinorderingång har utvecklats positivt. Företagens numera sunda finansiella ställning, saneringen av dåliga lån i banksektorn och det stigande kapacitetsutnyttjandet skapar samtidigt förutsättningar för en investeringstillväxt även på lite längre sikt. Företagens investeringar väntas växa stabilt framöver, om än i en något lägre takt än under första halvåret 2005.

Återhämtning i utrikeshandeln

Vikande efterfrågan från omvärlden, en lageranpassning i Kina samt nerväxlingen i efterfrågan på informations- och kommunikationsteknikprodukter (IKT) bidrog till att utrikeshandeln tyngde tillväxten från mitten av 2004. Tack vare en stark exporttillväxt blev dock nettoexportbidraget återigen positivt under det andra kvartalet i år. Utrikeshandeln väntas stimulera tillväxten även framöver. Sedan årsskiftet har yenen försvagats med ungefär 8 % mot dollarn. Efterfrågan från Förenta staterna och Kina förväntas fortsätta att utvecklas starkt samtidigt som det finns tecken på att efterfrågan på IKT-produkter vänt upp igen. Samtliga dessa faktorer väntas gynna japansk exportindustri framöver.

Deflationsspiralen bryts nästa år?

Efter drygt fem års deflation var konsumentpriserna oförändrade under 2004. Delvis på grund av temporära effekter (sänkta priser på offentliga tjänster) har priserna mätt med KPI återigen fallit i år. Färre lediga resurser i ekonomin, stigande enhetsarbetskostnader och avtagande deflationsförväntningar bidrar emellertid till bedömningen att priserna kommer att stiga svagt framöver.

Enligt uttalanden från centralbanken kan en sänkning av det kvantitativa penningpolitiska målet ske redan under hösten. Således räknar även centralbanken med att priserna ska börja stiga framöver. Enligt prissättningen på marknaden kommer därefter styrräntan att höjas något nästa år.

Ekonomin står inför stora utmaningar

Det primära budgetunderskottet (dvs. underskottet exklusive räntekostnader på statsskulden) som uppgår till drygt 5 % av BNP är högst i OECD-området. Den åldrande befolkningen medför samtidigt ett ökat utgiftstryck framöver. Myndigheterna har dock lagt fram en plan som innebär att underskottet ska minskas med omkring 0,5 procentenheter per år. Ökade intäkter, exempelvis i form av en breddning av skattebasen, samt fortsatt minskade offentliga utgifter innebär således att finanspolitiken stramas åt. Budgetsaneringen måste dock vara väl avvägd så att inte återhämtningen bryts. I början av 2010-

talet strävar man efter att ha ett överskott i det primära saldot.

2.6 Övriga Asien

Stark men avtagande tillväxt i resten av Asien

Tillväxten i Asien exklusive Japan uppgick till 7,9 % 2004. Detta var den starkaste tillväxttakten sedan 1996 trots att tillväxten mattades under loppet av året. Den något mer dämpade utvecklingen har fortsatt i år. Efterfrågan från många industriländer har mattats av samtidigt som den för regionen viktiga efterfrågan på IKT-produkter successivt försvagats.

Betydande regionala skillnader kan dock konstateras. Inte minst har tillväxten i Kina överraskat positivt. Den kinesiska BNP-tillväxten uppgick till 9,5 % i årstakt under både det första och det andra kvartalet. Även Malaysia och Indonesien har fortsatt att växa starkt, medan tillväxten i andra delar av regionen dämpats. En svag exportutveckling i kombination med en vikande inhemsk efterfrågan medförde att tillväxten i Sydkorea uppgick till omkring 3 % under det första halvåret, vilket tydligt understeg myndigheternas mål om en tillväxt omkring 5 %. Även i Singapore och Thailand har det skett en marknad inbromsning jämfört med förra året.

Ny statistik tyder dock på att aktiviteten i regionen återigen håller på att stärkas. Indikatorer och månadsstatistik tyder på att såväl produktion som handel stärkts under sommaren. Detta talar för att BNP-tillväxten kommer att tillta något under det andra halvåret i år.

Den fortsatt starka tillväxten i Kina under det första halvåret speglar främst ett betydande bidrag från nettoexporten. En gynnsam inkomstutveckling har även medfört att hushållens konsumtion bidragit mer till tillväxten. Investeringsstillväxten har mattats, inte minst i överhettade branscher som stål, cement och aluminium. Investeringsstillväxten har samtidigt tilltagit i trånga sektorer, exempelvis inom energi och transport. Trots höga råvarukostnader är inflationstrycket lågt. Inflationen uppgick till 1,8 % i juli, vilket kan jämföras med en inflation på drygt 5 % för ett år sedan. Även producentpriserna stiger långsammare.

Den sammantagna BNP-tillväxten för Asien exklusive Japan väntas uppgå till 7,3 % 2005 för att dämpas något till 7,1 % 2006. Även under

2007 och 2008 väntas BNP-tillväxten i regionen uppgå till omkring 7 %.

2.7 Oljepriset

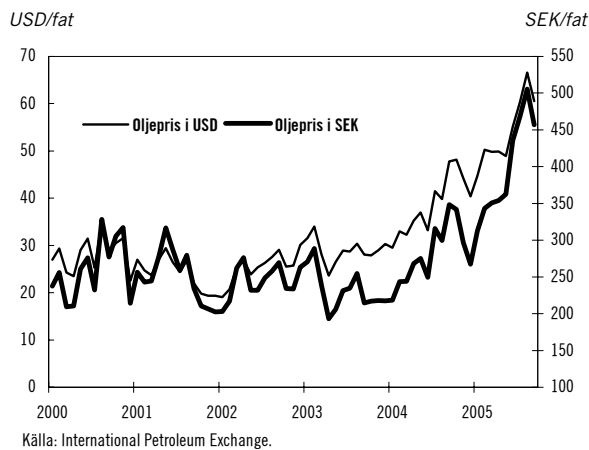
Oro för global kapacitetsbrist inom oljeproduktion och raffinaderinäring, störningar i råolja-produktion och geopolitisk oro har inneburit kraftigt stigande oljepriser under 2005. På senare tid har en ovanligt aktiv inledning på orkansäsongen i sydöstra Förenta staterna och orkanen Katrinas framfart drivit upp ett redan högt råolja pris. I början av september noterades priset på råolja (Brent) för omedelbar leverans till omkring 65 dollar per fat.

prognosperioden, med fallande riskpremie som följd.

Priset på Brentolja bedöms falla tillbaka till 50 dollar per fat i december 2005. I slutet av 2006 bedöms priset på Brentolja vara 45 dollar per fat.

Osäkerheten om oljeprisets utveckling framöver är dock mycket stor. Exempelvis kan följderna av orkanen Katrinas påverkan på amerikansk raffinaderi- och råoljekapacitet ännu inte fullt ut överblickas. Ytterligare större utbudsstörningar kan bidra till att oljepriset utvecklas över prognos.

Diagram 2.3 Priset på Brentolja

Under 2005 har försörjningsbalansen mellan global produktion och global efterfrågan förbättrats med en snabb uppbyggnad av råoljelagren inom OECD som följd. Enligt nuvarande prognoser från International Energy Agency (IEA) förväntas denna förbättring bestå framöver, givet att ingen oförutsedd störning inträffar. Däremot är marginalen mellan utbud och efterfrågan fortfarande liten vilket gör råolja priset känsligt för utbudsstörningar. Det har bidragit till att riskpremien på olja drivits upp.

Det finns dock tecken på att efterfrågan utvecklas lugnare i bl.a. Kina, och sedan början på året har IEA reviderat ner sin bedömning av den globala efterfrågetillväxten för 2005. Parallellt förutses utbyggnaden av produktionskapaciteten börja få genomslag under hösten 2005. Det väntas sammantaget leda till att den globala försörjningssituationen fortsätter att förbättras under

Effekter på världsekonomin av höga energipriser

Höga oljepriser har under en längre tid utgjort en osäkerhetsfaktor för den globala ekonomins utveckling. Det höga oljepriset har haft en dämpande effekt på världsekonomin, men ekonomin har hittills ändå varit relativt motståndskraftig. En anledning är att dagens oljeprisnivåer till stor del är konsekvensen av en stark tillväxt och därigenom en stark efterfrågan på olja. Oljeberoendet i OECD-området är också betydligt lägre i dag än t.ex. vid 1970-talets oljekriser.

I huvudscenariot väntas priset på råolja falla tillbaka under hösten (se avsnitt 2.7), men risken för att oljepriset varaktigt ligger kvar på en hög nivå har ökat. Skulle oljepriset ligga kvar på dagens höga nivåer under en längre tid, vilket t.ex. prissättningen på terminsmarknaden indikerar, skulle det få betydande effekter på den internationella konjunkturen.

Höga energipriser påverkar ekonomin på flera sätt. Hushållen minskar sin konsumtionsvolym när konsumtionsutrymmet begränsas av höga priser på bensin och eldningsolja. Företagens transport- och andra produktionskostnader ökar, och i den mån varuproducenter har möjlighet att övervältra kostnader på konsumenterna leder detta till stigande inflation. Om företagen inte har möjlighet att övervältra kostnaderna i form av högre priser minskar i stället företagens marginaler, vilket kan leda till lägre investeringar och färre anställningar.

Högre energipriser leder sannolikt till högre inflation, men eftersom centralbankerna generellt inte reagerar på temporära energiprisförändringar väntas ingen omedelbar höjning av styrrentan. En dämpning av tillväxten till följd av högre energipriser kan i stället leda till att

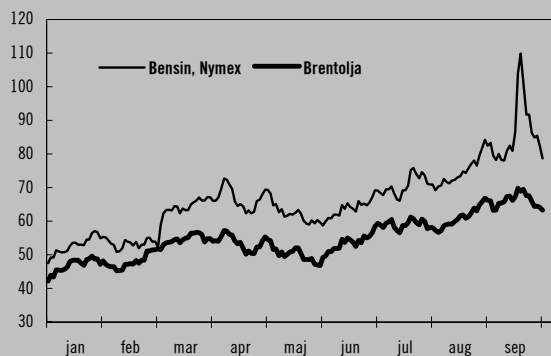
penningpolitiken blir mer expansiv än annars. Om de högre energipriserna består kommer de dock med tiden att bidra till stigande kärninflation genom bl.a. högre transportkostnader och höjda priser från företagen.

Höga energipriser och ökad osäkerhet om oljeprisets fortsatta utveckling kan också ge psykologiska effekter. Hushåll och företag kan komma att avvakta med konsumtions- och investeringsbeslut, vilket kan få negativa effekter på konjunkturen.

Normalt samvarierar världsmarknadspriserna på raffinerade petroleumprodukter i stor utsträckning med priset på råolja. Som en följd av en global brist på raffinaderikapacitet har dock bl.a. priserna på bensin stigit snabbare än råoljepriserna under 2005. Världsmarknadspriset på bensin steg mycket kraftigt efter orkanen Katrina, vilket illustrerar hur känsligt bensinpriset är för utbudstörningar. Bensinprismarginalerna utgör en ytterligare risk utöver effekterna av fortsatt höga oljepriser.

Brentoljepris och bensinpris i New York 2005

Dollar

Anm.: 1 månads terminspriser.

Källa: Nymex.

3 De finansiella marknaderna

Ett fortsatt lågt globalt inflationstryck har fått till följd att de internationella obligationsräntorna alltså ligger kvar på mycket låga nivåer. Framöver bedöms obligationsräntorna stiga när de lediga resurserna i ekonomin minskar. Den svenska 10-årsräntan beräknas till 4,15 % i slutet av 2006. Såväl stigande räntor som en högre tillväxt i Förenta staterna relativt bl.a. euroområdet förklarar att dollarn har stärkts mot flera viktiga valutor under första halvåret i år. På sikt bedöms dollarn åter försvagas för att i december 2006 noteras till 1,35 mot euron. I Sverige bidrog mycket låg inflation och ett tillväxtnässigt svagt första kvartal till att Riksbanken sänkte den svenska styrräntan i juni. Riksbanken bedöms lämna styrräntan oförändrad under 2005 för att i slutet av 2006 ha höjt till 2,50 %. Den negativa räntedifferensen mot euroområdet är en orsak till att kronan har försvagats gentemot andra valutor. Kronan bedöms stärkas framöver och prognosen för den handelsviktade växelkursen, TCW-index, är 124 i december 2006.

3.1 Utvecklingen i omvärlden

Fortsatt låga räntor

Låg inflation, återhållsamma inflationsförväntningar och få tecken på stigande inflation globalt har medfört att de internationella obligationsräntorna alltså ligger kvar på mycket låga nivåer. Låga obligationsräntor och en fortsatt expansiv penningpolitik medför att de finansiella förhållandena fortsätter att stimulera den globala ekonomiska tillväxten ännu en tid.

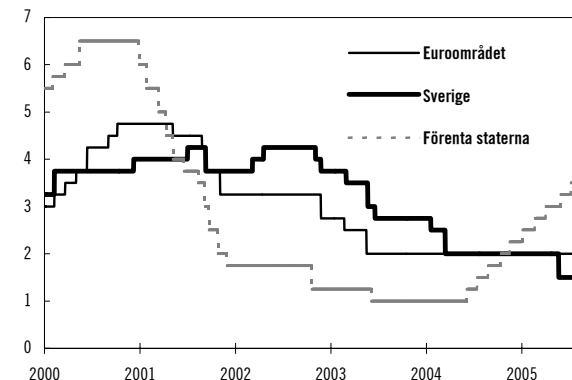
Sedan juni 2004 har den amerikanska centralbanken Federal Reserve (Fed) höjt den amerikanska styrräntan med 0,25 procentenheter vid varje penningpolitiskt möte som hållits. Höjningarna, som sammantaget uppgått till 2,50 procentenheter, har skett från en mycket låg initial nivå och mot bakgrund av att den amerikanska ekonomin växer snabbare än potentiell BNP. Samtidigt ökar den amerikanska sysselsättningen stadigt. Trots den höga tillväxten förefaller inflationen ändå vara under kontroll. I dagsläget uppgår den amerikanska styrräntan till 3,50 % och ytterligare höjningar är att vänta i takt med att de lediga resurserna i den amerikanska ekonomin minskar och bidrar till högre inflation på sikt. Signaler och uttalanden från

Fed tyder också på att penningpolitiken fortfarande bedöms verka stimulerande på den amerikanska ekonomin. Prognosen för den amerikanska styrräntan är 4,0 % i slutet av 2005 och 4,5 % i slutet av 2006. Därefter förväntas styrräntan vara stabil.

Efter en svag tillväxt under 2005 förväntas euroområdet växa snabbare de kommande åren, bl.a. som en följd av stigande inhemsk efterfrågan. Trots en relativt återhållsam tillväxt de senaste åren har inflationen i euroområdet periodvis ändå legat på eller över Europeiska centralbankens (ECB) inflationsmål. Detta har förhindrat ytterligare sänkningar av styrräntan. Sedan juni 2003 ligger den europeiska referensräntan på 2,0 %. I takt med att arbetsmarknaden förbättras och de lediga resurserna i ekonomin minskar förväntas ECB påbörja en försiktig åtstramning av penningpolitiken från slutet av 2006 för att motverka en stigande inflation på sikt. Prognosen för referensräntan är 2,0 % vid utgången av 2005 och 2,5 % i december 2006. Räntehöjningarna bedöms fortsätta åren därefter.

Diagram 3.1 Styrräntor i Förenta staterna, Sverige och euroområdet

Procent

Källor: ECB, Riksbanken och Federal Reserve.

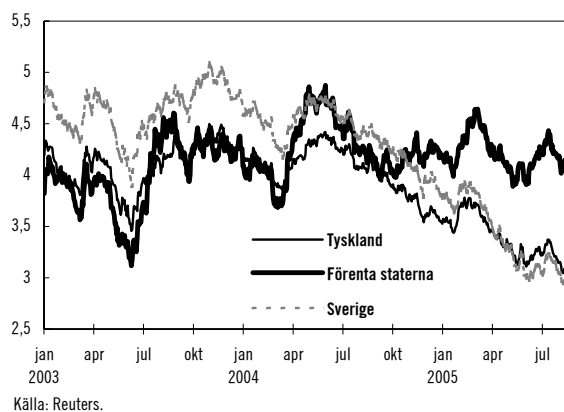
Trots den starka globala tillväxten under 2004 är inflationstrycket fortsatt lågt. En viktig förklaring till det låga inflationstrycket är den acceleration i produktivitetstillväxten som skett under senare år och som bl.a. är en följd av ny teknik, ökad konkurrens och tillväxtländerns ökade betydelse i den globala handeln. Låg inflation, låga styrräntor och en ökad global integration på de finansiella marknaderna verkar ha haft ett betydande genomslag på prissättningen på obligationsmarknaderna. Trots relativt goda utsikter för tillväxt ligger de internationella obligationsräntorna kvar på historiskt mycket låga nivåer.

Under sommaren har dock en viss uppgång skett i de långa obligationsräntorna i både Förenta staterna och Tyskland.

Även om utsikterna för en fortsatt låg inflation är goda, bör ändå en stramare penningpolitik och en minskande mängd lediga resurser sammantaget medföra att de långa internationella obligationsräntorna stiger under prognosperioden. Trots att obligationsräntorna förväntas stiga talar mycket för att räntenivåerna kommer att förbli måttliga, även på längre sikt. Även om lägre underskott i de amerikanska statsfinanserna minskar risken för en kraftig ränteuppgång är det låga privata sparandet alltjämt en riskfaktor. Det går inte heller att utesluta att en snabbare och mer långtgående omläggning av den kinesiska valutapolitiken, med en drastiskt lägre efterfrågan på amerikanska statsobligationer som följd, medför att amerikanska obligationsräntor stiger mer än förväntat. I prognosen förväntas den 10-åriga tyska obligationsräntan stiga till 3,85 % i december 2005 medan den 10-åriga amerikanska obligationsräntan förväntas bli 4,60 %. I december 2006 är motsvarande prognos 4,15 % respektive 4,90 %.

Diagram 3.2 10-åriga obligationsräntor i Förenta staterna, Tyskland och Sverige

Procent

Källa: Reuters.

Dollarn försvagas igen

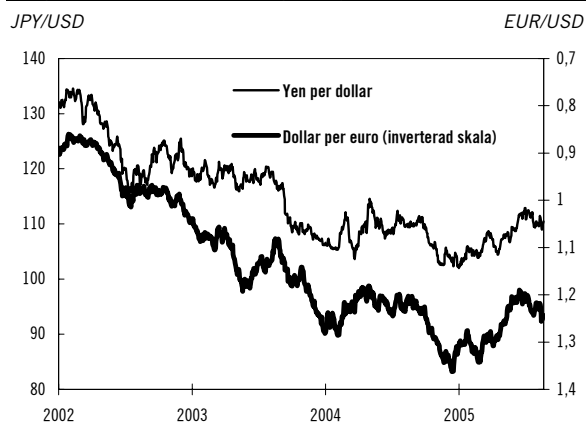
Under 2005 har den amerikanska dollarn stärkts mot andra valutor, däribland euron och yenen. Viktiga orsaker till dollarförstärkningen är en växande räntedifferens mellan Förenta staterna och euroområdet samt en fortsatt stabil amerikansk tillväxt. Korta amerikanska räntor har stigit i takt med att Fed successivt har höjt den amerikanska styrräntan. Samtidigt har fortsatta nedgångar i europeiska obligationsräntor med-

fört att räntedifferensen mellan Europa och Förenta staterna har ökat på såväl korta som långa löptider. Den relativt högre tillväxten i Förenta staterna verkar även ha bidragit till att kapitalinflödet från utländska investerare till amerikanska portföljtillgångar och direktinvesteringar åter ökar efter att ha minskat de senaste åren. Sammantaget verkar dessa faktorer ha bidragit till att dollarn har stärkts under året.

Dollarförstärkningen bedöms vara tillfällig och dollarn bedöms åter försvagas under prognosperioden. Underskottet i den amerikanska bytesbalansen fortsätter att växa i förhållande till BNP, varför behovet av utländskt kapital för att finansiera underskotten fortsätter att öka. Hitills har bl.a. asiatiska centralbanker bidragit till finansieringen genom att placera betydande delar av de växande valutareserverna i amerikanska statspapper.

I juli meddelade dock den kinesiska centralbanken att den tidigare valutakopplingen mot dollarn överges till förmån för en flexibla koppling mot en korg med flera valutor. Detta är ett steg mot en mer marknadsmässig värdering av den kinesiska valutan, och det kan innebära att bytesbalansöverskotten i Kina och andra asiatiska länder i högre grad placeras i andra valutor än dollarn.

Diagram 3.3 Dollarutveckling mot yen och euro

Källa: Reuters.

Med minskande officiella kapitalinflöden är det nödvändigt med ökade privata kapitalinflöden till Förenta staterna för att balansera bytesbalansunderskottet och motverka en betydande dollarförsvagning. När ränte- och tillväxtskillnaderna mot omvärlden krymper under prognosperioden kommer sannolikt inte de privata kapitalflödena att räcka till. Därför kan en korrigering av det amerikanska bytesbalansunder-

skottet framtvings av en otillräcklig tillgång på utländskt sparande, med en svagare amerikansk valuta som följd.

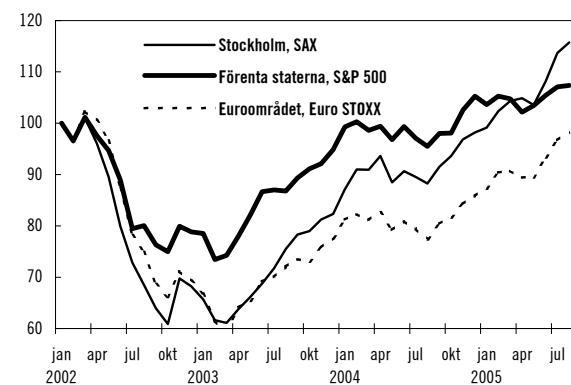
I prognosen förväntas dollarn försvagas till 1,25 mot euron och 105 mot yenen vid utgången av 2005. I december 2006 förväntas dollarn noteras till 1,35 mot euron och 97 mot yenen.

Blandad utveckling på börserna globalt

I början på september noterades de flesta större internationella aktieindex på plus jämfört med årsskiftet. Därmed fortsätter den positiva börsutveckling som pågått sedan första halvåret 2003 i spåren av kraftigt förbättrade vinster inom företagssektorn. Under 2005 har börsutvecklingen dock varit mer blandad. Bäst har europeiska aktier utvecklats med indexuppgångar på mellan 10 och 15 %, medan bredare aktieindex i t.ex. Förenta staterna och Japan har utvecklats svagare och noterat uppgångar på ca 2–3 % jämfört med årsskiftet. Trots att de breda börsindexen har stigit med mellan 50 och 80 % sammantaget under de senaste åren bedöms uppgångarna vara motiverade bl.a. med hänsyn till företagens starka vinstutveckling. Med hänsyn till den låga avkastningen på obligationsmarknaden förefaller aktiemarknaderna vara rimligt värderade i dagsläget.

Diagram 3.4 Börsutveckling i Förenta staterna, euroområdet och Sverige

Index 2002-01-01=100

Källor: OM Stockholmsbörsen, Standard & Poor's och Stoxx.

3.2 Utvecklingen i Sverige

Expansiv penningpolitik

I juni sänkte Riksbanken den svenska styrräntan med 0,5 procentenheter till historiskt låga 1,5 %. Efter sänkningen är den svenska styrräntan en av de lägsta i världen vilket är en följd av att Riksbanken bedömer inflationstrycket som dämpat de kommande två åren.

Även om inflationen varit överraskande låg och utsikterna är fortsatt dämpade talar en uppgång i resursutnyttjandet de närmaste åren för att Riksbanken kommer att börja strama åt penningpolitiken under andra halvåret 2006. Trots en sådan åtstramning är bedömningen att den svenska styrräntan kommer att ligga under styrräntan i euroområdet en stor del av prognosperioden. Prognosen för reporäntan är 1,50 % i december 2005 och 2,50 % i slutet på 2006. En ytterligare åtstramning av penningpolitiken väntas under 2007.

Låga svenska obligationsräntor

I ett flertal euroländer har obligationsräntorna fortsatt att falla under året, och i än högre grad i Sverige. I början av september föll den svenska 10-åriga statsobligationsräntan under 3 % och nedgången sedan årsskiftet 2004/05 var då mer än 1 procentenhet.

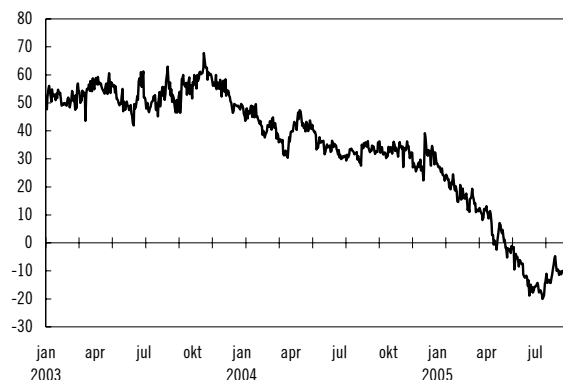
Den kraftiga nedgången i svenska obligationsräntor beror bl.a. på mycket låg svensk inflation. Svenska obligationsräntor har även påverkats av det svaga svenska BNP-utfallet för första kvartalet och den dämpade utvecklingen på arbetsmarknaden. Även spekulationer om en stigande efterfrågan på långa nominella obligationer har bidragit. Det är en följd av kommande nya placeringsregler för tjänstepensions- och livförsäkringsföretag. De nya reglerna innebär förändrade riktlinjer för hur försäkringsbolag och pensionsfonder skall förvalta och placera försäkringstagarnas tillgångar, samt hur åtagandena mot kunderna skall värderas. De nya placeringsreglerna kommer sannolikt att leda till en ökad efterfrågan på inhemska obligationer med lång löptid.

I prognosen förutses dock att svenska obligationsräntor kommer att stiga under andra halvåret i år och under nästa år i takt med att de lediga resurserna i ekonomin minskar och penningpolitiken stramas åt. Svenska obliga-

tionsräntor beräknas stiga något mer än de tyska när styrränteskillnaden gentemot euroområdet successivt minskar. Obligationsräntedifferensen mot Tyskland väntas därför minska under prognosperioden. Prognosen för den 10-åriga svenska obligationsräntan är 3,75 % i december 2005 och 4,15 % i december 2006.

Diagram 3.5 Skillnad mellan 10-åriga obligationsräntor i Sverige och Tyskland

Räntepunkter

Källa: Reuters.

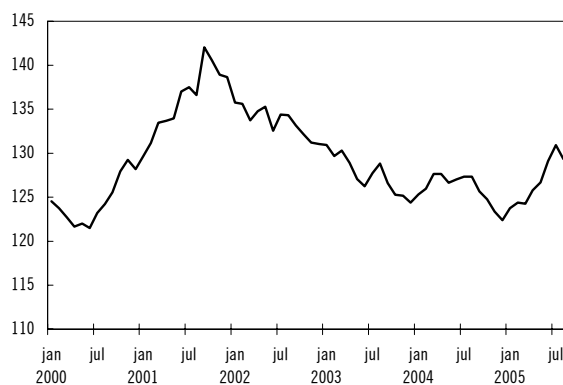
Undervärderad krona stärks

Efter att i slutet på förra året ha noterats till sin starkaste nivå sedan 2000, försvagades kronan under våren och försommaren. Bland de valutor som kronan försvagats mot finns både den amerikanska dollarn och euron. Kronförsvagningen hänger sannolikt samman med att såväl den svenska obligationsräntan som styrräntan nu är lägre än i euroområdet.

Framöver förväntas en förstärkning av kronan. Bidragande orsaker är bl.a. att det svenska bytesbalansöverskottet fortsätter att vara stort och att tillväxten i Sverige förväntas bli högre än i euroområdet som helhet. På sikt bedöms även de negativa ränteskillnaderna mot euroområdet försvinna.

Dollarutvecklingen har betydelse för kronans utveckling på sikt. En svagare dollar har bidragit till kronförstärkningen de senaste åren och förväntas även att göra det framöver. Prognosen för den handelsviktade växelkursen, TCW-index, är 127 i december 2005 och 124 vid utgången av 2006. Kronan bedöms stärkas ytterligare under 2007.

Diagram 3.6 TCW-index

Källa: Reuters.

Starkt halvår för Stockholmsbörsen

Stockholmsbörsen hade i början på september stigit med nästan 20 procent sedan årsskiftet. Därmed har Stockholmsbörsen utvecklats starkare än flertalet börser i jämförbara länder. En stark kursutveckling för flera av de största börsnoterade bolagen har bidragit till uppgången. Uppgången har haft stöd av fortsatt god vinstutveckling i många företag, vilket har lett till uppjusteringar av vinstförväntningarna för innevarande år och för 2006. Värderingen av Stockholmsbörsen som helhet förefaller därför inte vara oroande hög.

Fortsatt låga obligationsräntor och en svagare krona har bidragit till den positiva utvecklingen på Stockholmsbörsen. Även om kronan bedöms stärkas och obligationsräntorna stiga, så förväntas en sådan utveckling sammanfalla med stigande tillväxt, främst i euroområdet och i Sverige. Samtidigt är tillväxutsikterna för länder i Asien och i Förenta staterna fortsatt goda. Därmed bör inte den förutsedda ränte- och växelkursutvecklingen få någon större effekt på prissättningen på Stockholmsbörsen, utan utsikterna för en fortsatt positiv börsutveckling förefaller vara goda.

Betalningsbalansens finansiella poster

Riksbankens statistik över betalningsbalansen visar att svenska och utländska investerares köp och försäljning av aktier och räntebärande papper gav upphov till ett nettoinflöde på 112,7 miljarder kronor under första halvåret 2005 (se tabell 3.1). Nettoinflödet omfattade enbart placeringar i räntebärande värdepapper medan aktier genererade ett nettoutflöde. I viss mån på-

verkade dessa flöden kronan. I vilken utsträckning beror på hur stor del av portföljinvesteringarna som valutasäkrats, dvs. hur stor del som inte medför köp eller försäljning av svenska kronor.

Tabell 3.1 Betalningsbalansens finansiella poster

Flöden, miljarder kronor

	2004 ¹	2005 ¹
A. Bytesbalans	110,8	100,3
B. Kapitaltransfereringar	-0,5	0,7
C. Finansiell balans	-57,7	47,5
Direkta investeringar	-44,2	-103,5
Portföljinvesteringar	-71,8	112,7
Räntebärande värdepapper	-43,8	113,0
I svenska kronor	-70,0	-38,7
I utländsk valuta	26,1	151,7
Aktier	-28,0	-0,3
Svenska	-24,9	-12,3
Utländska	-3,0	12,1
Finansiella derivat	0,6	0,4
Övrigt kapital	62,5	38,1
Valutareservens förändring	-4,6	-0,4
D. Restpost	-52,8	-148,5

¹Avser perioden januari t.o.m. juni.

Källa: Riksbanken.

Tabell 3.2 Ränte- och valutakursantaganden

Värde vid respektive års slut

	2004	2005	2006	2007	2008
Reporänta	2,00	1,50	2,50	4,00	4,00
6-månadersränta	2,05	2,00	2,70	4,00	4,00
5-årsränta	3,33	3,15	3,65	4,15	4,15
10-årsränta	3,90	3,75	4,15	4,35	4,35
10-årsdiff. SEK-DEM	0,25	-0,10	0,00	0,10	0,05
6 mån. EURIBOR	2,16	2,00	2,75	3,40	4,00
TCW-index	122	127	124	121	121
EUR/SEK	8,98	9,20	9,10	8,90	8,90
USD/SEK	6,70	7,36	6,74	6,36	6,36
EUR/USD	1,34	1,25	1,35	1,40	1,40

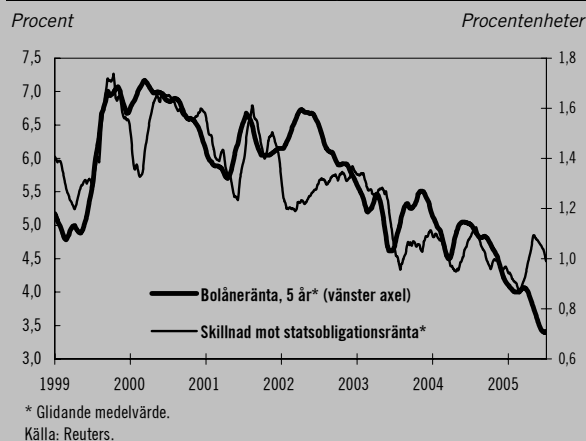
Källa: Finansdepartementet.

Lågt ränteläge kommer hushållen till del

Hushållens boräntor är på historiskt låga nivåer. Allmänt sjunkande styrräntor och marknadsräntor är den viktigaste förklaringen, men även lägre riskpremier, ökad konkurrens och ökat intresse för hushållsutlåning har bidragit till den positiva utvecklingen.

Nedgången i nominella svenska obligationsräntor har pågått trendmässigt sedan början på 1990-talet. Sedan 1995 har t.ex. den 5-åriga svenska statsobligationsräntan fallit från ungefär 11 % till under 3 %. Bakom dagens låga svenska och internationella ränteläge finns det flera faktorer, däribland låg och stabil inflation, en hög trovärdighet för penningpolitiken och ett högt globalt sparande till följd av demografiska faktorer. Samtidigt blir de internationella finansiella marknaderna allt mer integrerade. Nya internationella kapitaltäckningsregler för kreditinstitut, som kommer att införas under de närmaste åren, och nya riskbedömningar som ger en ljusare bild av hushåll som kreditrisk har också medfört att intresset för hushållsutlåning har ökat. Genom en hårdnande konkurrens på den svenska privatmarknaden har räntemarginalerna för de svenska kreditinstituten pressats. Sammantaget har dessa faktorer fått till följd att räntenedgången på krediter till svenska hushåll och företag är ännu större än nedgången i det internationella ränteläget under samma period.

Bolåneränta och skillnad mot obligationsränta, 5 år

Kraftigt fallande nominella krediträntor har bidragit till att utlåningen till svenska hushåll mer än fördubblats i volym de senaste 10 åren, till 1 464 miljarder kronor⁴ i juni 2005. Trots den kraftiga kreditexpansionen, som under de senaste åren legat på en årstakt runt 10 %, har kostnaden för räntebetalningarna fallit. Samtidigt har hushållens disponibla inkomster stigit, vilket har medfört att hushållens ränteutgifter i förhållande till de disponibla inkomsterna ändå har halverats sedan 1995, till under 4 %. Parallellt har stigande fastighetspriser och en gynnsam prisutveckling på finansiella tillgångar medfört att hushållens nettoförmögenhet ligger kvar på historiskt höga nivåer.

⁴ Källa: Riksbanken.

4 Utrikeshandeln

I fjol gynnades den svenska exporten av en stark internationell konjunktur. Efterfrågan på svensk export dämpades dock under slutet av 2004 och i början av innevarande år. En relativt stark efterfrågan på svenska exportvaror under perioden 2006–2008 väntas dock leda till en god exporttillväxt framöver. Importen ökar något snabbare än exporten till följd av en hög inhemsk efterfrågan. Sammantaget innebär detta att utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten minskar till 0,1 procentenheter i år och 0,3 procentenheter nästa år.

Tabell 4.1 Export och import av varor och tjänster

	Mdkr 2004	Procentuell volymförändring				
		2004	2005	2006	2007	2008
Varuexport	899	9,8	4,2	6,3	–	–
Bearbetade varor ¹	764	9,7	4,1	6,5	–	–
Tjänsteexport	279	13,0	4,0	5,5	–	–
Total export	1 178	10,5	4,2	6,1	6,2	5,3
Varuimport	722	7,7	5,6	7,0	–	–
Bearbetade varor ¹	557	9,4	6,2	7,9	–	–
Tjänsteimport	251	4,9	2,5	5,6	–	–
Total import	974	6,9	4,8	6,7	6,5	6,0

¹Varugrupping enligt SNI.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

4.1 Varuexport

Stark export 2004 följd av en tillfällig avmattning

En mycket stark global tillväxt under fjolåret bidrog till att svensk varuexport ökade med nästan 10 %. Den globala efterfrågan riktades i hög grad mot produkter som Sverige producerar relativt mycket av, såsom teleprodukter och råvaror. Exportindustrins konkurrenskraft var, trots kronförstärkningen, fortsatt stark till följd av en hög produktivitetssökning och en dämpad löneutveckling.

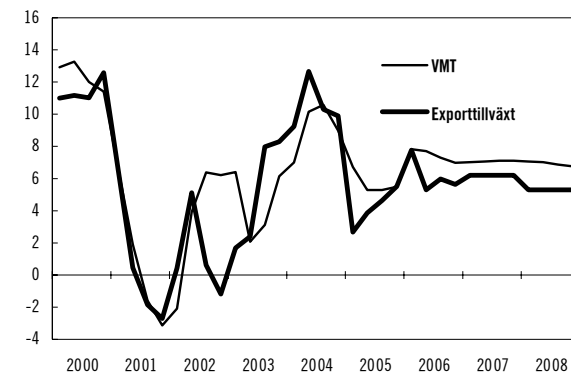
Under det sista kvartalet 2004 och första kvartalet i år avstannade varuexporttillväxten. Detta berodde delvis på en tillfällig försvagning av efterfrågetillväxten på de svenska exportmarknaderna. Som framgår av diagram 4.1 dämpades världsmarknadstillväxten vid samma tidpunkt. Det var främst exporten av bearbetade varor som försvagades markant under det första

kvartalet i år, medan tillväxten i råvaruexporten var fortsatt god.

Den starka exportökningen under andra kvartalet i år som rapporterades i de preliminära nationalräkenskaperna (NR) tyder på en återhämtning. Varuexporten ökade med nästan 4 % det andra kvartalet jämfört med det första kvartalet, mätt i säsongsrensade termer. Under loppet av andra halvåret i år väntas varuexporten dock växa något långsammare. Dämpningen av varuexporttillväxten det andra halvåret är även tydlig i indikatorer avseende exportorderingen. Enligt Konjunkturinstitutets barometer har tillväxten i exportorderingen avtagit markant under andra halvan av 2004 och den första delen av 2005. Det är främst inom investeringsvaruindustrin som exportorderingen har dämpats från mycket höga tillväxttal under början av 2004. Orderingen till insatsvaruindustrin indikerar en dämpad men fortsatt god exporttillväxt av insatsvaror andra halvåret i år. Varuexporten väntas öka med 4,2 % i år.

Diagram 4.1 Världsmarknadstillväxt (VMT) och svensk exporttillväxt

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

God efterfrågan på svenska exportvaror 2006–2008

Världsmarknadstillväxten förväntas tillta 2006. Som beskrivs i avsnitt 5.1 bedöms konkurrenskraften hos de svenska exportföretagen vara fortsatt god under 2006. Förutsättningarna för svensk varuexport nästa år är således gynnsamma. Varuexporten prognoseras växa med 6,3 % under 2006. Färre arbetsdagar under 2006 än 2005 drar ned exporttillväxten nästa år med 0,5 procentenheter. Den kalenderkorrigerade exporttillväxten uppgår därmed till 6,8 % 2006. Världsmarknadstillväxten förväntas

vara god även under 2007 och 2008, vilket ger förutsättningar för en relativt stark exporttillväxt. Total export beräknas växa med 6,2 % 2007 och 5,3 % 2008.

Dämpade exportprisökningar framöver

Under fjolåret ökade exportpriserna på råvaror betydligt till följd av de höga oljepriserna och en stark efterfrågan från bl.a. Kina och Förenta staterna. Exportpriserna på bearbetade varor minskade dock, vilket delvis beror på ett allmänt starkt konkurrenstryck och en god produktivitet utveckling inom teleproduktindustrin. Sammantaget föll varuexportpriserna något i fjol jämfört med 2003.

Under det första halvåret i år har svenska exportföretag inom investeringsvaruindustrin höjt sina exportpriser. Stigande kostnader för råvaror, förstärkta av kronförsvagningen, har kompenseras av högre priser. Dessutom möjliggör den goda konkurrenssituationen inom vissa branscher prishöjningar för svenska exportföretag. Under den andra halvan av innevarande år och under 2006 väntas exportpriserna på bearbetade varor öka i en något långsammare takt, bl.a. som en följd av lägre kostnader för insatsvaror i takt med att råvarupriserna faller. Råvarupriserna förutses minska i år och nästa år till följd av en långsammare tillväxt i efterfrågan samt lägre oljepriser.

Efter fallande exportvarupriser de senaste tre åren väntas svenska exportpriser öka med 1,2 % i år. Trots att priset på svenska exportvaror mätt i kronor ökar, gör kronförsvagningen att priset mätt i gemensam valuta på exportmarknaderna är mer konkurrenskraftigt än i fjol.

Exportprisökningen förväntas dämpas 2006. Samtidigt beräknas kronan förstärkas, vilket leder till att priserna mätt i gemensam valuta på exportmarknaderna ökar i en snabbare takt. Jämfört med 2005 förväntas priserna bidra till ett något sämre konkurrensläge för svenska exportföretag.

4.2 Varuimport

Något svagare importutveckling under inledningen av 2005

Förra året ökade varuimporten med drygt 7 %. Importen av bearbetade varor ökade med drygt 9 %, medan råvaruimporten steg med knappt 3 %. Till följd av en mer dämpad aktivitet i svensk ekonomi utvecklades importen något svagare under första halvåret 2005. Enligt preliminär statistik från NR var varuimporten 5,3 % högre än under motsvarande period 2004. Den något lägre importtillväxten beror sannolikt till stor del på att svensk export, som har ett högt importinnehåll, utvecklades svagare än under 2004.

Utvecklingen dämpades särskilt under första kvartalet 2005 då varuimporten ökade med endast 3,8 % jämfört med motsvarande kvartal 2004. En viktig förklaring till den låga varuimporten är den påtagliga minskningen av importen av råolja från fjolårets höga nivå. Importen av råolja, som utgör cirka 5 % av total varuimport, minskade med närmare 24 %. Även importen av bearbetade varor ökade något svagare under första kvartalet. Jämfört med första kvartalet 2004 steg importen av bearbetade varor med 5,7 %.

För andra kvartalet 2005 finns endast ett preliminärt utfall från NR. Enligt detta ökade varuimporten med nära 7 % jämfört med andra kvartalet i fjol.

Importen av bearbetade varor ökar starkt under 2005 och 2006

Framöver förväntas efterfrågan på importerade varor tillta. Efter en tillfällig inbromsning ökar exporten i god takt vilket bedöms öka importbehovet. Även den inhemska efterfrågan bidrar till ökad import 2005 och 2006. I år förutses en mycket god investeringsutveckling, i synnerhet när det gäller maskininvesteringar, som delvis realiserar genom ökad import. Nästa år ökar även hushållens konsumtion påtagligt. Därutöver förutses de senaste årens lageravveckling av insatsvaror inom industrin vara avslutad, och framöver sker i stället en lageruppbyggnad, vilket bidrar till ökad import.

Förutsättningarna får därmed anses vara goda för en stark importtillväxt under prognosperioden. Importen av bearbetade varor beräknas

öka med 6,2 % år 2005 och 7,9 % år 2006. Importen av råvaror, som utgör närmare en fjärdedel av total varuimport, väntas stiga något långsammare. Sammantaget innebär detta att varuimporten ökar med 5,6 % i år och 7,0 % nästa år. Under kalkylåren 2007 och 2008 beräknas importen fortsätta att öka i en något snabbare takt än exporten, bl. a. som en följd av en stark utveckling av hushållens konsumtionsutgifter. Total import beräknas ökad med 6,5 % år 2007 och 6,0 % år 2008.

Stigande importpriser under 2005

Enligt SCB:s producentprisindex ökade priset på svenska importvaror med hela 5,5 % det första halvåret i år jämfört med motsvarande period förra året. Prisuppgången beror främst på stigande världsmarknadspriser men sannolikt också på den försvagade kronan under första halvåret. Importpriserna på bearbetade varor ökade under perioden med 2,5 % efter flera års prisnedgångar. Prisuppgången för bearbetade varor var tämligen bred och berörde flera varor, men för konsumtionsvaror var prisökningen förhållandevis måttlig.

Råvarupriserna ökade markant redan under 2004 och prisökningarna fortsatte under första halvåret 2005. För importen av råolja och petroleumprodukter, som tillsammans utgör ca 10 % av total varuimport, noterades prisstegringar med närmare 30 %. Även priserna på stål och metall fortsatte att stiga.

Framöver förutses kronan stärkas något. Samtidigt väntas de internationella priserna på varor stiga. Mot denna bakgrund prognoseras importpriserna på bearbetade varor öka med drygt 1 % per år under 2005 och 2006.

Priserna på importerade råvaror förutses stiga med drygt 12 % i år, vilket framför allt förklaras av den senaste tidens höga oljepris. Världsmarknadspriset på råolja förväntas dock falla framöver. Vid slutet av 2005 antas priset uppgå till 50 dollar per fat och vid slutet av 2006 till 45 dollar per fat. Det lägre världsmarknadspriset på olja, tillsammans med en något starkare krona, gör att råvarupriserna faller med närmare 6 % 2006.

Totalt sett innebär detta att priserna på importerade varor stiger med närmare 4 % 2005, för att minska något 2006.

På grund av det höga priset på råolja bedöms svenska importpriser öka mer än exportpriserna i år (se tabell 4.2). Det leder till att bytesförhållandet, dvs. exportpriset i förhållande till importpriset, försämras. Nästa år antas oljepriset gå ned vilket leder till lägre importpriser och ett förbättrat bytesförhållande.

Tabell 4.2 Export- och importpriser, samt bytesförhållandet

Procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007	2008
Exportpris	-0,2	1,2	0,6	1,2	1,2
Importpris	0,8	3,2	-0,4	1,5	1,5
Bytesförhållandet	-1,0	-2,0	1,0	-0,3	-0,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I vilken omfattning de högre importpriserna under prognosperioden påverkar den importerade volymen är svårt att uppskatta. Importpriserna bör relateras till priserna på inhemskt producerade varor. De sistnämnda priserna har ökat något sedan slutet av 2001 samtidigt som importpriserna minskat, vilket medverkat till att relativpriset på importerade varor fallit markant. Även om relativpriset stiger under prognosperioden blir nivån inte hög i ett historiskt perspektiv. Vissa varor är dessutom svåra att substituera från import till inhemsk produktion, i synnerhet på kort sikt. Genom att företag och konsumenter i viss mån kan välja att tidigarelägga eller skjuta upp import kan dock prisförändringarna påverka volymen. Sammantaget antas inte den importerade volymen under prognosperioden påverkas av de stigande priserna i någon nämnvärd utsträckning.

4.3 Tjänsthandeln

Tjänsteexporten växte med 13,0 % 2004. Merchanting, dvs. svenska företags handel med varor i utlandet som inte passerar den svenska gränsen, bidrog med hela 0,4 procentenheter till BNP-tillväxten. Merchanting bokförs som svensk tjänsteexport. Tjänsteimporten ökade med 4,9 % i fjol jämfört med 2003. Ökningstakten förklaras till stor del av att svenskar resande i utlandet, som bokförs som tjänsteimport i NR, ökade starkt. Sammantaget bidrog tjänsthandeln till BNP-tillväxten med hela 0,8 procentenheter.

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna (NR) dämpades tillväxten i både tjänsteimporten

och tjänsteexporten betydligt det första halvåret i år jämfört med i fjol. Den kraftiga tillväxten av merchanting under 2004 avtog under början av innevarande år.

Tjänsteexporten förväntas växa i en långsammare takt i år och nästa år än under 2004. Det är i huvudsak export av s.k. övriga tjänster, dvs. konsulttjänster, licenser, patent och banktjänster, som väntas avta jämfört med i fjol. Exporten av dessa tjänster följer varuexportens utveckling i stor utsträckning. Den avtagande internationella efterfrågan under början av året förklarar därför även en försvagad utveckling av s.k. övriga tjänster i år. Utlänningars konsumtion i Sverige, som bokförs som tjänsteexport, väntas däremot öka i en god och tilltagande takt jämfört med 2004. Tjänsteexporttillväxten prognoseras till 4,0 % i år och till 5,5 % nästa år.

Även tjänsteimporten bedöms växa långsammare i år än i fjol. Svenskars resande utomlands avtog i början av innevarande år, vilket troligtvis var en effekt av Tsunamikatastrofen i Asien under årsskiftet 2004/2005. Under andra halvan av innevarande år och under 2006 bedöms svenskars resande utomlands öka i en god takt. Den förutspådda tilltagande varuimporttillväxten 2006 bedöms bidra till en högre efterfrågan på import av företagstjänster. Tjänsteimporten förväntas växa med 2,5 % i år och med 5,6 % 2006.

Bidraget från tjänstehandeln till BNP-tillväxten beräknas till 0,2 procentenheter i år och 0,1 procentenheter 2006.

4.4 Bytesbalansen

Överskottet i bytesbalansen som andel av BNP uppgick till 8,3 % 2004, vilket är en ökning med 0,9 procentenheter jämfört med 2003. Detta berodde delvis på att handelsbalansöverskottet fortsatte att öka. Även tjänstebalansen och kapitalavkastningsnettot bidrog positivt till ökningen av bytesbalansöverskottet. En stark produktivitetstillväxt, starka offentliga finanser, en hög exportefterfrågan och en åldrande befolkning bidrar till det höga överskottet i bytesbalansen.

I år beräknas det positiva bidraget från utrikeshandeln minska jämfört med i fjol, medan bidraget från kapitalavkastningsnettot väntas öka. År 2006 förväntas ett något större bidrag

från utrikeshandeln än i år och en fortsatt ökning av kapitalavkastningsnettot.

Sammantaget prognoseras bytesbalansöverskottet som andel av BNP till 7,5 % i år och 7,8 % 2006.

Tabell 4.3 Bytesbalans

Miljarder kronor, löpande priser, om ej annat anges

	2004	2005	2006	2007	2008
Handelsbalans	173	152	167	173	175
<i>procent av BNP</i>	<i>6,8</i>	<i>5,8</i>	<i>6,0</i>	<i>6,0</i>	<i>5,8</i>
Tjänstebalans	42	45	48	49	49
Faktorinkomster	32	38	40	42	43
Löpande transferringar	-36	-36	-40	-42	-44
Bytesbalans	211	198	215	222	223
<i>procent av BNP</i>	<i>8,3</i>	<i>7,5</i>	<i>7,8</i>	<i>7,6</i>	<i>7,3</i>
Kapitaltransferringar	1	-3	-3	-4	-4
Finansiellt sparande	212	195	212	218	219
<i>procent av BNP</i>	<i>8,3</i>	<i>7,4</i>	<i>7,6</i>	<i>7,5</i>	<i>7,2</i>

Anm.: Bytesbalansen redovisas enligt Riksbankens definition. Fördelningen mellan bytesbalansens poster i Riksbankens statistik skiljer sig från NR:s fördelning i försörjningsbalansen.

Källor: Riksbanken och Finansdepartementet.

4.5 Bruttonationalinkomsten

Bruttonationalinkomsten (BNI) beräknas genom att man till BNP i löpande priser lägger svenska inkomster i utlandet och subtraherar utländska inkomster i Sverige. BNI ligger till grund för bl. a. biståndsanslaget och EU-avgiften. Sedan 2003 har Sveriges BNI varit högre än BNP. Denna relation väntas fortsätta framöver då Sveriges nettoställning gentemot omvärlden stärks som följd av det stora bytesbalansöverskottet.

Tabell 4.4 Bruttonationalinkomst (BNI)

Miljarder kronor, löpande priser

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	2 546	2 622	2 768	2 906	3 039
Primära inkomster netto ¹	30	39	41	42	43
BNI	2 575	2 661	2 809	2 948	3 082

¹Löner, kapitalavkastning, subventioner och skatter gentemot utlandet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Världsmarknadstillväxten och dess koppling till svensk exporttillväxt

Sverige är en liten öppen ekonomi som i hög grad påverkas av den ekonomiska utvecklingen i omvärlden. Denna påverkan sker genom flera kanaler, där handeln med varor och tjänster (summan av export och import) är en av de viktigare. Syftet med denna ruta är att beskriva den länk mellan den internationella utvecklingen och svensk export som fångas i begreppet världsmarknadstillväxt (VMT).

Handeln med varor och tjänster uppgår idag till drygt 85 % av BNP i Sverige, vilket kan jämföras med ungefär 25 % av BNP i Förenta staterna och Japan. Utrikeshandelns betydelse har dessutom ökat kraftigt de senaste tjugo åren. År 1980 uppgick handeln med varor och tjänster i Sverige till ungefär 60 % av BNP. Utvecklingen i omvärlden har således blivit allt viktigare för den svenska realekonomiska utvecklingen.

VMT speglar den importefterfrågan som svenska exportföretag möter internationellt, och är således en viktig länk mellan internationell och svensk utveckling. En god tillväxt i de länder som Sverige exporterar mycket till innebär att efterfrågan på svenska varor och tjänster ökar. Merparten av den svenska exporten är koncentrerad till ett relativt fåtal länder. Drygt 70 % av svensk export går till Europa. De två enskilt viktigaste exportmarknaderna är Tyskland och Förenta staterna med exportandelar på omkring 11 % vardera. De tre nordiska ländernas sammanlagda exportandel uppgår till drygt 20 % av total export. Den del som inte går till Europa eller Förenta staterna utgör endast 18 %. Ur svensk exportsynpunkt är det således, åtminstone på kort sikt, viktigare att efterfrågan i euroområdet, Förenta staterna och de nordiska länderna utvecklas bra än att Asien och Latinamerika växer snabbt. På längre sikt väntas dock tillväxtekonomierna få en allt större betydelse. Exportens geografiska fördelning är en förklaring till att Finansdepartementet i de internationella prognoserna i dagsläget mest fokuserar på utvecklingen i Europa och Förenta staterna.

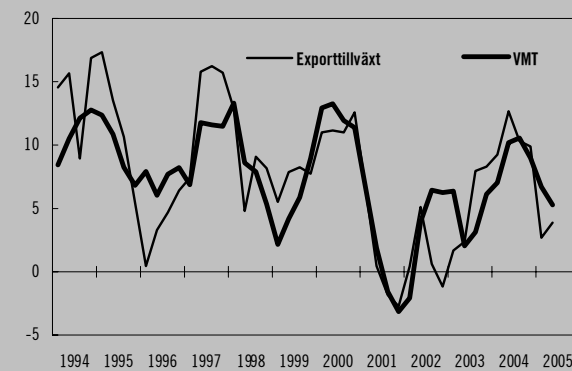
VMT vid en viss tidpunkt beräknas på följande sätt: För varje land (eller region) som importerar varor från Sverige multipliceras landets totala importtillväxt i fasta priser med den andel av svensk export som går till landet eller regionen ifråga. Tillväxttakten för summan av dessa produkter är VMT. Eftersom en relativt stor an-

del av svensk export går till, exempelvis, Förenta staterna påverkas VMT mer av en stark importtillväxt där än av en stark importtillväxt i, exempelvis, Australien.

För att förbättra prognosvärdet i VMT har Finansdepartementet utvecklat importprognosmodeller för de viktigaste exportländerna (Förenta staterna, Tyskland, Finland, Norge, Danmark, Storbritannien, Italien och Frankrike) till stöd i analysen. Modellerna bygger på de prognoser som Finansdepartementet gör över den reala utvecklingen i dessa länder. För närvarande täcker importmodellerna drygt 60 % av den totala exportmarknaden. För resterande 40 % används externa prognoser i kombination med egna bedömningar.

VMT och svensk exporttillväxt 1994–2005

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Diagrammet ovan visar VMT och svensk exporttillväxt under en tioårsperiod och illustrerar VMT:s betydelse för exportprognoserna. Samvariationen är god och det finns ett tydligt långsiktigt samband mellan variablerna. Periodvis förekommer dock avvikelser. Växelkurseffekter, förändrade marknadsandelar och exportens produktsammansättning (i förhållande till vad som efterfrågas) är tre faktorer som kan förklara varför VMT och svensk export kan utvecklas olika på kort sikt. Vidare tycks exporttillväxten vara högre än VMT i konjunkturuppgångar och lägre än VMT i nedgångar. Detta beaktat är VMT en av de viktigaste bestämningsfaktorerna för svensk export.

5 Näringslivets produktion

I år mattas produktionstillväxten i näringslivet. Tillväxten inom industrin blir lägre på grund av en svagare internationell konjunktur. Framöver väntas den inhemska efterfrågan i allt högre grad driva tillväxten, vilket resulterar i ökad produktionstillväxt i tjänstesektorn och byggindustrin. Nästa år förväntas industrikonjunkturen bli något bättre än 2005 på grund av en mer gynnsam internationell konjunktur. Även tjänstesektorns produktionstillväxt väntas bli högre 2005 när inhemska efterfrågan fortsätter att stärkas. Produktionen i näringslivet bedöms sammantaget öka med 3,0 % 2005 och 3,4 % 2006.

Produktionen växer i långsammare takt

Industrin stod för den starkaste tillväxten i näringslivet i fjol. Det internationella konjunkturläget var starkt vilket de exportinriktade företagen gynnades av. I år och nästa år förväntas dock produktionstillväxten i industrin dämpas jämfört med 2004 som en följd av lägre efterfrågan från våra viktigaste exportländer.

För tjänstesektorn ser konjunkturen förhållandevis bra ut. Stigande privat konsumtion bidrar till ökad handel samtidigt som den privata tjänstesektorn gynnas av industriföretagens vinstutveckling och höga investeringsnivå. Produktionstillväxten i tjänstesektorn bedöms därför öka i år och nästa år.

Inom byggindustrin ser framtiden mycket ljus ut för de företag som framför allt är involverade i byggandet av nya bostäder. Bostadsbyggandet förväntas fortsätta att öka 2005 och 2006, vilket sammantaget leder till att produktionen i byggindustrin ökar väsentligt.

Den lägre tillväxten i industrin dämpar tillväxten sammantaget i näringslivet, men kompenseras av en god tillväxttakt i tjänstesektorn och byggindustrin. Sammantaget bedöms produktionen i näringslivet öka med 3,0 % 2005 och 3,4 % 2006. Därefter dämpas tillväxten i näringslivet när BNP-gapet gradvis sluts. År 2007 och 2008 växer produktionen med 3,3 % respektive 2,9 %.

I år och nästa år mattas produktivitetstillväxten inom både industrin och tjänstesektorn. Produktiviteten i näringslivet bedöms sammantaget öka med 2,2 % 2005 och 2,6 % 2006.

Tabell 5.1 Näringslivets produktion

	Mdkr 2004 ¹	Procentuell volymförändring		
		2004	2005	2006
Jord, skog, fiske	41	1,2	-0,4	1,0
Industri	474	9,4	3,2	4,6
El, gas, värme, vatten	64	3,2	2,1	1,4
Byggindustri	102	3,6	7,5	6,0
Tjänstesektor	1 083	2,2	2,6	2,8
Summa näringsliv²	1 764	4,1	3,0	3,4

¹Löpande priser.

²Exklusive ofördelade banktjänster.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

5.1 Industri

Hög produktionstillväxt i fjol

Förra året växte produktionen i industrin med 9,4 %, vilket var den starkaste tillväxttaket sedan 1995. Till stor del förklaras den starka utvecklingen i fjol av de exportinriktade industriföretagens produktionstillväxt. Orderingen från exportmarknaden var mycket god i början av 2004 på grund av det gynnsamma internationella konjunkturläget.

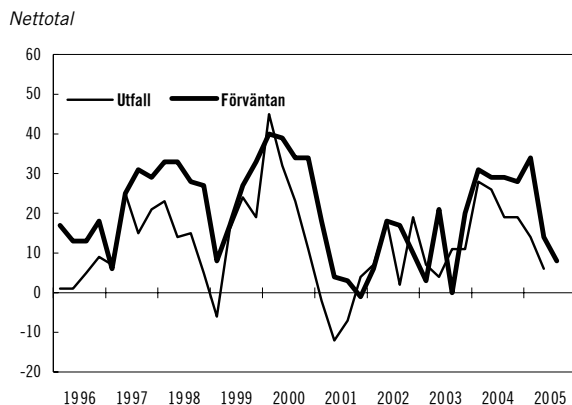
Särskilt stark var produktionsökningen i investeringsvaruindustrin, i vilken motorfordon och teleprodukter ingår, som växte med närmare 22 % i fjol. Investeringsvaruindustrin står för drygt 35 % av industrins förädlingsvärde. Inom insatsvaruindustrin, som står för omkring 39 % av industrins förädlingsvärde, ökade produktionen med drygt 5 %.

Produktionen dämpades i slutet av 2004

Under slutet av 2004 mattades efterfrågan för många av de exportinriktade industriföretagen. Tillväxten i orderingen från exportmarknaden sjönk i samband med att den internationella konjunkturen gick in i en lugnare fas. I början av 2005 har tillväxten i orderingen fortsatt att minska. Industriproduktionen har som en följd av detta vuxit i betydligt lägre takt under det första halvåret i år jämfört med samma period i fjol. Att konjunkturläget för industriföretagen har försämrats och att produktionen ökar i lägre takt under början av 2005 jämfört med 2004 framgår bland annat av Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer.

Konjunkturbarometern är en viktig indikator på vart konjunkturen är på väg. Däremot är det svårt att med hjälp av de framåtblickande indikatorerna i barometern avgöra hur mycket exempelvis orderingången och produktionen kommer att öka eller minska. Enligt konfidensindikatorn i konjunkturbarometern har industrikonjunkturen stabiliserats under sommaren. Dessutom ökar produktionen fortfarande men i en lägre takt jämfört med slutet av 2004 (se diagram 5.1), och enligt den framåtblickande indikatorn är det fler som förväntar sig att produktion kommer att öka än minska under kvartal 3.

Diagram 5.1 Produktionsvolym enligt kvartalsbarometern

Källa: Konjunkturinstitutet.

Goda förutsättningar för ökad produktion

En viktig förutsättning för att svensk industri skall kunna öka produktionen i takt med efterfrågan är att industrins konkurrenskraft är god. Industrins relativa enhetsarbetskostnader, i nationell respektive gemensam valuta, är ett sätt att studera hur industrins konkurrenskraft har utvecklats i förhållande till konkurrentländerna.

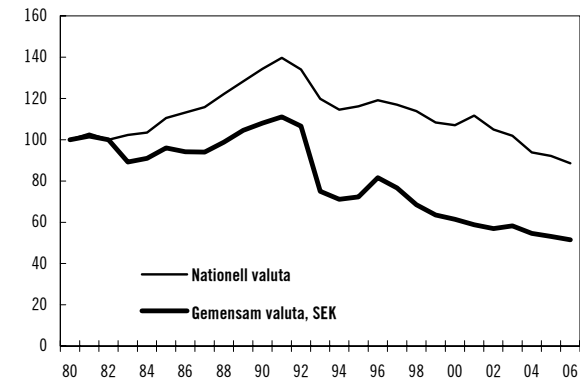
Industrins relativa enhetsarbetskostnad i nationell valuta, dvs. arbetskostnaden för att producera en enhet av en vara i Sverige i förhållande till konkurrentländerna utan att korrigera för växelkurseffekterna, ökade kraftigt under 1980-talet. Sedan början av 1990-talet har den relativa enhetsarbetskostnaden i nationell valuta successivt sjunkit och var 2004 lägre än i början på 1980-talet. Orsaken till detta är den relativt höga produktivitetstillväxten i förhållande till konkurrentländerna som har motverkat de stigande kostnaderna för arbetskraft.

Den relativa enhetsarbetskostnaden i gemensam valuta, dvs. arbetskostnaden för att producera en enhet av en vara i Sverige i förhållande till

konkurrentländerna korrigerat för växelkurseffekterna, har fallit mer. Orsaken är att kronan har försvagats successivt under 1980- och 1990-talet.

Diagram 5.2 Industrins enhetsarbetskostnader i Sverige relativt 11 OECD-länder

Index 1980=100

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I år och nästa år fortsätter den relativa enhetsarbetskostnaden i gemensam valuta att utvecklas gynnsamt. Den svenska industrins konkurrenskraft förefaller därmed vara fortsatt konkurrenskraftig utifrån ett historiskt perspektiv.

Produktionstillväxten mattas

Utvecklingen för industrin kommer de närmaste åren i huvudsak att vara beroende av hur orderingången från exportmarknaden utvecklas. Sverige är en liten öppen ekonomi och som sådan starkt beroende av utvecklingen i omvärlden.

Förutsättningarna för ökad orderingång från exportmarknaden ser relativt goda ut. Konjunkturen i våra viktigaste exportländer förväntas att återhämta sig under den senare delen av 2005 och under 2006, vilket ger exportföretagen goda möjligheter att öka produktionen framöver. Det internationella konjunkturläget är dock inte lika gynnsamt som under 2004. Dessutom förväntas inte efterfrågan från Sveriges viktigaste exportländer bli lika stark som under 2004, vilket håller tillbaka produktionsökningen.

Tillväxten i de för Sverige viktiga branscherna motorfordon och teleprodukter blir mer dämpad jämfört med 2004. Under 2004 ökade efterfrågan på teleprodukter väsentligt som en effekt av låg investeringsnivå i telekomsektorn under 2001 och 2002. Investeringsstillväxten i telekomsektorn förväntas under 2005 återgå till mer normala nivåer vilket också påverkar produk-

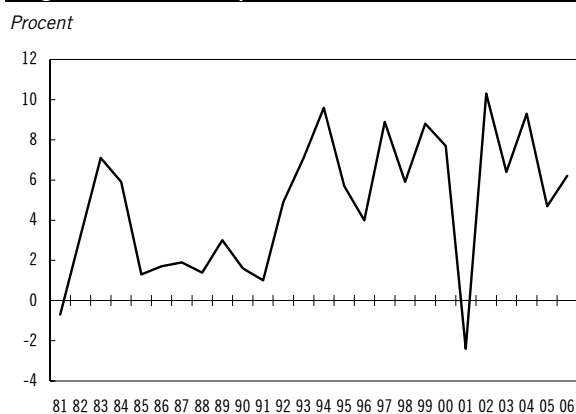
tionen. Även i motorfordonsindustrin dämpas produktionstillväxten under 2005 och 2006 som en följd av en svagare efterfrågan från euroområdet.

Sammantaget förväntas produktionen i industrin öka med 3,2 % 2005 och 4,6 % 2006.

Produktivitetstillväxten fortsatt hög

År 2004 ökade produktiviteten i industrin med 9,3 %. Möjligheterna för produktivetsförbättringar bedöms vara fortsatt stora inom industrin framöver. Antalet arbetade timmar väntas därför fortsätta att minska. I år och nästa år dämpas dock produktivitetstillväxten i industrin som en följd av att produktionen växer långsammare än i fjol. Produktiviteten i industrin bedöms öka med 4,7 % 2005 och 6,2 % 2006.

Diagram 5.3 Industrins produktivitetstillväxt

Vinstandelen stiger

I fjol var produktivitetstillväxten i industrin mycket hög. Det bidrog till att industrins vinstandel ökade trots att de svenska exportpriserna på bearbetade varor sjönk och kostnaderna för råvaror ökade.

I år och nästa år finns det goda förutsättningar för fortsatt stigande vinstandel. Produktivitetstillväxten fortsätter att vara hög vilket ger fortsatt goda marginaler i förhållande till kostnader för löner och insatsvaror. Löneutvecklingen är fortsatt dämpad. Dessutom bedöms efterfrågan på industrivaror vara relativt stark vilket ger goda möjligheter för de svenska industriföretagen att anpassa priserna utan att marknadsandelar förloras.

5.2 Byggingndustri

Bostadsbyggandet lyfter byggverksamheten

Den svenska byggkonjunkturen stärktes förra året, och de totala bygginvesteringarna ökade med 3,8 %. Bakom ökningen låg främst en kraftig ökning i bostadsinvesteringarna på 16,1 % (se tabell 5.2).

Optimismen inom byggingndustrin är större än på länge. KI:s barometer visar på en hög ordergång, och förväntningarna på byggmarknaden på ett års sikt är på en hög nivå. Antalet påbörjade nybyggnationer av lägenheter väntas växa både i år och 2006 (se avsnitt 10.3). Bygginvesteringarna inom tillverkningsindustrin har dock fallit de senaste åren, och SCB:s investeringsenkät tyder på att utvecklingen håller i sig. Sammantaget för näringslivet motverkas detta i viss utsträckning av bland annat bygginvesteringarna inom energisektorn som väntas öka kraftigt både i år och 2006 (se avsnitt 10.1). Kommunernas bygginvesteringar har enligt preliminära utfall från SCB utvecklats starkt det första halvåret i år. Stärkta kommunala finanser bidrar till att den goda utvecklingen beräknas hålla i sig under prognosperioden. Statens bygginvesteringar har minskat det första halvåret i år jämfört med motsvarande period i fjol. Framöver bedöms infrastruktursatsningarna leda till en återhämtning, och 2006 beräknas statens bygginvesteringar växa i god takt.

Sammanfattningsvis beräknas de totala bygginvesteringarna öka med 6,1 % i år och med 6,4 % 2006. Tillväxten i bygginvesteringarna medför att produktionen i byggingndustrin sammantaget ökar med 7,5 % 2005 och 6,0 % 2006.

Tabell 5.2 Bygginvesteringar

	Mdkr 2004 ¹	Procentuell volymförändring			
		2003	2004	2005	2006
Näringslivet	63	-5,9	-5,3	-0,6	4,2
Myndigheter	50	-2,0	2,1	3,6	4,3
Bostäder	64	5,5	16,1	14,5	9,7
Totalt	176	-1,2	3,8	6,1	6,4

¹ Löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

5.3 Tjänstesektorn

Tillväxten måttlig i fjol

Den starkaste produktionstillväxten i tjänstesektorn förra året stod handeln för som växte med 4,1 %. Tillväxten var relativt hög jämfört med 2003 även inom företagstjänster (uthyrningsfirmor, datakonsulter, uppdragsverksamhet) och övrig tjänsteverksamhet (hotell och restauranger, transport, magasinering och kommunikation). Svag tillväxt inom andra delar av tjänstesektorn bidrog emellertid till att produktionstillväxten i sektorn som helhet uppgick till endast 2,2 % 2004. Tillväxten i fjol var därmed i nivå med 2003, men betydligt lägre än den genomsnittliga tillväxten under den senare delen av 1990-talet.

Den största sektorn inom privata tjänster är handeln följd av företagstjänster och övrig tjänsteverksamhet (se tabell 5.3). En stor del av tjänstesektorns produktion kommer också från småhus och fritidshus samt fastighetsverksamhet. I dessa sektorer har produktionstillväxten varit svag under många år medan tillväxten inom handel, företagstjänster och övrig tjänsteverksamhet har varit högre.

Tabell 5.3 Förädlingsvärde och förädlingsvärdesandelar inom tjänstesektorn 2004

	Förädlingsvärde 2004, mdkr	Andel 2004 procent
Handel	234	21,6
Företagstjänster	218	20,1
Övrig tjänsteverksamhet	200	18,4
Fastigverksamhet	127	11,8
Småhus och fritidshus	116	10,7
Hushållstjänster	107	9,9
Finansiell verksamhet	81	7,5
Summa tjänstesektor	1 083	100

Källa: Statistiska centralbyrån.

Högre tillväxt i år och nästa år

Även 2005 och 2006 kommer de huvudsakliga bidragen till ökad tillväxt inom tjänstesektorn att komma från handel, företagstjänster och övriga tjänster. Handeln kommer att fortsätta att gynnas av den stigande konsumtionstillväxten hos hushållen. I likhet med 2004 väntas efterfrågan i sällanköpshandeln utvecklas starkast. Industrins efterfrågan på konsulter inom före-

tagstjänster förväntas fortsätta att öka på grund av industrins goda vinstutveckling och de ökade investeringarna. Övrig tjänsteverksamhet gynnas både av den stigande hushållskonsumtionen och av industriföretagens gynnsamma finansiella situation.

Att efterfrågeläget är förhållandevis bra inom vissa delar av tjänstesektorn indikerar också KI:s barometer. Inom handeln är förväntningarna höga på en fortsatt försäljningsökning. Inom företagstjänsterna tror den övervägande delen av de tillfrågade företagen att uppdragsvolymerna kommer att öka. Barometern indikerar emellertid också att tillväxten i uppdragsvolymerna kommer att minska framöver. Det indikerar också den dämpade produktionstillväxten inom industrin. Sammantaget förväntas produktionen i tjänstesektorn öka med 2,6 % 2005 och 2,8 % 2006.

Produktivitetstillväxten dämpas

Produktivitetstillväxten i tjänstesektorn uppgick 2004 till 1,5 %, vilket kan jämföras med 2003 då produktivitetstillväxten var 3,5 %. Tjänstesektorn är en sysselsättningsintensiv bransch och när produktionen ökar finns det inte samma utrymme för produktivetsförbättringar som inom industrin. Antalet arbetade timmar bedöms därmed öka vilket dämpar produktivitetstillväxten något. Produktivitetstillväxten i tjänstesektorn förväntas uppgå till 1,4 % 2005 och 1,2 % 2006.

6 Arbetsmarknaden

Utvecklingen på arbetsmarknaden var fortsatt dämpad under första halvåret 2005. Under andra halvåret i år och under nästa år väntas dock läget på arbetsmarknaden successivt förbättras. År 2006 ökar sysselsättningen och antalet arbetade timmar i såväl näringsliv som offentlig sektor. Den öppna arbetslösheten väntas uppgå till 4,8 % nästa år.

Fortsatt svag sysselsättningsutveckling under första halvåret

Under första halvåret 2005 fortsatte arbetsmarknaden att utvecklas svagt. Sysselsättningen var i stort sett oförändrad jämfört med föregående halvår och den öppna arbetslösheten steg. Utfallet för andra kvartalet bör dock tolkas med försiktighet till följd av den omläggning av arbetskraftsundersökningen (AKU) som genomfördes i månadsskiftet mars/april (se fördjupningsruta på nästa sida).

Tabell 6.1 Nyckeltal inom arbetsmarknadsområdet

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
BNP	3,6	2,4	3,1		
Produktivitet	2,8	2,0	2,0		
Arbetade timmar	0,9	0,4	1,1		
Medelarbetstid	1,3	0,3	-0,2		
<i>Kalenderkorrigerat</i>					
BNP	3,1	2,4	3,4	2,8	2,3
Produktivitet	2,9	2,0	1,8	2,0	2,1
Arbetade timmar	-0,2	0,4	1,6	0,7	0,2
Medelarbetstid	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0
Sysselsatta	-0,5	0,1	1,3	0,7	0,2
Reguljär sysselsättningsgrad ^{1,3}	77,2	76,6	76,6	77,0	77,2
Arbetskraften	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2
Öppen arbetslöshet ^{2,3}	5,9	5,9	4,8	4,4	4,4
Programdeltagare ^{2,4}	2,4	2,7	3,6	3,3	2,7

¹ Antalet sysselsatta i åldern 20-64 år, exklusive sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, i procent av befolkningen i denna åldersgrupp.

² I procent av arbetskraften.

³ Enligt AKU efter statistikomläggningen 2005.

⁴ Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

Utvecklingen i olika sektorer skiljde sig relativt väsentligt åt. Sysselsättningen ökade kraftigt inom byggsektorn till följd av en förstärkning av byggkonjunkturen, medan antalet sysselsatta fortsatte att minska inom industrin. Inom den privata tjänstesektorn steg sysselsättningen. Sysselsättningen ökade också i den statliga sektorn, medan den minskade svagt i den kommunala sektorn.

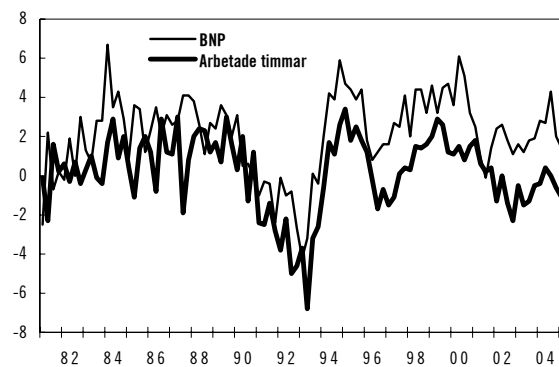
Antalet arbetade timmar steg under andra kvartalet

Efter att ha minskat kontinuerligt under tre års tid ökade antalet arbetade timmar under andra kvartalet 2005 enligt de preliminära nationalräkenskaperna.⁵ Antalet arbetade timmar ökade inom bygg- och tjänstesektorerna medan de minskade inom industrin och den offentliga sektorn.

BNP-tillväxt och utvecklingen av antalet arbetade timmar tenderar att samvariera över tiden (se diagram 6.1). De senaste 10 årens höga produktivitetstillväxt avspeglas i att skillnaden mellan de två kurvorna i diagrammet är större under denna period.

Diagram 6.1 Arbetade timmar och BNP

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsdata

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Under andra kvartalet 2005 dämpades produktivitetstillväxten, vilket innebar att ökningen av antalet arbetade timmar svarade för en stor del av BNP-uppgången. Det ökade antalet arbetade timmar förklaras av en kraftigt ökad medelarbetstid i flertalet sektorer, medan antalet sysselsatta i stort sett var oförändrat.

⁵ Siffrorna i detta avsnitt avser kalenderkorrigerade data.

Omläggning av arbetskraftsundersökningen

Arbetskraftsundersökningen (AKU) utförs varje månad av SCB i syfte att samla information om utvecklingen på arbetsmarknaden. Undersökningen baseras på telefonintervjuer med ca 20 000 personer i arbetsför ålder.

För att bättre harmoniera med arbetskraftsundersökningar från andra EU-länder har AKU genomgått en större omläggning. Förändringarna omfattar bl.a. en ny intervjublankett, ett nytt kodningsförfarande samt definitionsförändringar. Den nya undersökningen gäller från och med april 2005. Samtliga ändringar kan förväntas påverka utfallet för flera centrala variabler i AKU, bl.a. antalet personer i arbetskraften och antalet sysselsatta.

Viktiga definitionsförändringar

De två viktigaste definitionsförändringarna rör sysselsättning och arbetslöshet.

Till skillnad från tidigare räknas numera personer som är folkbokförda i Sverige men arbetar vid ett arbetsställe utomlands som *sysselsatta*. Enligt AKU uppgick denna kategori till 29 000 personer 2004. Tidigare räknades inte dessa personer till arbetskraften.

Till *arbetslösa* hänförs personer som saknar arbete men som skulle kunna arbeta och aktivt har sökt arbete under referensveckan. Tidigare var det också ett krav att personen velat arbeta.⁶

Omlägningens effekter osäkra

Skattningar från SCB, baserade på parallella undersökningar under fjärde kvartalet i fjol och första kvartalet 2005⁷, indikerar få statistiskt signifikanta skillnader mellan nya och gamla AKU. Ett signifikant resultat från skattningarna är dock att antalet personer i arbetskraften blir högre med den nya undersökningen. Samtidigt har inga effekter på antalet sysselsatta uppmätts. Detta medför att antalet arbetslösa blir större i

nya AKU. Arbetslösheten uppskattas av SCB till att vara 0,3 till 0,5 procentenheter högre. Därutöver har det uppmätta antalet arbetade övertidstimmar ökat som en följd av omläggningen.

När juni och juli månads AKU-siffror publicerades visade det sig att AKU-omläggningen medfört en relativt stor effekt på arbetslöshetsnivån. Anledningen var att antalet arbetslösa ungdomar ökade kraftigt jämfört med tidigare år. Orsaken till den högre uppmätta ungdomsarbetslösheten är att enligt nya AKU skall en person som fått arbete som skall tillträdas inom tre månader, men som kan arbeta vid mättillfället, redovisas som arbetslös.⁸ Eftersom SCB endast gjort parallella undersökningar för fjärde och första kvartalet gör detta att skillnaderna mellan det gamla och nya AKU kan vara större än vad tidigare skattningar har visat. Först mot slutet av 2005 avser SCB publicera länkade serier för vissa centrala variabler, vilka syftar till att underlätta jämförelser över tiden. Sammantaget innebär omläggningen en fortsatt stor osäkerhet vad gäller jämförbarhet mellan utfall fr.o.m. april 2005 och tidigare utfall.

AKU inte EU-harmoniserad fullt ut

Även efter omläggningen kvarstår vissa skillnader mellan Sveriges och andra länders arbetslöshetstal vilket försvårar internationella jämförelser. I det svenska måttet ingår exempelvis inte heltidsstuderande som sökt arbete, till skillnad från flertalet andra länders mått. Om dessa inkluderas uppgick arbetslösheten till 6,6 % förra året, vilket kan jämföras med den officiella nationella definitionen före omläggningen på 5,5 %. En annan skillnad är att den statistik som publiceras av EU⁹ avser åldersgruppen 15–74 år medan svensk nationell statistik avser åldersgruppen 16–64 år. Enligt EU:s mått uppgick arbetslösheten i Sverige förra året till 6,3 %.

⁶ Kravet på att vilja arbeta infördes vid omläggningen 1987. SCB:s bedömning är att införandet av detta villkor medförde att antalet arbetslösa minskade med 16 %, vilket motsvarade 0,5 % av arbetskraften.

⁷ Under fjärde kvartalet 2004 besvarade 80 % av urvalet den gamla blanketten och 20 % den nya. För första kvartalet 2005 besvarade 70 % av urvalet den gamla blanketten och 30 % den nya.

⁸ Tidigare uppgick denna gräns till en månad. Individer som fått arbete som skall tillträdas först efter denna tidsgräns räknas inte till arbetskraften.

⁹ EU:s statistikorgan Eurostat.

Indikatorerna har stärkts under det senaste året

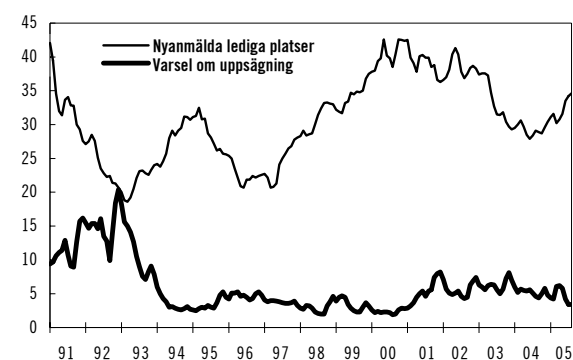
Kortsiktsindikatorerna för arbetsmarknaden har överlag förbättrats under första halvåret 2005. Indikatorerna ger dock en fingervisning om att den branschvis splittrade sysselsättningsutvecklingen under första halvåret troligen kommer att bestå en tid framöver.

Det totala antalet nyanmälda platser vid arbetsförmedlingarna har ökat sedan mitten av förra året och antalet varsel om uppsägning har minskat (se diagram 6.2). Historiskt har sysselsättningen samvarierat relativt väl med nyanmälda platser med en eftersläpning på cirka tre kvartal.

Både antalet nyanmälda platser och förväntningarna om antalet anställda ökar inom bygg- och tjänstesektorerna, medan förväntningarna inom industrin enligt Konjunkturinstitutets (KI:s) barometer är fortsatt dämpade. Andelen företag som anger att de har brist på arbetskraft är alltså låg, även om andelen ökat inom byggsektorn och företagstjänster.

Diagram 6.2 Nyanmälda lediga platser och varsel

Tusental

Anm.: Tre månaders glidande medelvärde.
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Antalet programdeltagare ökar kraftigt 2006

Antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program beräknas i år uppgå till 121 000 personer mätt som årsgenomsnitt. Av ökningen på 15 000 personer jämfört med föregående år beräknas friårsplatserna svara för ungefär två tredjedelar. Hittills har drygt 40 % av friårsplatserna tilldelats personer som tillhör de prioriterade grupperna (personer inskrivna på arbetsförmedlingen mer än två år, arbetshandikappade och utlandsfödda).

Under 2006 beräknas antalet programdeltagare öka med ytterligare 40 500 personer som ett resultat av de åtgärder som regeringen aviserar i denna proposition.¹⁰ Av dessa beräknas cirka tre fjärdedelar räknas som sysselsatta, medan resterande del räknas som personer i utbildning, dvs. utanför arbetskraften (se tabell 6.2).

Tabell 6.2 Deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program

Tusental personer, årsgenomsnitt

	2004	2005	2006
Sysselsatta	26	44	75
Anställningsstöd	20	28	34
Start av näringsverksamhet	6	6	7
Friår	–	10	14
Plusjobb	–	–	15
Utbildningsvikariat	–	–	5
I utbildning	80	77	87
Arbetsmarknadsutbildning	22	20	19
Arbetspraktik	14	14	19
Lärlingsplatser för ungdomar	–	–	3
Akademikerpraktik i småföretag	–	–	4
Övrigt ¹	44	43	42
Totalt	106	121	162

¹ Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling, kommunalt program för ungdomar, utvecklingsgaranti för ungdomar, arbetslivsinriktad rehabilitering etc.
Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

Sysselsättningen stiger framöver

Ökningen av antalet arbetade timmar under andra kvartalet i år och den positiva utvecklingen för flera av indikatorerna talar för att en uppgång i sysselsättningen inleds under andra halvåret 2005.

Under 2006 väntas en stark utveckling av den inhemska efterfrågan och en lägre produktivitetsokningstakt bidra till att efterfrågan på arbetskraft stiger. Vidare medför regeringens aviserade åtgärder att antalet sysselsatta ökar (se avsnitt ovan). Till följd av undanträngning av reguljär sysselsättning beräknas dock ökningen av antalet sysselsatta understiga antalet personer som omfattas av åtgärderna.

Friårslediga, ”plusjobbbara”, personer som uppstår anställningsstöd, starta eget-bidrag eller går på utbildningsvikariat räknas som sysselsatta

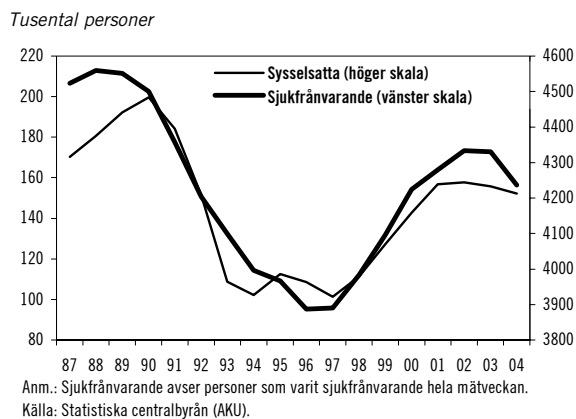
¹⁰ Till detta tillkommer drygt 3 000 personer som föreslås anställas i statlig sektor.

men inte som *reguljärt* sysselsatta. Utökningen av dessa program under 2005 och 2006 innebär att antalet reguljärt sysselsatta utvecklas svagare än antalet sysselsatta. Under 2006 beräknas den reguljära sysselsättningsgraden uppgå till 76,6 %.

Historiskt finns det ett tydligt positivt samband mellan sjukfrånvaro och sysselsättning (se diagram 6.3). Perioder med stigande sjukfrånvaro sammanfaller med ökande sysselsättning och vice versa. Trots en stigande sysselsättning bedöms dock sjukfrånvaron fortsätta att minska under prognosperioden. Detta bedöms hålla tillbaka sysselsättningsökningen något till följd av att såväl sjukskrivna som deras vikarier räknas som sysselsatta i statistiken. En minskning av sjukfrånvaron kan därmed på kort sikt inverka negativt på sysselsättningsutvecklingen eftersom behovet av vikarier minskar.

Sammantaget väntas sysselsättningen öka med 0,1 % 2005 och 1,3 % 2006. Antalet sysselsatta ökar därmed med uppåt 60 000 personer under prognosperioden.

Diagram 6.3 Sysselsatta och sjukfrånvarande

Näringslivet

Omkring 35 % av sysselsättningsökningen 2006 sker inom näringslivet. Bygg- och tjänstesektorerna väntas bidra till ökad sysselsättning, medan antalet sysselsatta fortsätter att minska inom industrin.

Den fortsatt goda byggkonjunkturen väntas leda till att sysselsättningen i byggsektorn ökar med ca 3 % per år under prognosperioden. Enligt KI:s kvartalsbarometer för andra kvartalet

i år är orderingång och förväntningar i paritet med den gynnsamma byggkonjunkturen runt millennieskiftet. Sysselsättningen väntas dock växa något långsammare än under dessa år. Detta beror bland annat på att sektorn redan under första halvåret 2005 börjat uppvisa tecken på en begynnande arbetskraftsbrist.

Utvecklingen i tjänstesektorn väntas inte bli fullt så stark som i byggsektorn räknat i procent, men bidraget mätt i antal sysselsatta väntas bli större på grund av tjänstesektorns storlek. Utvecklingen skiljer sig dock relativt kraftigt åt mellan olika tjänstebranscher. Enligt KI:s konjunkturbarometer uppvisar transport-, företags-, hotell- och restaurangtjänster en positiv utveckling och framtidstro, samtidigt som stora delar av handeln fortsätter att minska antalet anställda. Andelen företag inom handeln som uppger att de avser att minska personalen har dock blivit mindre under året.

Den mycket goda industrikonjunkturen under 2004 ledde inte till någon ökad sysselsättning inom industrin. Under första halvåret i år har industriproduktionen mattats och trots ett fortsatt högt kapacitetsutnyttjande och höga investeringar väntas sysselsättningen minska under prognosperioden.

Offentlig sektor

Inom den kommunala sektorn minskade antalet sysselsatta med ca 9 000 personer under 2004.¹¹ Det preliminära utfallet avseende första halvåret 2005 visar en i stort sett oförändrad sysselsättning. Under andra halvåret 2005 väntas sysselsättningen i den kommunala sektorn ta fart och som årsgenomsnitt beräknas sysselsättningen öka med ca 5 000 personer. Goda finanser i kommunsektorn tillsammans med regeringens föreslagna sysselsättningsåtgärder väntas resultera i 27 000 fler sysselsatta i kommunsektorn nästa år (se även avsnitt 11.4).

Inom den statliga sektorn ökade antalet sysselsatta marginellt under 2004 jämfört med föregående år. Sysselsättningen väntas öka något även i år för att under 2006 öka med närmare 3 % till följd av regeringens aviserade åtgärder.

¹¹ Exklusive effekten av att Huddinge sjukhus avbolagiserades.

Medelarbetstiden ökar 2005 och 2006

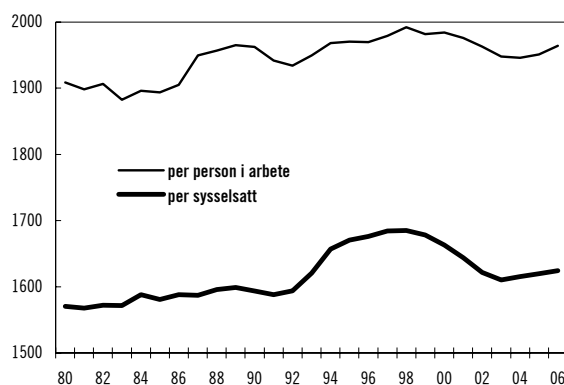
Medelarbetstiden per sysselsatt minskade kontinuerligt under perioden 2000–2003.¹² Minskningen kan troligen till stor del förklaras av ökade sjukskrivningar och en sjunkande medelarbetstid per person i arbete till följd av den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden.

Under 2004 bidrog en minskad sjukfrånvaro till att medelarbetstiden per sysselsatt steg, samtidigt som en ökad andel deltidsarbetande verkade i motsatt riktning. Medelarbetstiden per person i arbete var oförändrad. Under första halvåret 2005 steg medelarbetstiden kraftigt till följd av att antalet arbetade timmar utvecklades starkare än antalet sysselsatta.

Den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden under prognosperioden väntas innebära en ökning av medelarbetstiden, både mätt per sysselsatt och mätt per person i arbete. En minskad sjukfrånvaro bidrar till att höja medelarbetstiden per sysselsatt, samtidigt som friåret bidrar negativt eftersom de friårslediga räknas som sysselsatta. År 2005 och 2006 beräknas medelarbetstiden per sysselsatt öka med 0,3 % per år.

Diagram 6.4 Arbetade timmar per sysselsatt och person i arbete

Antal timmar per år

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Arbetsutbudet ökar endast svagt

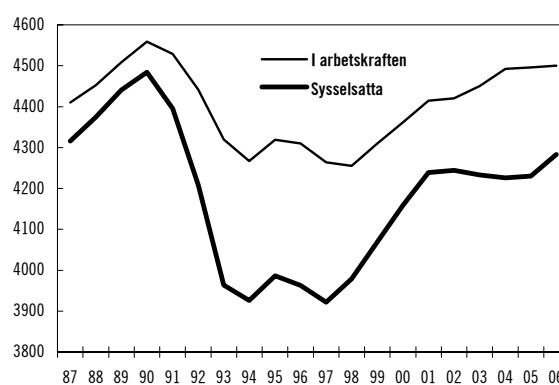
Under 2004 ökade arbetskraftsutbudet betydligt svagare än befolkningen i arbetsför ålder. Den svaga utbudsutvecklingen förklaras av att befolkningen ökade i åldersgrupper med ett lågt

arbetskraftsdeltagande, samt att antalet sjuka utanför arbetskraften och antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska utbildningsprogram ökade. Omkring tre fjärdedelar av programdeltagarna deltog i någon form av utbildning och räknades därmed inte till arbetskraften.

Under prognosperioden väntas arbetsutbudet fortsätta att utvecklas långsammare än befolkningen i arbetsför ålder. Inflödet till sjuk- och aktivitetsersättning väntas dock minska. Samtidigt innebär den ökade programvolymen under 2006 ett lägre arbetsutbud (se diagram 6.5).

Diagram 6.5 Arbetskraftsutbud och sysselsättning

Tusental personer

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Antalet öppet arbetslösa minskar 2006

Antalet öppet arbetslösa ökade under 2004 och uppgick i genomsnitt till 5,9 % av arbetskraften. Den totala arbetslösheten¹³ uppgick i genomsnitt till 8,3 % under 2004.

Under 2005 ökar både sysselsättningen och arbetskraftsutbudet svagt, vilket medför att den öppna arbetslösheten inte förändras jämfört med föregående år. Den totala arbetslösheten ökar till följd av att andelen av arbetskraften som deltar i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program ökar.

Som en följd av en god sysselsättningsutveckling och en svag ökning av arbetsutbudet minskar den öppna arbetslösheten under 2006 (se diagram 6.6). Mätt som årsgenomsnitt bedöms den öppna arbetslösheten uppgå till 5,9 % 2005 och till 4,8 % 2006. Den totala

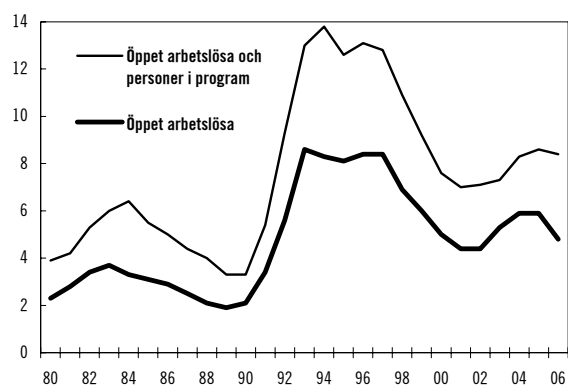
¹² Siffrorna i detta avsnitt avser kalenderkorrigerade data.

¹³ Öppet arbetslösa och deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program som andel av arbetskraften.

arbetslösheten beräknas uppgå till 8,6 % 2005 och 8,4 % 2006.

Diagram 6.6 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Arbetslösheten fortsätter minska 2007 och 2008

Under kalkylåret 2007 beräknas ekonomin växa i snabbare takt än potentiell BNP. Antalet sysselsatta fortsätter att öka i god takt, om än inte lika starkt som 2006. Arbetskraftsutbudet hålls tillbaka av en relativt svag demografisk utveckling, men ökar till följd av att antalet deltagare i konjunkturberoende program minskar. Den öppna arbetslösheten minskar till 4,4 %, samtidigt som den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldersgruppen 20–64 år stiger till 77,0 %.

År 2008 växer BNP i stort sett i takt med potentiell BNP. Sysselsättningen ökar endast svagt, samtidigt som antalet deltagare i konjunkturberoende program minskar kraftigt. Den öppna arbetslösheten uppgår till 4,4 %, samtidigt som den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldersgruppen 20–64 år ökar något till 77,2 %.

Danskt stimulanspaket för ökad sysselsättning

Dansk ekonomi utvecklades svagt mellan 2001 och 2003 med en genomsnittlig BNP-tillväxt på 0,6 % per år. Hushållens konsumtion ökade i genomsnitt med endast 0,8 % per år. Inbromsningen i ekonomin ledde till stigande arbetslöshet och dämpad sysselsättningstillväxt.

Den negativa utvecklingen i dansk ekonomi bröts emellertid i mitten av 2003. Förstärkningen i den internationella konjunkturen ledde till en uppgång i dansk export. Hushållens konsumtion stimulerades av stigande priser på bostadsmarknaden och ett historiskt lågt ränteläge. Dessutom förändrades reglerna för bostadslån, vilket gjorde det billigare för hushållen att låna.

Under våren 2003, då flera tecken tydde på en uppgång i konjunkturen, beslutade regeringen att genomföra inkomstskattelättnader i syfte att främja sysselsättningen och arbetskraftsutbudet. Trots att beslutet om sänkt inkomstskatt inte trädde i kraft förrän 2004 vände konsumentförtroendet och konsumtionen uppåt redan i mitten av 2003. Konjunkturuppgången i dansk ekonomi hade dock vid utgången av 2003 inte lett till en ökad sysselsättning, och arbetslösheten fortsatte att stiga. I syfte att förstärka konjunkturuppgången och därmed förbättra läget på arbetsmarknaden presenterade regeringen ett stimulanspaket i början av 2004. Paketet bestod av ytterligare inkomstskattesänkningar utöver de skattelättnader som tidigare beslutats samt ökade utbildningsinsatser för arbetslösa. Åtgärderna låg i linje med regeringens tidigare förda politik med inriktning mot sänkta skatter, minskade offentliga utgifter samt sunda offentliga finanser.

Konsumtionsstimulans bidrog till nya jobb

I huvudsak syftade stimulanspaketet till att främja hushållens konsumtion genom sänkt inkomstskatt. Paketet innebar att de inkomstskattesänkningar som regeringen tidigare avsett att fasa in under en fyraårsperiod infördes redan under 2004. Den obligatoriska pensionsavgiften¹⁴, som utgör 1 % av bruttolönen,

slopades under perioden 2004–2005. Dessutom tidigare lades offentliga investeringar samt satsningar inom vård och omsorg. Därutöver ökade subventioner till bostadsbyggande. Paketet innehöll även åtgärder i syfte att förbättra matchningen på arbetsmarknaden, som utbildnings- och omskolningsinsatser.

Sammantaget innebar stimulanspaketet att hushållens disponibla inkomster ökade med 9 miljarder DKR, vilket motsvarar en ökning med drygt 1 %. Paketet bidrog till en kraftig ökning av hushållens konsumtion. Effekten förstärktes sannolikt av ett uppdämt konsumtionsbehov hos hushållen efter flera år av mycket tillbakapressad konsumtion. Under 2004 ökade de danska hushållens reala disponibla inkomster med 3,2 % medan konsumtionen ökade med hela 3,9 %.

Arbetslösheten uppgick till 5,6 % 2003 men har sedan inledningen av 2004 successivt fallit tillbaka. Förra året uppgick arbetslösheten till 5,4 % och enligt det danska finansministeriet väntas arbetslösheten falla ytterligare de närmaste två åren. År 2006 väntas arbetslösheten uppgå till 4,4 % vilket bedöms ligga i linje med jämviktsarbetslösheten. Det är framför allt i tjänstesektorn som sysselsättningen ökat vilken gynnats av den starka konsumtionstillväxten. Även i byggsektorn har nya arbetstillfällen skapats till följd av den låga räntan och stigande fastighetspriser.

Enligt det danska finansministeriets bedömning bidrog paketet till att arbetslösheten föll med omkring 12 000 personer 2004, vilket motsvarar 0,5 % av arbetskraften. Sysselsättningen hade ökat med 6 000 personer mot slutet av 2004 medan 6 000 fler personer deltog i utbildningsinsatser. I år bedöms stimulanspaketet bidra till att arbetslösheten minskar med ytterligare 12 500 personer och sysselsättningen stiger med 8 000 personer. Antalet deltagare i utbildningssatsningar väntas öka med drygt 4 500 personer 2005. Paketet beräknas ha bidragit till BNP-tillväxten med 0,3 procentenheter 2004 och bedöms bidra med 0,1 procentenheter 2005. BNP ökade 2004 med 2,1 % och väntas enligt Finansministeriet i Danmark öka med 2,4 % i år.

¹⁴ En särskild pensionsfond skapades i slutet av 1990-talet för att dämpa konsumtionen och öka sparandet.

Det svenska sysselsättningspaketet

I Sverige vände konjunkturen uppåt under andra halvåret 2003, driven av en stark exporttillväxt. Konjunkturförstärkningen har emellertid inte fått tydligt genomslag på arbetsmarknaden. Arbetslösheten har fortsatt att stiga och sysselsättningen har utvecklats svagt. Regeringen föreslår därför i denna proposition åtgärder i syfte att bekämpa arbetslösheten. Det svenska paketet är inriktat på att minska arbetslösheten genom sysselsättningsskapande åtgärder och utbildningsplatser. Insatser riktade mot grupper med svag förankring på arbetsmarknaden syftar till att motverka långtidsarbetslöshet.

Förbättringen på arbetsmarknaden i kombination med föreslagna skattesänkningar väntas stärka konsumentförtroendet och öka hushållens konsumtion. Den tilltagande efterfrågan hos hushållen förväntas i sin tur leda till en förstärkning av sysselsättningstillväxten inom främst tjänstesektorn.

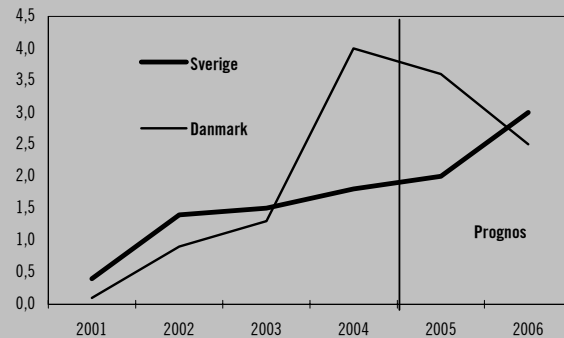
Skillnader och likheter mellan länderna

De danska och svenska stimulanspaketerna har samma syfte men angreppssättet och tidpunkten för insatserna skiljer sig i viss mån. Stimulanspaketerna har föreslagits i skilda konjunkturfaser. Det danska paketet genomfördes i inledningen av en konjunkturuppgång i syfte att påskynda en konsumtionsdriven återhämtning i ekonomin. I Sverige syftar sysselsättningspaketet till att stärka förutsättningarna för att den pågående konjunkturåterhämtningen skall få ett tydligare och snabbare genomslag på arbetsmarknaden.

Den danska erfarenheten talar för att kombinationen av insatser riktade mot att öka efterfrågan på och utbudet av arbetskraft är verkningfulla och leder till en varaktig förbättring på arbetsmarknaden.

Hushållens konsumtion i Danmark och Sverige

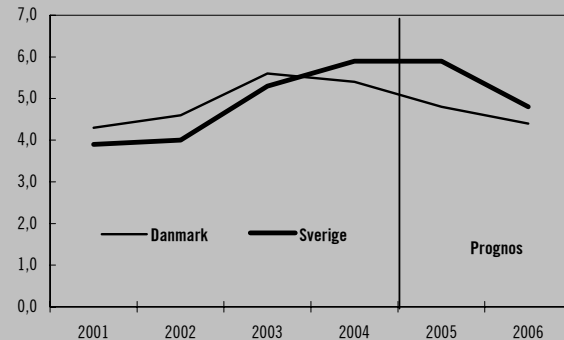
Procentuell volymförändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Danmarks Statistik, Finansdepartementet och danska Finansministeriet.

Arbetslösheten i Danmark och Sverige

Andel av arbetskraften

Källor: Statistiska centralbyrån, Eurostat, Finansdepartementet och danska Finansministeriet.

7 Löner

En måttlig ökning av efterfrågan på arbetskraft i kombination med låg inflation och lägre avtalsnivå än föregående avtalsperiod talar för en dämpad löneökningstakt de kommande åren. Lönerna beräknas öka med 3,3 % i år och 3,4 % nästa år.

Löneökningstakten sjönk under 2004

Den nominella löneökningstakten dämpades något under 2004. Enligt Medlingsinstitutets preliminära statistik uppgick den genomsnittliga löneökningstakten till knappt 3,3 % 2004.

För fjärde året i rad ökade lönerna i offentlig sektor snabbare än i näringslivet. Snabbast steg lönerna inom landstingen där ökningen översteg 4 %. Detta kan jämföras med industrin och den privata tjänstesektorn där löneutvecklingen legat stabilt på en årlig ökningstakt på drygt 3 % under de senaste två åren. I byggsektorn sjönk löneökningstakten och uppgick till 2,6 %.

Stigande löneökningstakt inom byggsektorn 2005

Hittills i år har löneökningstakten inom industrin och tjänstesektorn legat i linje med utvecklingen under föregående år. Inom byggsektorn har lönerna stigit nästan en procentenhet snabbare till följd av den starka byggkonjunkturen.

Inom kommunal och statlig sektor har lönerna hittills i år utvecklats mycket svagt. Statistiken är dock långt ifrån fullständig på grund av att de lokala förhandlingarna inte är slutförda. Först senare i år, då de avtalade lönerna betalas ut retroaktivt, kommer statistiken att ge en rättvisande bild av utvecklingen.

Avtalsrörelsen 2004

Avtalsförhandlingarna 2004 avsåg drygt 1,9 miljoner löntagare. Hela den statliga sektorn och stora delar av den privata sektorn omfattades. I stort sett alla avtal som slöts 2004 är likvärdiga med de 7,3 % på tre år som lades fast i industrins förhandlingar. Samtliga avtal inom det statliga området är treårsavtal med möjlighet till uppsäg-

ning under det tredje avtalsåret.¹⁵ Majoriteten av avtalen inom den privata sektorn utgörs av treårsavtal.¹⁶ Knappt hälften av de privatanställda omfattas av avtal som innehåller en möjlighet till uppsägning under det sista avtalsåret.

Näringslivets avtal ligger cirka 0,5 procentenheter lägre per år än under perioden 2001–2003. Detta beror främst på att kostnaden för avtalad arbetstidsförkortning nu är lägre än tidigare. Inom det statliga området ligger avtalen ca 0,2 procentenheter lägre per år än under perioden 2001–2003. De statliga avtalen innehåller inte några arbetstidsförkortningar.

Avtalsrörelsen 2005

Avtalsförhandlingarna i år omfattar totalt 1,3 miljoner löntagare. På central nivå är avtal färdiga för 1,1 miljoner anställda inom kommun- och landstingssektorn.¹⁷ Sveriges Byggindustriers bygg-, väg- och anläggningsavtal löper ut den 31 oktober, och bank- och försäkringssektorns avtal löper ut vid årsskiftet.

De slutna avtalen i kommun- och landstingssektorn liknar i stor utsträckning varandra och ger i de flesta fall 2 % per år. Kommunals avtal blev högre än de övriga och beräknas ge 2,9 % per år. Totalt beräknas den genomsnittliga avtalade löneökningstakten uppgå till 2,4 %. En jämförelse av avtalsnivån mellan de nya och gamla avtalen försvåras av att avtalen inte är konstruerade på samma sätt. Sammantaget bedöms dock avtalen innebära något lägre löneökningar än föregående avtal.

Måttlig löneökningstakt framöver

Flera faktorer talar för en relativt måttlig löneökningstakt under prognosperioden. För det första är de avtalade löneökningarna lägre än tidigare. Övergången till en mer decentraliserad lönebildning under 1990-talet har dock inneburit att det blivit allt svårare att göra en rättvisande uppdelning av löneökningarna i avtal och löneglidning. Detta på grund av att den offentliga avtalsstatistiken endast omfattar centrala avtal

¹⁵ Avtalen inom den statliga sektorn löper ut i september 2007.

¹⁶ Merparten av avtalen inom privat sektor löper ut i mars 2007.

¹⁷ Avtalen inom den kommunala sektorn löper ut i juni 2007.

och inte lokala avtal. De lägre avtalade löneökningarna på central nivå bedöms dock bidra till en dämpning av löneökningstakten.

För det andra innebär det låga resursutnyttjandet under innevarande år att löneökningstakten hålls tillbaka under prognosperioden. Detta gäller framför allt i år, men även i viss utsträckning nästa år till följd av att lönerna reagerar med viss eftersläpning.

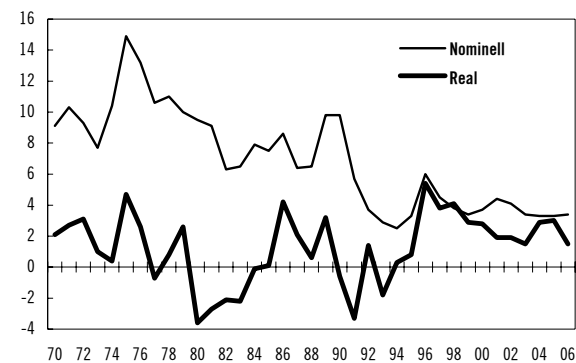
För det tredje innebär den låga inflationen att de nominella lönerna inte behöver stiga i samma takt som tidigare för att möjliggöra en god reallöneutveckling.

Lönerna i offentlig sektor ökar snabbare än i näringslivet

För ekonomin som helhet beräknas de nominella lönerna öka med 3,3 % i år och 3,4 % nästa år. Denna ökningstakt är låg i ett historiskt perspektiv. Den låga inflationen medför dock att reallönerna under 2005 stiger snabbare än genomsnittet för de senaste 10 åren. Under 2006, när inflationen förväntas bli högre, dämpas emellertid reallöneutvecklingen (se diagram 7.1).

Diagram 7.1 Nominell och real löneutveckling

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Finansdepartementet.

I likhet med de senaste fyra åren ökar lönerna snabbare i offentlig sektor än i näringslivet under prognosperioden (se tabell 7.1). Lönerna i näringslivets tjänstesektor stiger långsammare än i industrin 2005. År 2006 väntas det omvända bli fallet till följd av att en ökad arbetskraftsefterfrågan inom tjänstesektorn. I näringslivet ökar lönerna snabbast i byggsektorn till följd av en mycket stark byggkonjunktur. Den goda utvecklingen i byggsektorn under första halvåret i år har redan slagit igenom i högre löneökningstakt till följd av att eftersläpningen

mellan förändringar i konjunkturläge och löneutveckling är kortare i byggsektorn än i övriga branscher.

År 2007 och 2008 antas lönerna öka med i genomsnitt 4,0 %, vilket motsvarar den takt som bedöms vara förenlig med produktivitets- och inflationsutvecklingen på lång sikt.

Tabell 7.1 Nominell löneutveckling

Årlig procentuell förändring

	2004	2005	2006	2007-2008
Industri	3,1	3,2	3,1	–
Byggindustri	2,6	3,8	4,2	–
Näringslivets tjänstesektorer	3,0	3,1	3,3	–
Statliga myndigheter	3,3	3,3	3,4	–
Kommunala myndigheter	4,2	3,7	3,8	–
Totalt	3,3	3,3	3,4	4,0

Anm.: Löneutvecklingen avser timlön enligt Konjunkturlönestatistiken. Enligt NR, vars definition skiljer sig från Konjunkturlönestatistiken, bedöms lönerna öka med 4,3 % 2007 och 2008.

Källor: Medlingsinstitutet och Finansdepartementet.

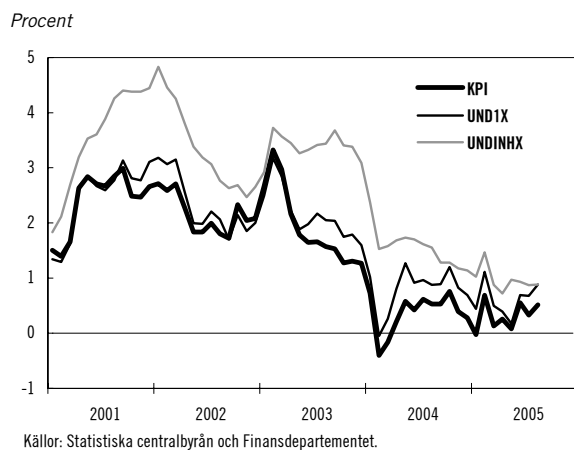
8 Inflation

Inflationen väntas förbli låg under 2005. Under 2006 bedöms inflationen börja öka gradvis, då det inhemska prstrycket stiger i takt med tilltagande resursutnyttjande och efterfrågan, och importprisernas inflationsdämpande effekt avtar. I december 2006 förutses den underliggande inflationen (UND1X) vara 1,5 %. På grund av stigande egnahemsräntor beräknas KPI öka snabbare än UND1X under nästa år, och KPI-inflationen väntas uppgå till 2,0 % i december 2006. Den underliggande inflationen förutses nå inflationsmålet i slutet av 2007.

Inflationen är låg trots det höga oljepriset

Inflationen är alltjämt låg. Den underliggande inflationen har under de första åtta månaderna 2005 varit i genomsnitt 0,6 %, mätt med Riksbankens mått UND1X. Endast i februari översteg UND1X-inflationen 1,0 % (se diagram 8.1). Den huvudsakligen inhemskt genererade underliggande inflationen, mätt med Riksbankens mått UNDINHX, har fortsatt att sjunka. Inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI) har inte överstigit 1,0 % sedan slutet av 2003.¹⁸

Diagram 8.1 Inflation (KPI) och underliggande inflation

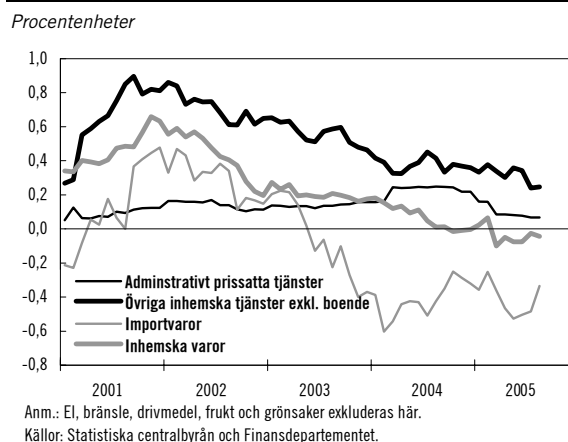
Inflationen har under våren och sommaren varit något lägre än vårpropositionens prognos, trots att priserna på bensin och villaolja varit högre än

¹⁸ UND1X exkluderar räntekostnader för egnahem samt direkta effekter på konsumentpriserna av förändringar i nettot av indirekta skatter och subventioner. UNDINHX exkluderar dessutom de varor som i huvudsak importeras.

väntat. Prisutvecklingen på de flesta varor och tjänster har alltså varit något lägre än förutsett.

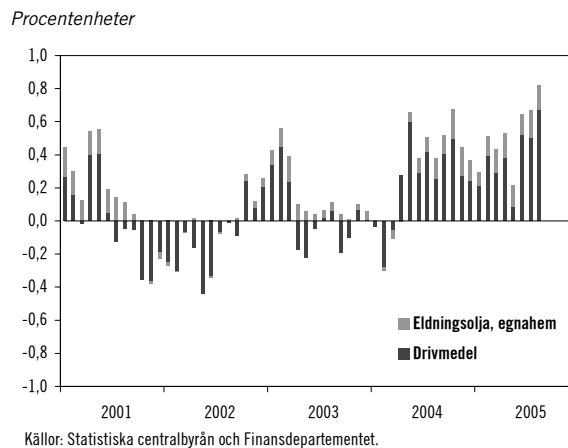
I diagram 8.2 redovisas några olika varu- och tjänstegrupperns ungefärliga bidrag, i procentenheter, till den totala KPI-inflationen. (Energiboen, frukt och grönsaker har uteslutits.) Diagrammet visar att prisutvecklingen på importvaror har bidragit negativt till inflationen alltsedan första halvåret 2003. Under 2005 har även de huvudsakligen inhemskt producerade varornas priser bidragit negativt till inflationen. Inflationsbidraget från tjänster är positivt, men måttligt jämfört med situationen för några år sedan.

Diagram 8.2 Bidrag till KPI-inflationen från vissa grupper av varor och tjänster

Den enskilda komponent som för närvarande drar upp inflationen mest är bensin- och oljepriserna. Av diagram 8.3 framgår att priserna på bensin och villaolja tillsammans har bidragit till inflationen med mer än en halv procentenhet de flesta månader hittills under 2005.

Diagram 8.3 Bidrag till KPI-inflationen från drivmedel och villaolja

Stigande importpriser men begränsat genomslag

Enligt producent- och importprisstatistiken steg priserna i importledet för gruppen bearbetade varor under en stor del av 2004, för att sedan falla tillbaka något under slutet av året. Under första halvåret 2005 började importpriserna återigen stiga. En stor del av uppgången berodde på stigande priser på insatsvaror. För mer konsumentnära varugrupper var importprisutvecklingen fortsatt dämpad. Detta gällde såväl för livsmedel som för kläder och andra varaktiga konsumtionsvaror, t.ex. hemelektronik.

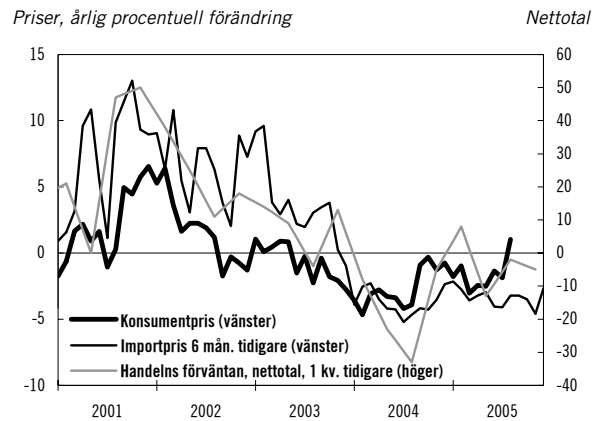
Under 2005 och 2006 väntas priserna på bearbetade varor i importledet stiga. Delvis beror detta på att de stigande råvarupriserna sedan inledningen av 2004 får ett visst genomslag på priserna på bearbetade varor i importledet. Uppgången i importpriserna dämpas dock något av den förväntade kronförstärkningen framöver (se vidare avsnitt 4.2).

Genomslaget i konsumentledet av prisökningar i importledet är svårbedömt till både storlek och fördröjning. Ökad konkurrens kan på senare tid ha gjort det svårare att höja priserna i de distributionsled som ligger närmast konsumenterna. Även under prognosperioden bedöms den inhemska konkurrensutvecklingen dämpa konsumentprisutvecklingen för importvaror.

Prisutvecklingen på kläder har uppmärksamats i samband med de förändrade importkvoterna för dessa varor. Slopandet av EU:s kvoter bedöms ha varit en starkt bidragande orsak till att konsumentpriserna på kläder och skor har fortsatt att falla under 2005, bortsett från säsongsvariationer. Priserna låg under första halvåret mellan 1 och 3 procent under prisnivån ett år tidigare. Som framgår av diagram 8.4 tyder både prisutvecklingen i importledet och handelns egna prisförväntningar på fortsatt sjunkande klädpriser den närmaste tiden.

Oljan är en av de importvaror vars prisvariationer påverkar konsumentpriserna både direkt och indirekt. Den direkta effekten uppkommer genom ändrade priser på bensen och villaolja. De indirekta effekterna uppkommer då producenternas ändrade kostnader för uppvärmning, transporter och varuproduktion övervältras på konsumenterna. Hur mycket av kostnaden som övervältras, och med hur stor fördröjning detta sker, varierar.

Diagram 8.4 Kläder och skor. Konsument- och importpriser samt handelns förväntningar om försäljningspriserna

Prognosen för oljepriset (se avsnitt 2.7) innebär att priserna på villaolja och bensen beräknas bidra till att dra upp inflationen (KPI) med ca 0,5 procentenheter i december 2005 och dra ned inflationen med ca 0,4 procentenheter i december 2006. Ett visst fördröjt indirekt genomslag i konsumentledet av de höga oljepriserna förutses under prognosperioden. Effekten fångas dock till viss del upp i företagets vinstmarginaler. Oljeprisutvecklingen är en källa till osäkerhet i inflationsbedömningen.

Sammanfattningsvis väntas konsumentpriserna på importerade varor (exkl. olja och bensen) fortsätta att hålla ned inflationen under 2005 och 2006, men den inflationsdämpande effekten minskar successivt under nästa år.

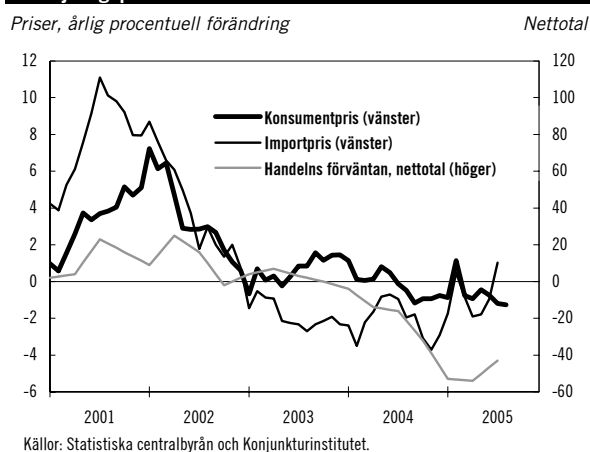
Gradvis stigande inhemskt pristryck

Det inhemska pristrycket har fortsatt att vara lågt. Riksbankens mått på huvudsakligen inhemskt genererad underliggande inflation, UNDIRHX, har avtagit sedan början av 2002, bortsett från att måttet under 2003 tillfälligt drogs upp av höjda elpriser (se diagram 8.1).

En viktig förklaring till det låga inhemska konsumentpristrycket de senaste åren är det jämförelsevis låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden. Varken industrin eller de mer konsumentnära tjänstebranscherna har rapporterat någon större brist på personal. Inom industrin har produktiviteten samtidigt stigit snabbt, vilket har hållit tillbaka enhetsarbetskostnaden. Inom handeln och servicenäringarna har efterfrågetrycket varit begränsat. Sysselsättningen har utvecklats svagt, och löneutvecklingen har varit dämpad.

Ökande konkurrens i den svenska handeln kan också ha bidragit till att marginalerna på både inhemskt producerade och importerade varor har pressats. De prissänkningar på livsmedel som skett under 2004 och 2005 beror till viss del på denna utveckling. Även låga priser i producent- och importledet har dock haft betydelse (se diagram 8.5). Prissänkningar till följd av ökad konkurrens håller ned inflations-talen endast under den tid anpassningen pågår. För de importerade livsmedlen har priset i importledet bromsats in. Bedömningen är dock att de genomsnittliga livsmedelspriserna i konsumentledet kommer att fortsätta utvecklas negativt eller dämpat under återstoden av 2005 och under 2006. Som framgår av diagram 8.5 stöds denna bedömning av handelspriserförväntningar.

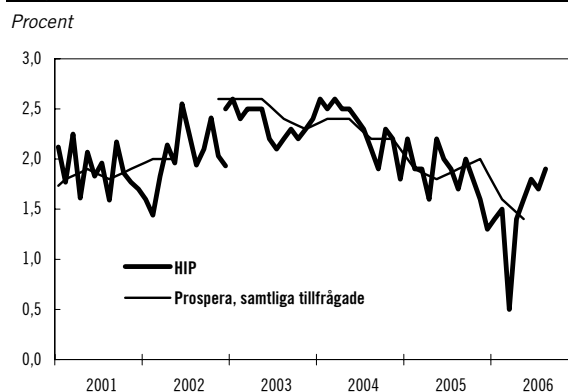
Diagram 8.5 Livsmedel och alkoholfria drycker. Konsument- och importpriser samt handels förväntningar om försäljningspriserna

De allmänna förväntningarna om den framtida inflationen har sjunkit gradvis sedan 2003 (se diagram 8.6). De har dock i allmänhet legat inom Riksbankens toleransintervall på ± 1 procentenhet från inflationsmålet. Enligt Konjunkturinstitutets (KI:s) undersökning (HIP) har hushållens förväntningar om inflationen på ett års sikt stigit något de senaste månaderna, sannolikt under påverkan av de höga oljepriserna, och ligger nu mellan 1,5 % och 2,0 %.

Prosperas mätningar bland arbetsmarknadens och penningmarknadens aktörer (som görs på Riksbankens uppdrag) indikerar att inflationsförväntningarna på ett års sikt ligger kring 1,5 %. På två års sikt förväntas enligt Prosperas undersökning en inflation på 1,7 %.

Diagram 8.6 Förväntad inflation om tolv månader

Som beskrivs i avsnitt 6 förutses sysselsättningen stiga något under 2005 men ta fart först 2006. Lönerna bedöms öka med 3,3 % 2005 och 3,4 % 2006. Under prognosperioden förutses produktiviteten i industrin växa långsammare än de senaste åren, medan produktivitetstillväxten i tjänstesektorn väntas avta svagt från en redan måttlig tillväxttakt.

Sammantaget bedöms dessa förutsättningar medföra att det inhemska pristrycket förblir mycket lågt under 2005 för att börja stiga gradvis under 2006, i takt med starkare inhemska efterfrågetillväxt, minskande lediga resurser på arbetsmarknaden och stigande enhetsarbetskostnader. Denna utveckling beräknas fortsätta under 2007 och 2008. Strukturella förändringar inom handeln väntas fortsätta bidra till att hålla tillbaka den inhemska inflationen, framför allt under 2005.

Stigande bostadsräntor och skatter höjer KPI 2006

Boendekostnaderna utgör en stor del av hushållens konsumtion. Utvecklingen av hyror och ränteutgifter för egnahem har därmed en betydande effekt på inflationen.

Hyrorna, som bl.a. påverkas av uppvärmningskostnaderna, steg med 3 % 2004. Under prognosperioden förutses hyrorna stiga med ca 2,5 % per år.

De låga räntekostnaderna för egnahem har sedan april 2003 bidragit till att hålla ned inflationen mätt med KPI. Den ränteprognos som beskrivs i avsnitt 3.2 innebär att räntorna beräknas hålla ned KPI-inflationen med omkring en halv procentenhet under andra halvåret 2005. Den genomsnittliga bostadsräntan väntas börja

stiga 2006 för att i slutet av året dra upp inflationen (KPI) med ca 0,5 procentenheter.

Höjda indirekta skatter beräknas höja KPI-inflationen med ca 0,2 procentenheter 2006.

Inflationen närmar sig målet

Sammanfattningsvis väntas inflationstrycket förbli lågt under 2005 och stiga gradvis under 2006. I december 2006, då det fortfarande bedöms finnas lediga resurser på arbetsmarknaden, beräknas den underliggande inflationen (UND1X) uppgå till 1,5 % och inflationen mätt med KPI vara 2,0 % (se tabell 8.1).

Tabell 8.1 Konsumentprisernas utveckling

Procentuell förändring om annat ej anges

	2004	2005	2006	2007	2008
KPI, dec–dec	0,3	0,7	2,0	3,1	2,3
KPI, årsgenomsnitt	0,4	0,3	1,5	2,6	2,7
UND1X, dec–dec	0,7	1,1	1,5	2,0	2,0
UND1X, årsgenomsnitt	0,8	0,7	1,4		
HIKP, dec–dec	0,9	1,5	1,5		
HIKP, årsgenomsnitt	1,0	0,8	1,7		
NPI, dec–dec	0,1	0,2	2,2		
NPI, årsgenomsnitt	0,1	0,0	1,4		
Prisbasbelopp, tkr	39,3	39,4	39,7	40,2	41,2
HIKP, euroområdet, årsgenomsnitt	2,1	2,0	1,9	1,9	1,8

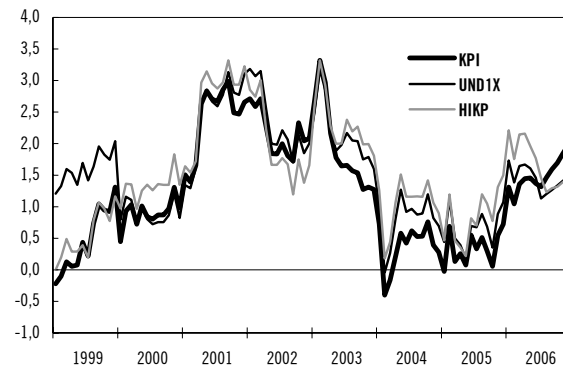
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under 2006 gör de stigande bostadsräntorna att inflationen mätt med KPI ökar snabbare än den underliggande inflationen mätt med UND1X (se diagram 8.7). Enligt prognosen kommer inflationen i år och nästa år att fortsätta att vara lägre i Sverige än i euroområdet, mätt med EU:s harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP).

Penningpolitiken antas anpassas så att den underliggande inflationen (UND1X) når Riksbankens inflationsmål i slutet av 2007 och ligger kvar på denna nivå under 2008. Den beräknade utvecklingen av bostadsräntorna under 2007 medför att KPI-inflationen i slutet av 2007 bedöms vara betydligt högre än UND1X-inflationen.

Diagram 8.7 Konsumentprisernas utveckling

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

9 Hushållens ekonomi och konsumtionsutgifter

Förra året ökade hushållens realinkomster med 1,5 % och i år väntas de öka med 2,9 %. Den starkare utvecklingen i år förklaras huvudsakligen av att den nominella lönesumman utvecklas snabbare samt genomförda skattesänkningar. Nästa år bedöms ökningstakten uppgå till 2,5 %.

Hushållens konsumtionsutgifter väntas öka med 2 % 2005 och med 3 % 2006. Utöver en god inkomstutveckling stöds konsumtionstillväxten framöver av en stabil förmögenhetsställning samt en allt ljusare situation på arbetsmarknaden.

Hushållens egna sparande (där sparande i avtalspensioner exkluderats) beräknas 2005 öka till 5,4 % av de disponibla inkomsterna, jämfört med 4,5 % året innan. För 2006 bedöms sparandet uppgå till 4,9 %.

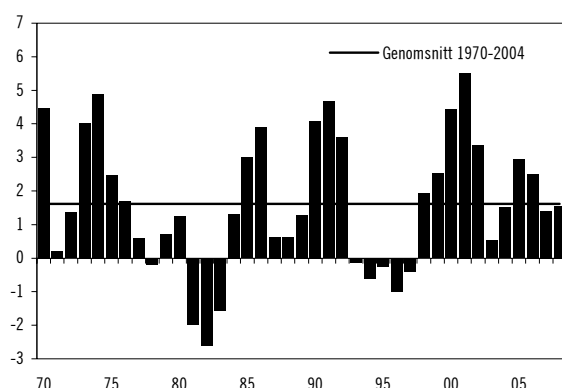
9.1 Hushållens inkomster

Dämpad uppgång 2003 och 2004

Under perioden 1998–2002 steg hushållens reala disponibelinkomster med i genomsnitt 4,2 % per år. Antalet arbetade timmar steg och lönesumman gav ett kraftigt bidrag till ökningen av den disponibla inkomsten. Samtidigt gav höjda transfereringar och skattesänkningar ytterligare bidrag till inkomstillväxten. Under åren 1970–2004 ökade de reala disponibelinkomsterna med i genomsnitt 1,6 % per år (se diagram 9.1).

Diagram 9.1 Hushållens realinkomstutveckling

Årlig procentuell förändring

Anm.: Hushållens reala inkomster beräknas genom att de nominella inkomsterna deflateras med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

En svag arbetsmarknad och höjda kommunal-skattesatser 2003 bidrog till att de reala disponibelinkomsterna ökade med endast 0,5 %.

Även under 2004 utvecklades lönerna svagt, samtidigt som ökande skatter och avgifter drog ner inkomstutvecklingen. De offentliga transfereringarna gav dock ett positivt bidrag och den reala disponibelinkomstutvecklingen ökade med 1,5 % (se tabell 9.1).

Ökade realinkomster 2005–2006

Under 2005 och 2006 bidrar både en god nominell inkomstökning och en dämpad prisutveckling till att hushållens reala inkomster åter ökar i högre takt än under de närmast föregående åren.

Tabell 9.1 Hushållens disponibla inkomster

	Mdkr 2004	Procentuell förändring				
		2004	2005	2006	2007	2008
Nominell disponibelinkomst	1 282	2,7	3,9	4,2	3,4	3,8
Prisindex		1,2	0,9	1,6	2,0	2,2
Real disponibelinkomst ¹	1 282	1,5	2,9	2,5	1,4	1,5
varav						
Löner	1 042	1,5	2,6	3,4	3,0	2,3
Övriga faktorinkomster	239	1,2	2,5	1,8	2,0	1,4
Räntor och utdelningar, netto ²	-19	-19,4	-30,5	41,1	46,5	21,0
Offentliga transfereringar	481	2,0	0,8	0,9	0,8	1,8
Privata transfereringar	46	2,4	1,3	1,0	1,1	2,0
Skatter och avgifter	506	2,8	1,2	1,4	2,9	2,3

¹ Hushållens reala inkomster beräknas genom att de nominella inkomsterna deflateras med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

² Räntenetto består i huvudsak av inkomsträntor, utdelningar och räntor på individuella försäkringar minus utgiftsräntor.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Antalet arbetade timmar bedöms öka med 0,4 % i år. I reala termer ökar löneinkomsterna med 2,6 % och bidraget till disponibelinkomsternas utveckling beräknas till 2,1 procentenheter.

År 2006 fortsätter den nominella disponibelinkomsten att öka i ungefär samma takt som året innan, men en högre prisutveckling leder till att den reala utvecklingen dämpas något. Den starkare arbetsmarknaden 2006 medför att antalet arbetade timmar ökar med 1,6 % i dag-korrigerade termer (se tabell 6.1). Den relativt starka utvecklingen förklaras dels av en underliggande konjunkturförbättring, dels av de sysselsättningsbefrämjande åtgärder som föreslås i denna proposition. Lönerna bidrar med 2,7 procentenheter till den reala disponibel-

inkomstutvecklingen, vilket är betydligt kraftigare än både 2004 och 2005 (se tabell 9.2).

Tabell 9.2 Bidrag till den reala inkomstutvecklingen

Procentenheter					
	2004	2005	2006	2007	2008
Löner	1,2	2,1	2,7	2,5	1,9
Övriga faktorinkomster	0,2	0,5	0,3	0,4	0,3
Räntor och utdelningar, netto ¹	0,4	0,4	-0,4	-0,6	-0,4
Offentliga transfereringar	0,8	0,3	0,3	0,3	0,6
Privata transfereringar	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Skatter och avgifter	-1,1	-0,5	-0,5	-1,1	-0,9
Real disponibel inkomst	1,5	2,9	2,5	1,4	1,5

¹ Räntenettet består i huvudsak av inkomsträntor, utdelningar och räntor på individuella försäkringar minus utgiftsräntor.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Nettot av räntor och utdelningar väntas ge ett fortsatt positivt bidrag till hushållens inkomstutveckling i år, trots en ökad skuldsättning. Det förklaras huvudsakligen av historiskt låga räntor och höga aktieutdelningar. Stigande räntor medför att ränte- och utdelningsnettot ger ett negativt bidrag till inkomstutvecklingen 2006 och bidrar därför starkt till inbromsningen i disponibelinkomstutvecklingen 2006.

Transfereringar från offentlig sektor väntas stiga med knappt 1 % i reala termer åren 2005 och 2006, vilket ger ett bidrag med ca 0,3 procentenheter till realinkomstökningen. En mer detaljerad redovisning av hushållens transfereringsinkomster återfinns nedan.

År 2005 har skatteändringar genomförts som innebär sänkta inkomstskatter med drygt 10 miljarder kronor. Skatteändringarna består i huvudsak av två delar, den gröna skatteväxlingen och den fortsatta egenavgiftskompensationen. Därtill kommer sloandet av arvs- och gåvoskatten för privatpersoner, samt det sänkta uttaget av förmögenhetsskatt.

I budgetpropositionen föreslås att egenavgiftskompensationen slutförs 2006, vilket innebär en skattesänkning för hushållen på nära 7 miljarder kronor. Egenavgiftskompensationen påbörjades år 2000 och föreslås i denna proposition slutföras nästa år. Egenavgiftskompensationen har sammantaget inneburit att inkomstskatten sänkts med omkring 47 miljarder kronor för hushållen.

I budgetpropositionen föreslås även andra skattesänkningar, såsom höjt avdrag för resor till och från arbete och höjt grundavdrag för låginkomsttagare.¹⁹

Utvecklingen av de disponibla realinkomsterna dämpas 2007 och 2008 till 1,4 % respektive 1,5 %, vilket framför allt beror på en snabbare prisutveckling kombinerat med en lägre sysselsättningsökning.

De totala transfereringarna utvecklas stabilt

Hushållens transfereringar från offentlig sektor ökar i reala termer med knappt 1 % per år under prognosperioden. Under 2008 beräknas de reala pensionerna stiga med 3,2 %, vilket till stor del förklaras av att inkomstindex beräknas öka kraftigt, bl.a. beroende på en högre KPI-inflation 2007. Detta förklarar varför de totala reala transfereringsinkomsterna detta år ökar med 1,8 %.

Inkomstindex ökar endast svagt 2005, vilket medför att pensionsinkomsterna i reala termer minskar något i år. Däremot väntas hushållens reala pensionsinkomster stiga 2006–2008, då inkomstindex beräknas öka något snabbare än priserna.

Tabell 9.3 Transfereringsinkomster

	Mdkr 2004	Real procentuell förändring ¹				
		2004	2005	2006	2007	2008
Pensioner	230	2,1	-0,4	1,3	1,7	3,2
Sjukdom	114	-0,2	4,7	0,4	2,2	2,2
Arbetsmarknad	44	10,4	-1,9	-6,1	-8,8	-3,4
Familjer och barn	48	-0,2	2,8	7,5	1,6	0,6
Studier	12	-0,2	-5,7	7,1	2,6	-1,0
Övrigt	34	2,1	-1,0	-1,9	-0,9	-1,0
Summa	481	2,0	0,8	0,9	0,8	1,8

¹ Transfereringsinkomsterna är deflaterade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Trots fallande sjuktal stiger hushållens inkomster från sjukdomsrelaterade transfereringar totalt sett under perioden 2005–2008. Ökningen 2005 förklaras främst av att antalet individer med sjuk- och aktivitetsersättning ökar. Höjningen av den sjukpenninggrundande inkomsten från

¹⁹ I kapitel 6 i budgetpropositionen återfinns en detaljerad redovisning av skatteintäkterna.

77,6 % till 80,0 % av lönen under taket bidrar också.

Assistansersättningen är ytterligare en transferering som ökat kraftigt under de senaste åren, och väntas öka från knappt 13 miljarder kronor 2005 till drygt 20 miljarder kronor 2008.

Under åren 2006–2008 bedöms de arbetslöshetsrelaterade inkomsterna minska till följd av färre antal arbetslösa.

År 2006 genomförs flera reformer som påverkar hushållens inkomster från familje- och barnrelaterade transfereringar. Barnbidragen föreslås höjas med 100 kronor per barn och månad från den 1 oktober 2005. Samtidigt införs ett flerbarnstillägg för det andra och tredje barnet med 100 kronor per barn. Fr.o.m. den 1 juli 2006 föreslås taket i föräldraförsäkringen höjas från 7,5 till 10 prisbasbelopp. Dessutom höjs ersättningen för lägstainivåerna i föräldraförsäkringen från 60 kronor till 180 kronor per dag. Genom att dessa reformer införs vid halvårsskiftet 2006 får de även en positiv effekt på hushållens inkomstutveckling 2007, mätt som årsgenomsnitt. Därutöver kommer vissa förändringar av underhållsstöd och bostadsbidrag att påverka hushållens inkomster positivt.

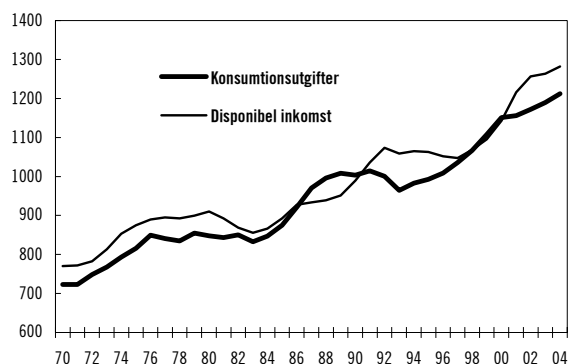
9.2 Hushållens konsumtionsutgifter

Under slutet av 1990-talet ökade hushållens konsumtionsutgifter mycket starkt. År 2001 steg däremot hushållens konsumtionsutgifter med endast 0,4 % trots att disponibelinkomsterna förbättrades kraftigt. Under 2001 stannade sysselsättningsökningen av och börsnedgången gjorde att hushållens finansiella tillgångar minskade i värde. Hushållens tillförsikt försämrades kraftigt och de valde att spara i större utsträckning än åren tidigare.

Under perioden 2002–2004 har hushållens disponibla inkomster ökat i god takt, vilket har givit hushållen ett större konsumtionsutrymme (se diagram 9.2). Dessutom har hushållens reala och finansiella tillgångar stigit i värde och räntorna varit låga. Trots de goda förutsättningarna har hushållens konsumtion ökat med måttliga 1,4–1,8 % per år. Den svaga utvecklingen på arbetsmarknaden under denna period kan ha medfört en ökad försiktighet hos hushållen som fortsatt att spara en större andel av inkomsterna än under tidigare år.

Diagram 9.2 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, fasta priser referensår 2004

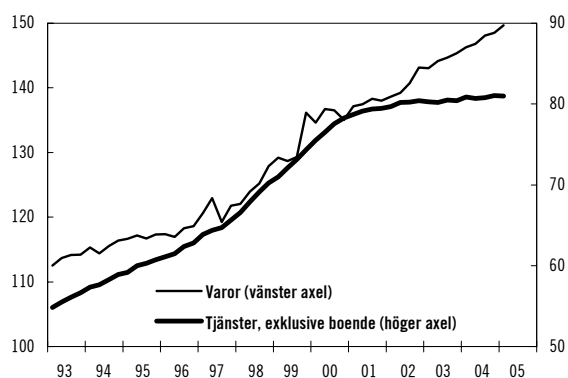
Anm.: Uppgifterna avser hushållssektorn exklusive Svenska kyrkan.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under första kvartalet 2005 ökade hushållens konsumtionsutgifter med endast 0,7 % i förhållande till första kvartalet 2004, enligt de preliminära nationalräkenskaperna från SCB. Konsumtionen av varor var under första kvartalet ca 2 % högre än under samma period året innan medan däremot konsumtionen av tjänster var i stort sett oförändrad. I slutet av 2000 stannade ökningen för tjänstekonsumtionen av, och den har sedan dess utvecklats svagt (se diagram 9.3). En faktor som sannolikt spelat in är att varukonsumtionen stimulerats av en internationell prispress på varor medan motsvarande prissänkningar inte skett inom tjänstesektorn.

Diagram 9.3 Hushållens konsumtion av varor och tjänster

Miljarder kronor, fasta priser referensår 2004, säsongrensade värden

Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

För andra kvartalet finns än så länge endast mycket preliminära beräkningar från nationalräkenskaperna. Hushållens konsumtion förefaller ha förstärkts efter den svaga utvecklingen under första kvartalet. Totalt ökade hushållens konsumtionsutgifter med 2,7 % under andra

kvartalet 2005 i förhållande till samma period året innan.

Indikatorerna tyder på fortsatt konsumtionsökning

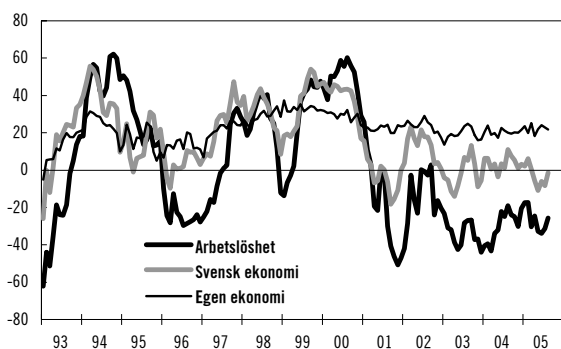
SCB:s och Handels utredningsinstituts index för omsättningen i detaljhandeln visar på en förhållandevis hög volymtillväxt de senaste månaderna, vilket tyder på en god konsumtionstillväxt under tredje kvartalet 2005.

I KI:s konjunkturbarometer för augusti redovisar företagen inom sällanköpsvaruhandeln en god försäljningstillväxt. Förväntningarna inför de närmaste månaderna är mycket positiva och en betydande ökning av försäljningen förutses.

KI:s undersökning av hushållens inköpsplaner (HIP) visar emellertid en något tvetydig bild (se diagram 9.4). Hushållens förväntningar om den egna ekonomin är förhållandevis optimistiska, vilket tyder på fortsatt konsumtionsökning. Däremot är synen på den svenska ekonomin och på arbetsmarknaden mer dämpad. Nästan hälften av de tillfrågade i undersökningen tror att läget på arbetsmarknaden kommer att försämrats de närmaste 12 månaderna.

Diagram 9.4 Hushållens förväntningar om ekonomin 12 månader framåt

Nettotal, procent

Anm.: Värden före 2002 är nivåjusterade.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Fortsatt goda förutsättningar för konsumtion

De reala disponibla inkomsterna bedöms öka med 2,9 % i år och med 2,5 % nästa år till följd av stigande reallöner, skattesänkningar samt bidragshöjningar, vilket gör hushållens förutsättningar för konsumtion gynnsamma.

Sedan 2003 har hushållens finansiella förmögenhet blivit allt större (se tabell 9.4). Uppgången på Stockholmsbörsen, som inleddes i

början av 2003, har fortsatt under 2005, så hushållens innehav av aktier och fonder har stigit ytterligare i värde. Även värdet av hushållens bank- och försäkringstillgångar har fortsatt att öka. Hushållens finansiella skulder har emellertid också fortsatt att stiga, vilket medför att hushållens finansiella nettoförmögenhet, dvs. finansiella tillgångar minus skulder, har ökat mer måttligt.

Tabell 9.4 Hushållens finansiella förmögenhet

Värde vid respektive periods slut, miljarder kronor, löpande priser

	2001	2002	2003	2004	2005 kv2
Finansiella tillgångar ¹	2572	2273	2556	2890	3063
bankinlåning	471	505	531	548	589
aktier och fonder	831	570	716	836	962
bostadsrättsandelar	430	426	497	659	650
individuellt försäkringssparande	639	576	597	645	651
övrigt ²	201	196	215	202	210
Finansiella skulder	1228	1324	1451	1591	1671
Finansiell nettoförmögenhet	1344	949	1105	1300	1392

Anm.: Exklusive värden i hushållens intresseorganisationer.

¹ Exklusive kollektivt försäkringssparande.

² Sedlar, mynt, riksgäldsspar, allemanssparande, obligationer, lån till finanssektorn samt övriga finansiella tillgångar.

Källa: Statistiska centralbyrån (Sparbarometern).

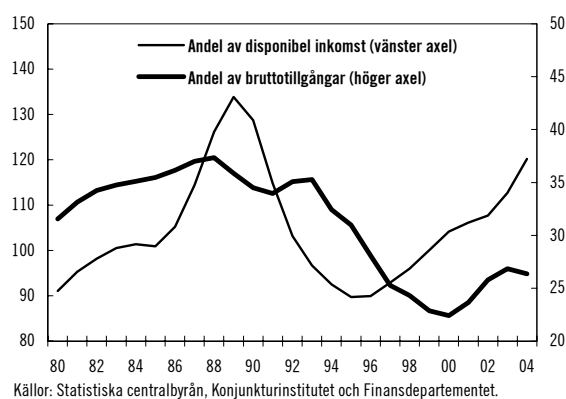
Förutom finansiella tillgångar har hushållen även reala tillgångar, huvudsakligen i form av småhus. Priserna på småhus har stigit kontinuerligt de senaste tio åren. Under perioden januari–augusti i år var priserna sammantaget drygt 8 % högre än under motsvarande period 2004. Värdet av hushållens reala tillgångar har därmed också utvecklats starkt.

Vid en jämförelse av hushållens skulder med deras totala bruttotillgångar förefaller skulderna ligga på en förhållandevis låg nivå (se diagram 9.5). Hushållens skulder i förhållande till deras disponibla inkomster har däremot stigit de senaste åren, trots den starka inkomstutvecklingen. Skulderna som andel av inkomsterna ligger i dag nära de nivåer som rådde i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet.

För närvarande gynnas hushållen av att de samlade ränteutgifterna hålls nere av låga nominella räntor. Hushållens känslighet för stora ränteförändringar bör emellertid ha ökat till följd av ökad skuldsättning och att en större andel av hushållen väljer att ha rörliga lån. Räntorna antas stiga svagt under prognosperioden men ligger ändå på en historiskt låg nivå.

Diagram 9.5 Hushållens skulder

Procent

Förhållandevis hög konsumtionstillväxt under prognosåren

De grundläggande förutsättningarna för att hushållen skall fortsätta öka sina konsumtionsutgifter är goda. Hushållens inkomster stiger, förmögenhetsställningen är stabil och ränteläget är lågt.

Avmattningen av konsumtionen under slutet av förra året och under inledningen av 2005 förefaller vara över, vilket den starkare tillväxten av hushållens konsumtion under andra kvartalet indikerar.

De tillgängliga indikatorerna tyder också på en fortsatt ökning av hushållens konsumtionsutgifter under återstoden av 2005.

Utvecklingen på arbetsmarknaden är avgörande för konsumtionsökningen framöver. En stigande sysselsättning påverkar givetvis hushållens inkomster men den har också stor betydelse för hushållens tillförsikt inför framtiden och därmed för hushållens benägenhet att konsumera i stället för att spara. Den svaga arbetsmarknaden väntas under innevarande år verka fortsatt dämpande på konsumtionen. Under 2006 förutses arbetslösheten sjunka och sysselsättningen stiga, vilket väntas medföra att hushållens tillförsikt stärks och att de blir mer benägna att konsumera i stället för att spara.

Sammanfattningsvis bedöms hushållens konsumtionsutgifter öka med 2 % 2005 och med 3 % 2006.

Även på längre sikt anses förutsättningarna för en fortsatt stark konsumtionsutveckling vara goda. I de medelfristiga beräkningarna för 2007 och 2008 bedöms konsumtionsutgifterna stiga med 2,7 % per år.

9.3 Hushållens sparande

År 2004 uppgick hushållens sparande till 58 miljarder kronor eller 4,5 % av disponibelinkomsterna. För innevarande år beräknas sparandet öka till 72 miljarder kronor, vilket beror på att disponibelinkomsterna beräknas öka snabbare än hushållens konsumtionsutgifter (se tabell 9.5).

Tabell 9.5 Hushållens sparande

Löpande priser, miljarder kronor, om ej annat anges

	2004	2005	2006	2007	2008
Disponibel inkomst	1 282	1 332	1 388	1 435	1 490
Konsumtionsutgifter	1 224	1 260	1 319	1 382	1 450
Eget sparande ¹	58	72	68	53	39
Nettosparande i avtalspensioner	54	54	57	60	63
Nettosparande ²	112	126	125	113	103
Finansiellt sparande ³	93	106	105	92	81
<i>Procent av disponibel inkomst</i>					
Eget sparande	4,5	5,4	4,9	3,7	2,6
Nettosparande	8,4	9,1	8,7	7,6	6,6
Finansiellt sparande	7,2	7,9	7,6	6,4	5,4
<i>Procent av BNP</i>					
Finansiellt sparande	3,6	4,0	3,8	3,2	2,7

¹ Eget sparande = disponibel inkomst – konsumtionsutgifter.² Nettosparande = eget sparande + nettosparande i avtalspensioner.³ Finansiellt sparande = eget finansiellt sparande + nettosparande i avtalspensioner.

Anm.: Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkning av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringarna överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

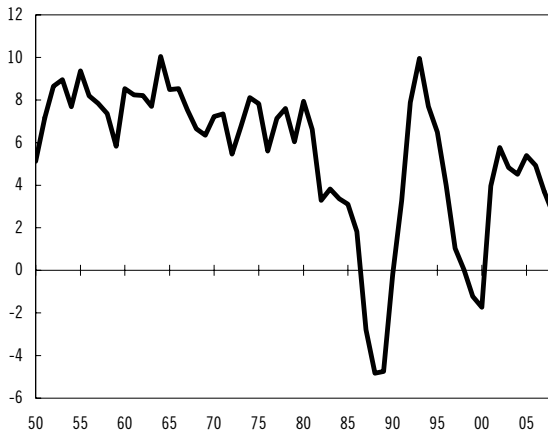
SCB:s definition av hushållens nettosparande innefattar, förutom eget sparande, avtalsenligt sparande i fonderade pensionssystem. I avtalsparandet ingår nysparande och direktavkastning med avdrag för utbetalade pensioner. Både förmånsbestämda och avgiftsbestämda system ingår. Varken pensionsförmåner som intjänas i det allmänna pensionssystemet, eller icke-fonderat avtalsmässigt pensionssparande ingår i hushållens sparande. Nettosparandet i avtalspensioner har ökat kraftigt under 1990-talet och uppgick 2004 till över 54 miljarder kronor eller motsvarande 2 % av BNP.

Under perioden 2005–2008 väntas konsumtionsutgifterna öka snabbare än inkomsterna. Hushållens egna sparande minskar, men väntas vara fortsatt positivt (se diagram 9.6). Totalt nettosparande och finansiellt

sparande som andel av disponibel inkomst minskar under perioden.

Diagram 9.6 Hushållens egna sparande

Procent av disponibel inkomst

Anm.: Eget sparande är hushållens nettosparande exklusive sparande i avtalspensioner.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Hushållens finansiella sparande är behäftat med stora mätproblem, varför osäkerhet råder om sparandets nivå och utveckling. Nationalräkenskapernas definition av hushållens finansiella sparande skiljer sig från hur finansräkenskaperna beräknar sparandet, vilket leder till beloppsmässigt betydande avvikelser (se tabell 9.6).

Tabell 9.6 Hushållens finansiella sparande

Miljarder kronor

	2002	2003	2004
Nationalräkenskaper	102	97	93
Procent av disponibel inkomst	8,4	7,8	7,2
Finansräkenskaper	45	52	8
Procent av disponibel inkomst	3,7	4,1	0,6
Differens	57	45	85
Procent av disponibel inkomst	4,7	3,6	6,6

Källa: Statistiska centralbyrån.

I nationalräkenskaperna utgör det finansiella sparandet skillnaden mellan inkomster och utgifter, medan det i finansräkenskaperna beräknas som transaktioner i finansiella tillgångar minus skulder.

SCB har analyserat skillnaden mellan nationalräkenskapernas och finansräkenskapernas finansiella sparande.²⁰ Periodisering av

skatter och brist på information avseende vissa placeringstillgångar i finansräkenskaperna, samt nationalräkenskapernas bedömning av den svarta sektorns storlek, lyfts fram som möjliga förklaringar.

²⁰ Finansiellt sparande i den svenska ekonomin, Bakgrundsfakta till Ekonomisk statistik (2004:4), SCB.

10 Investeringar

Investeringsuppgången som inleddes förra året fortsätter under prognosperioden. Ett fortsatt högt kapacitetsutnyttjande i industrin och gynnsamma finansiella förutsättningar i företagen driver på investeringsstillväxten. Det låga ränteläget bidrar till att bostadsinvesteringarna fortsätter att utvecklas starkt. Sammantaget beräknas de totala investeringarna i den svenska ekonomin öka med 7,9 % i år och med 5,0 % 2006.

Efter en förhållandevis grund nedgång i de totala investeringarna 2001–2003, påbörjades förra året en uppgång (se diagram 10.1). Under 2004 var det näringslivets tjänsteproducenter som bidrog mest till investeringsstillväxten. I år tar varuproducenterna över som draglok i näringslivet medan tjänsteproducenternas investeringar växer i lugnare takt jämfört med 2004. Bostadsinvesteringarna fortsätter att utvecklas starkt framöver, främst som en följd av det låga ränteläget. De offentliga myndigheternas investeringar växer också under prognosperioden, vilket beror på infrastruktursatsningar och på ökade investeringar i kommunerna.

Diagram 10.1 Investeringar

Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Sammantaget beräknas de totala investeringarna växa med 7,9 % i år och med 5,0 % 2006 (se tabell 10.1). Eftersom den totala investeringsnivån i nationalräkenskaperna 2004 var mycket hög, blir det ur ett historiskt perspektiv ett omfattande bruttotillskott till den samlade produktionskapaciteten (kapitalstocken) under prognosperioden.

I den medelfristiga kalkylen bedöms resursutnyttjandet i den svenska ekonomin gradvis öka, då den faktiska BNP-tillväxten beräknas bli högre än den potentiella. Detta talar för en

fortsatt god investeringsutveckling under perioden 2007–2008.

De totala investeringarnas andel av BNP föll kraftigt i början av 1990-talet (se diagram 10.2), vilket till stor del berodde på en drastisk minskning av bostadsbyggandet. De kommande åren väntas de totala investeringarna i löpande priser växa snabbare än BNP. Detta medför att investeringarnas andel av BNP ökar, för att mot slutet av 2008 uppgå till ca 18 % av BNP.

Diagram 10.2 Investeringarnas andel av BNP

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

10.1 Näringslivet

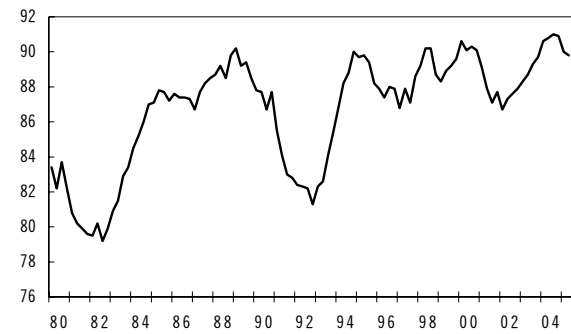
Varuproducenternas investeringar ökar kraftigt

Industrins maskininvesteringar har enligt Statistiska centralbyråns (SCB:s) preliminära utfall utvecklats starkt det första halvåret i år. Tillsammans med en avmattning i ordergången och därefter i produktionen under samma period har detta medfört att kapacitetsutnyttjandet fallit tillbaka. Kapacitetsutnyttjandet ligger dock fortfarande på en historiskt hög nivå (se diagram 10.3), och i kombination med god lönsamhet i företagen och låga räntor talar detta för en fortsatt ökning av maskininvesteringarna.

SCB:s investeringsenkät tyder också på att uppgången i industrin fortsätter året ut. Enkäten visar att det är de tungt vägande maskininvesteringarna som växer kraftigt medan bygginvesteringarna faller något. I den branschvisa uppdelningen är det inom gruvor och mineralbrott som investeringarna väntas växa mest. Även företag inom massa- och pappersindustri samt transportmedelsindustri ökar sina investeringar kraftigt i år.

Diagram 10.3 Kapacitetsutnyttjandet i industrin

Procent

Anm.: Kapacitetsutnyttjandet definieras som kvoten mellan faktisk produktion och total produktionskapacitet.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Efter den senaste tidens avmattning i industrikonjunkturen väntas efterfrågan på svenska varor växa snabbare framöver (se bl.a. avsnitt 2). I kombination med fortsatt låga räntor och god lönsamhet i företagen beräknas detta bidra till att den totala investeringsnivån i industrin ökar något ytterligare under 2006.

Investeringarna i energisektorn har utvecklats starkt i år och väntas fortsätta att växa kraftigt under prognosperioden. Bland annat gör Vattenfall stora investeringar i elnät och inom el- och värmeproduktion. Företaget planerar att investera drygt 40 miljarder kronor i Sverige de kommande åren.

Tabell 10.1 Investeringar

Procentuell volymförändring

	2004	2005	2006	2007	2008
Näringslivet ¹	4,7	7,7	4,2	5,6	5,5
Varuproducenter	0,5	14,4	5,3	–	–
Tjänsteproducenter	7,7	3,1	3,4	–	–
Bostäder	16,1	14,5	9,7	7,5	6,0
Offentliga myndigheter	0,3	2,8	3,8	1,0	0,6
Stat	5,7	0,2	5,2	0,6	0,0
Kommuner	-5,6	5,9	2,2	1,5	1,4
Totalt	5,5	7,9	5,0	5,2	4,8
Byggnader	3,8	6,1	6,4	5,1	4,4
Maskiner	6,7	12,6	4,6	5,4	5,4
Övrigt	6,9	0,5	2,4	4,6	4,3

¹ Exklusive bostäder.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Det starka uppsvinget i bostadsbyggandet (se avsnitt 10.3) har bidragit till en omfattande ökning av byggindustrins egna investeringar det första halvåret i år. Framtidsutsikterna inom byggsektorn är ljusa och den goda investerings-

utvecklingen väntas därför hålla i sig även under 2006.

Sammanfattningsvis växer varuproducenternas investeringar kraftigt under prognosperioden. De totala investeringarna i den varuproducerande sektorn beräknas öka med 14,4 % i år och med 5,3 % 2006.

Lugnare utveckling för tjänsteproducenterna

Tjänsteproducenterna bidrog starkt till den totala investeringsuppgången i ekonomin förra året. I år och 2006 växer tjänsteproducenternas investeringar i en långsammare takt, främst till följd av en lugnare utveckling av investeringarna inom företagstjänster och post- och telekommunikationer. Undantaget bostadsinvesteringar står dessa två branscher för nästan en tredjedel av den totala investeringsvolymen i tjänsektorn.

Handelns investeringar har fortsatt att öka det första halvåret i år. Utvecklingen bedöms hålla i sig året ut, och under 2006 beräknas den tilltagande konsumtionen i hushållen bidra till att den totala investeringsnivån inom handeln fortsätter att växa.

De senaste årens fall i investeringarna inom fastighetsförvaltning exklusive bostäder förefaller att ha planat ut i år. Detta återspeglas också i SCB:s enkät som tyder på en svag återhämtning av investeringarna i kommersiella fastigheter. Samtidigt ligger vakanstalen på en hög nivå, vilket också talar för en återhållsam investeringstakt framöver.

Investeringarna inom övriga branscher i tjänstesektorn väntas växa i förhållandevis god takt under prognosperioden. Sammantaget gör detta att investeringarna i tjänstesektorn totalt beräknas öka med 3,1 % i år och med 3,4 % 2006.

10.2 Offentliga myndigheter

Preliminära utfall från SCB för det första halvåret i år visar att kommunernas investeringar har vänt uppåt efter de senaste årens fall. Stärkta kommunfinansier (se avsnitt 11) beräknas bidra till att investeringarna fortsätter att växa under prognosperioden. Statens investeringar har minskat något det första halvåret i år jämfört med motsvarande period i fjol. Framöver väntas

Banverkets och Vägverkets infrastruktursatsningar medföra en återhämtning, och nästa år beräknas investeringarna växa i god takt. Sammantaget bedöms de offentliga myndigheternas investeringar öka med 2,8 % i år och med 3,8 % 2006.

10.3 Bostäder

Byggandet av nya bostäder ökade kraftigt förra året. Enligt preliminära uppgifter från SCB påbörjades drygt 27 500 lägenheter, vilket motsvarar en ökning med 24 % jämfört med 2003. Sett ur ett längre perspektiv har ökningarna de senaste åren skett från låga nivåer, vilket hänger samman med det stora fallet i bostadsbyggandet i början på 1990-talet (se diagram 10.4).

SCB:s preliminära statistik för det första halvåret i år visar att den goda utvecklingen av bostadsbyggandet fortsätter. Detta avspeglas också i Konjunkturinstitutets (KI:s) barometer, som visar att såväl orderingång som byggande befinner sig på en historiskt hög nivå. Samma sak gäller för den sammanfattande konfidensindikatorn och för utsikterna på byggmarknaden på ett års sikt. Optimismen inom byggsektorn är större än på länge.

Nybyggnationerna beräknas fortsätta att öka under resten av året och även under nästa år, främst som en följd av det låga ränteläget. En annan stimulerande faktor för nyproduktionen är den bostadsbrist som råder och som i stor utsträckning återfinns i befolkningstäta områden. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät bor drygt 60 % av den svenska befolkningen i de 111 kommuner där det i år råder bostadsbrist. Samtidigt går fler kommuner från att ha överskott till att i år ha balans i bostadsbeståndet i förhållande till efterfrågan.

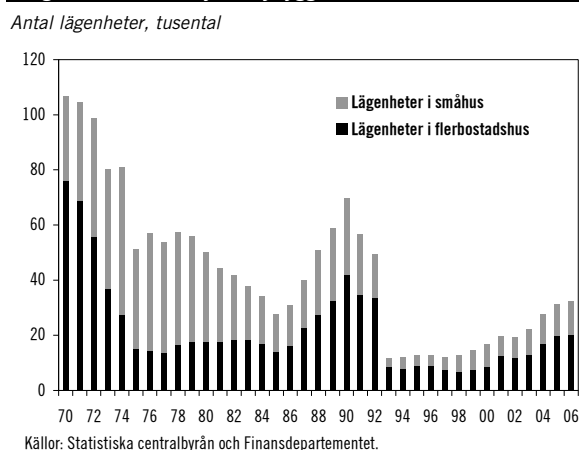
Sammantaget bedöms antalet påbörjade nybyggnationer uppgå till drygt 31 000 lägenheter i år, för att nästa år öka till drygt 32 000 lägenheter.

Ombyggnadsinvesteringarna har ökat i god takt det första halvåret i år. Sannolikt förklaras utvecklingen i viss utsträckning av ROT-avdraget. Uppgången beräknas hålla i sig framöver, vilket hänger samman med ett starkt underliggande behov av ombyggnationer. En stor del av de befintliga bostäderna i Sverige byggdes under 1960- och 1970-talen inom ramen

för miljonprogrammet. Enligt beräkningar från Boverket kommer uppemot 1,2 miljoner lägenheter att behöva genomgå stambyten de närmaste 20 åren.

Sammanfattningsvis medför de ökade ny- och ombyggnationerna att de totala bostadsinvesteringarna i nationalräkenskapstermer beräknas växa med 14,5 % i år och med 9,7 % 2006.

Diagram 10.4 Påbörjade nybyggnationer av bostäder

10.4 Lager

Den starka efterfrågan under 2004 bidrog till att hålla nere lagren i både industrin och handeln. Sammantaget föll de totala lagerinvesteringarna, vilket drog ned BNP-tillväxten med 0,3 procentenheter.

Utfall från SCB tyder på att industrins lager av insatsvaror är förhållandevis små då det har skett nettouttag från dessa de tre senaste åren. Detta har också avspeglats i KI:s barometer, där nettotalet för lageromdömet om insatsvarorna legat på mycket låga nivåer periodvis, speciellt under 2004.²¹ För att undvika flaskhalsar i produktionen bedöms en återuppbyggnad av dessa lager inledas i år. Uppbyggnaden fortsätter i viss utsträckning nästa år. Investeringarna i industrins färdigvarulager beräknas i stort sett bli oförändrade i år och 2006.

Inom handel med motorfordon fortsätter missnöjet med för stora lager. Nettotalet för

²¹ Nettotalet utgörs av saldot mellan andelen företag som uppger att lagren är för stora respektive för små.

lageromdömet har visserligen fallit tillbaka något enligt KI:s barometer, men det ligger fortfarande över det historiska genomsnittet. För parti-handel exklusive motorfordon uppvisar nettotalet för lageromdömet små variationer runt det historiska genomsnittet. Sällanköpsvaruhandeln redovisar fallande netttotal medan livsmedelshandelns netttotal i stort sett varit oförändrade det senaste året.

Framöver väntas förhållandevis små variationer i handelns totala lagerinvesteringar. Relativt stora lagerinvesteringar det första kvartalet bidrar till ett sammantaget positivt bidrag till BNP-tillväxten från handeln i år. Under 2006 bedöms lagerinvesteringarna inom handeln ge ett tillväxtneutralt bidrag till BNP-tillväxten.

Den svåra stormen som drabbade södra Sverige i januari i år innebar ett kraftigt fall i lagerinvesteringarna i växande skog det första kvartalet. Mot detta fall stod en kraftig ökning av lagerinvesteringarna i avverkad skog. Den sammantagna effekten på lagerinvesteringarna inom skogsbruket i nationalräkenskaperna det första kvartalet blev med denna redovisning begränsad. Under resterande delen av innevarande år beräknas lagerinvesteringarna i växande skog återgå till positiva nivåer. Detta beror dels på att stormen minskar avverkningsbehovet, dels på att den svenska skogen är relativt ung och därmed inte avverkningsmogen. De stora lagren av avverkad skog bedöms bli normaliserade först på längre sikt.

Sammanfattningsvis beräknas de totala lagerinvesteringarna öka något i år och ge ett bidrag till BNP-tillväxten på 0,1 procentenheter. Nästa år bedöms bidraget till BNP-tillväxten från lagerinvesteringarna i ekonomin bli i stort sett neutralt.

11 Den offentliga sektorn

Den offentliga sektorns finansiella sparande beräknas visa överskott under hela prognosperioden och såväl nettoskulden som bruttoskulden fortsätter att minska som andel av BNP. Överskottet uppgår i år till 1,4 % och 2006 till 0,7 % av BNP.

11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

Budgetpolitiska mål

Finanspolitiken styrs av två medelfristiga mål. För det första skall den offentliga sektorns finansiella sparande uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel (överskottsmålet). För det andra skall statens och ålderspensionssystemets utgifter sammantagna rymmas inom ett utgiftstak som normalt beslutas tre år i förväg. För den kommunala sektorn finns ett krav om balanserade budgetar (balanskravet).

Överskottsmålet motiveras i första hand av behovet av att stärka den offentliga sektorns finansiella ställning inför de framtida demografiska påfrestningarna på de offentliga välfärdssystemen (se avsnitt 12). Samtidigt innebär målet att det skapas ett utrymme för att undvika alltför stora underskott i en lågkonjunktur.

Den offentliga sektorns finansiella sparande definieras av EU:s regelverk för nationalräkenskaper, ENS-95. Det innebär att överskottsmålet omfattar staten, ålderspensionssystemet och den kommunala sektorn.

Utgiftstaket för staten är ett viktigt verktyg i budgetprocessen och förhindrar att tillfälligt högre inkomster leder till varaktigt högre utgifter. Utgiftstaket är dessutom ett viktigt instrument för att säkerställa överskottsmålet.

Utgifterna under utgiftstaket avviker i definition och omfattning i flera avseenden från utgifterna i överskottsmålet och omfattar utgifterna på statsbudgeten exklusive statsskuld-räntor, utgifterna för ålderspensionssystemet samt en budgeteringsmarginal. Den kommunala sektorns utgifter ingår inte i utgiftstaket. Förutom att den kommunala sektorns utgifter inte ligger under utgiftstaket finns andra utgifter som påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande, men som inte omfattas av utgiftstaket. Vissa statliga utgifter finansieras på statsbudgetens inkomstsida och i Riksgäldskontoret. Dessutom finns skillnader i redovisningen mellan nationalräkenskaperna och statsbudgeten som påverkar omslutningen av inkomster och utgifter, men inte saldot.

Överskottsmålet

Överskottsmålet om ett finansiellt sparande på 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel gäller från och med 2000.

Av tabell 11.1 framgår det finansiella sparandets utveckling sedan 2000 och hur det fördelas på den offentliga sektorns tre delar. År 2000 uppgick det finansiella sparandet till 5 % av BNP. Det stora överskottet gav utrymme för en expansiv finanspolitik under de därpå följande åren med en svag ekonomisk utveckling. Åren

Tabell 11.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Miljarder kronor</i>									
Staten	58	167	-44	-43	-23	-24	-41	-29	-9
Ålderspensionssystemet	48	-104	45	47	48	52	53	53	50
Kommunala sektorn	5	-4	-13	-7	2	10	8	8	8
Offentliga sektorn	110	59	-12	-2	26	37	21	32	49
<i>Procent av BNP</i>									
Staten	2,6	7,4	-1,9	-1,7	-0,9	-0,9	-1,5	-1,0	-0,3
Ålderspensionssystemet	2,2	-4,6	1,9	1,9	1,9	2,0	1,9	1,8	1,7
Kommunala sektorn	0,2	-0,2	-0,5	-0,3	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3
Offentliga sektorn	5,0	2,6	-0,5	-0,1	1,0	1,4	0,7	1,1	1,6
Genomsnitt fr.o.m. 2000	5,0	3,8	2,4	1,8	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Tabell 11.2 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Utgiftstak	720	746	773	803	836	870	907	949	982
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,8</i>	<i>32,9</i>	<i>32,9</i>	<i>32,9</i>	<i>32,8</i>	<i>33,2</i>	<i>32,8</i>	<i>32,7</i>	<i>32,3</i>
Budgeteringsmarginal	5,0	4,7	0,4	2,9	2,4	1,6	2,2	11,9	17,9
Takbegränsade utgifter	715	741	773	800	834	868	905	937	964
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,6</i>	<i>32,7</i>	<i>32,8</i>	<i>32,8</i>	<i>32,7</i>	<i>33,1</i>	<i>32,7</i>	<i>32,2</i>	<i>31,7</i>
Statens och pensionssystemets utgifter enligt NR exkl. räntor	719	734	775	828	852	890	932	959	982
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,8</i>	<i>32,4</i>	<i>32,9</i>	<i>33,9</i>	<i>33,5</i>	<i>33,9</i>	<i>33,7</i>	<i>33,0</i>	<i>32,3</i>

Anm.: Budgeteringsmarginalen 2008 är beräknad på ett utgiftstak enligt regeringens bedömning. Utgiftstak och takbegränsade utgifter är korrigerade för tekniska förändringar. Utgifterna för staten och ålderspensionssystemet anges enligt nationalräkenskapernas redovisning, korrigerat för dels den mervärdesskatt som ingår i statlig konsumtion, i statliga investeringar samt i bidragen till den kommunala sektorn, dels överföringen till premiepensionssystemet.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

2002 och 2003 uppstod mindre underskott i de offentliga finanserna. Förra året förbättrades sparandet till ett överskott på 26 miljarder kronor eller 1 % av BNP och i år beräknas det till 1,4 % av BNP. Det genomsnittliga överskottet räknat från 2000 uppgår till ca 1,5 % av BNP per år under prognosperioden.

Samtliga offentliga sektorns delar visade överskott i det finansiella sparandet 2000. År 2001 påverkades fördelningen av sparandet mellan staten och ålderspensionssystemet av att 155 miljarder kronor, motsvarande 6,8 % av BNP, överfördes från AP-fonderna till staten till följd av pensionsreformen. Bortsett från denna överföring har ålderspensionssystemet ett överskott på ca 2 % av BNP under hela perioden 2000–2008. Den kommunala sektorns finansiella sparande var positivt 2004 och väntas så förbli under prognosperioden. Variationerna i den offentliga sektorns finansiella sparande ligger huvudsakligen i den statliga sektorn, vars sparande varit negativt sedan 2002.

Utgiftstaket

De takbegränsade utgifterna har underskridit utgiftstaket varje år sedan taket infördes 1997. Under perioden 2000–2004 har emellertid budgeteringsmarginalen varit relativt liten, och den är knapp även för 2005 och 2006. Med det nu föreslagna utgiftstaket för 2007 uppgår budgeteringsmarginalen till 11,9 miljarder kronor (se tabell 11.2). Utgiftstaket för 2008 beslutas först i budgetpropositionen för 2007, men enligt regeringens bedömning är 982 miljarder kronor en väl avvägd nivå för det samhälls-ekonomiska utrymmet för de statliga utgifterna 2008.

Redovisningsprinciperna i statsbudgeten varierar över tiden. För att skapa jämförbarhet har därför de takbegränsade utgifterna 2000–2005 i tabell 11.2 korrigerats till den redovisning som gäller från och med 2006. Korrigerat för tekniska förändringar har utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna som andel av BNP legat på en relativt stabil nivå sedan 2000. Nationalräkenskapernas redovisning av utgifterna avviker i flera avseenden från budgetredovisningen. Justerat för de viktigaste skillnaderna (se anmärkning under tabell 11.2) erhålls emellertid en nivå som ligger relativt nära budgetredovisningen. Återstående skillnader i nivå och utveckling beror bland annat på att vissa utgifter i nationalräkenskaperna redovisas på inkomstsidan i budgeten, genom kreditering på skattekonto, eller genom lån i Riksgäldskontoret, i stället för på anslag.

Under prognosperioden visar statsbudgeten och nationalräkenskaperna en likartad utveckling av utgifterna som andel av BNP. Efter en ökning 2005 minskar utgifterna som andel av BNP.

Det finansiella sparandet

År 2004 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 26 miljarder kronor eller 1 % av BNP, enligt preliminära nationalräkenskaper. I det preliminära utfallet är vissa skatteinkomster prognoser på det slutgiltiga utfallet, eftersom taxeringen avseende 2004 års inkomster inte var genomförd när de preliminära nationalräkenskaperna publicerades i mars. Taxeringen är ännu inte klar men senare information tyder på att skatteinkomsterna är underskattade med ca 8 miljarder kronor i de preliminära nationalräkenskaperna. Med de

högre skatteinkomsterna skulle det finansiella sparandet uppgå till 1,4 % av BNP 2004.

Vid utgången av 2004 översteg de finansiella tillgångarna skulderna med 131 miljarder kronor eller 5,2 % av BNP. Den konsoliderade bruttoskulden uppgick till 51,1 % av BNP.

För 2005 beräknas den offentliga sektorns finansiella sparande till 37 miljarder kronor eller 1,4 % av BNP. Det är en förbättring med 19 miljarder kronor jämfört med vad som beräknades i 2005 års ekonomiska vårproposition trots att den ekonomiska tillväxten är lägre än vad som förutsågs i våras. Förbättringen beror främst på lägre kommunal konsumtion, lägre räntor samt oförväntat höga inkomster från bolagsskatten.

De nu föreslagna åtgärderna för att minska arbetslösheten och sänkta skatter bidrar till att sparandet reduceras till 0,7 % av BNP 2006.

Åren 2007 och 2008 minskar utgifterna som andel av BNP och sparandet förstärks därmed successivt till 1,6 % av BNP i slutet av prognosperioden, vid en budgeteringsmarginal på 0,6 % av BNP (se tabell 11.3).

Tabell 11.3 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomster	1 414	1 466	1 521	1 591	1 663
<i>procent av BNP</i>	55,6	55,9	54,9	54,7	54,7
Skatter och avgifter	1 280	1 321	1 373	1 438	1 505
<i>procent av BNP</i>	50,3	50,4	49,6	49,5	49,5
Kapitalinkomster	53	60	59	60	62
Övriga inkomster	82	85	88	93	96
Utgifter	1 388	1 429	1 500	1 559	1 614
<i>procent av BNP</i>	54,5	54,5	54,2	53,6	53,1
Utgifter exkl. räntor	1 337	1 377	1 447	1 500	1 549
<i>procent av BNP</i>	52,5	52,5	52,3	51,6	51,0
Ränteutgifter	51	52	53	59	65
<i>procent av BNP</i>	2,0	2,0	1,9	2,0	2,1
Finansiellt sparande	26	37	21	32	49
<i>procent av BNP</i>	1,0	1,4	0,7	1,1	1,6
Finansiell ställning					
Nettoskuld	-131	-161	-188	-221	-270
<i>procent av BNP</i>	-5,2	-6,1	-6,8	-7,6	-8,9
Konsoliderad bruttoskuld	1 300	1 330	1 361	1 383	1 393
<i>procent av BNP</i>	51,1	50,7	49,2	47,6	45,8

Anm.: Konsoliderad bruttoskuld definieras av EU-regler (Maastrichtvillkoren).

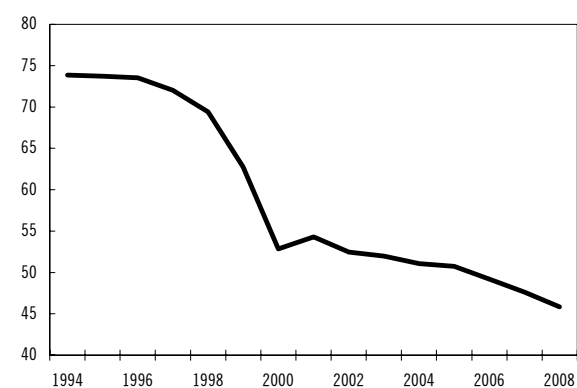
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Överskottet i pensionssystemets finansiella sparande medför att den offentliga sektorns

finansiella nettoställning fortsätter att förstärkas. Underskottet i statens finanser innebär emellertid att statsskulden och den konsoliderade bruttoskulden ökar. Skuldökningen är dock inte större än att den konsoliderade skulden fortsätter att minska som andel av BNP (se diagram 11.1).

Diagram 11.1 Konsoliderad bruttoskuld

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

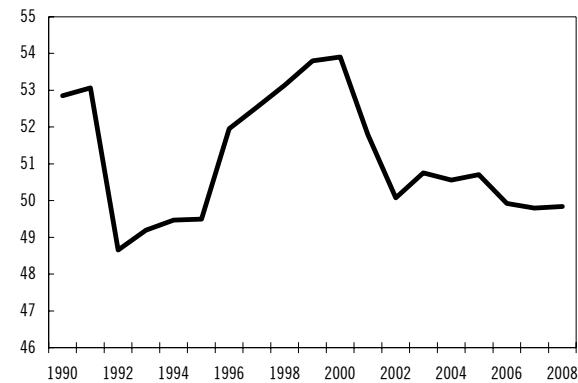
Skatter och avgifter

De skatter som nationalräkenskaperna (NR) redovisar i den offentliga sektorn är något lägre än de totala skatterna. Den del av mervärdesskatten och tullinkomsterna som ingår i avgiften till EU redovisas inte som skatt i den offentliga sektorn, utan som en skatt till utlandet. De totala skatterna som andel av BNP (skattekvoten) sjönk i början av 1990-talet till följd av den ekonomiska krisen och av att 1991 års skattereform var underfinansierad. Skattekvoten i konsolideringsprogrammet och extraordinärt höga bolagsvinster och kapitalvinster 1999–2000 medförde att skattekvoten ökade kraftigt under andra hälften av 1990-talet. Skattesänkningar och minskade bolags- och kapitalvinster bidrog till att skattekvoten återigen minskade i början av 2000-talet (se diagram 11.2).

År 2004 uppgick skattekvoten till 50,6 % av BNP enligt preliminära nationalräkenskaper (se tabell 11.4). Senare uppgifter från preliminära taxeringsutfall avseende 2004 års inkomster tyder på att skatteinkomsterna är underskattade i de preliminära nationalräkenskaperna med ca 8 miljarder kronor eller 0,4 % av BNP.

Diagram 11.2 Skattekvot inklusive EU-avgift

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

År 2005 beräknas skattekvoten uppgå till 50,7 % av BNP, vilket innebär en minskning jämfört med föregående år efter att hänsyn tagits till underskattningen i nationalräkenskaperna 2004. Regeländringar medför ett skattebortfall på nära 10 miljarder kronor i år. Hushållens direkta skatter har i år sänkts med ca 15 miljarder kronor genom sänkt inkomstskatt och förmögenhets-skatt samt genom att arvs- och gåvoskatten slopats. Skattesänkningarna finansieras delvis genom höjda energiskatter och ändrade regler för företagens avsättningar till periodiseringsfonder.

Tabell 11.4 Skatter och avgifter

Procent av BNP

	2004	2005	2006	2007	2008
Hushållens skatter och avgifter	19,4	19,2	18,7	18,7	18,7
Företagens direkta skatter	2,7	3,0	2,9	2,9	2,9
Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter	14,1	14,0	13,9	13,9	13,9
Mervärdesskatt	9,2	9,3	9,2	9,2	9,3
Fastighetsskatt	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Övriga indirekta skatter	4,2	4,2	4,2	4,1	4,0
Summa	50,6	50,7	49,9	49,8	49,8
<i>varav</i>					
Offentliga sektorn	50,3	50,4	49,6	49,5	49,5
EU	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Beslutet att räntebelägga bolagens periodiseringsfonder från och med 2005 har fått till följd att vissa bolag återfört hela eller delar av sin fondavsättning till beskattning 2004. I prognosen antas att de bolag som upplöst periodiseringsfonderna lämnar systemet, dvs. att ingen

avsättning kommer att ske 2005 och framöver. Detta höjer inkomsterna från bolagsskatterna.

I budgetpropositionen för 2006 och i särpropositioner föreslås flera regeländringar, som sammantaget medför ett skattebortfall på ca 4 miljarder kronor. Hushållens inkomstskatt sänks med ca 9 miljarder kronor genom att den stegvisa kompensationen för den allmänna pensionsavgiften, som inleddes 2000, fullföljs nästa år och genom höjt grundavdrag. Skattesänkningarna finansieras delvis, liksom tidigare år, med höjda energi och miljöskatter. Regeländringarna bidrar till att skattekvoten minskar till 49,9 % 2006. Under de följande åren är skattekvoten i stort sett oförändrad.

Andra inkomster

Vid sidan av skatter har den offentliga sektorn andra inkomster, vilka 2004 uppgick till 135 miljarder kronor eller 5,3 % av BNP. Omkring 40 % av dessa inkomster består av kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, varav ca hälften är direktavkastning på pensionsfonderna. År 2004 översteg kapitalinkomsterna ränteutgifterna, vilket avspeglar den positiva finansiella förmögenheten. Kapitalinkomsterna ökar relativt kraftigt i år till följd av höjda aktieutdelningar.

Övriga inkomster består huvudsakligen av tillräknade pensionsavgifter och kapitalförslitning. Dessa inkomster är kalkylmässiga och motsvaras på utgiftssidan av lika stora kostnader, som inräknas i den offentliga konsumtionen.

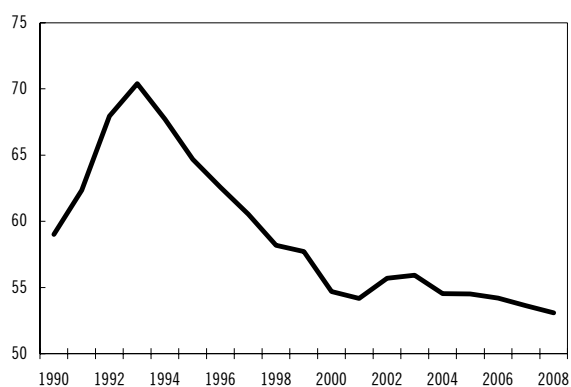
Utgifter

Den offentliga sektorns utgifter som andel av BNP (utgiftskvoten) steg kraftigt under den ekonomiska krisen i början av 1990-talet. Besparingarna i konsolideringsprogrammet tillsammans med en snabb ekonomisk tillväxt bidrog till att utgiftskvoten minskade under andra hälften av 1990-talet. Reformen i kombination med konjunkturedgången medförde att utgiftskvoten ökade 2002 och 2003. Under 2004 minskade emellertid utgiftskvoten med 1,4 procentenheter till 54,5 % (se diagram 11.3).

Utgiftskvoten beräknas vara oförändrad i år för att sedan minska under prognosperioden (se tabell 11.5).

Diagram 11.3 Utgiftskvoten

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Tabell 11.5 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2004	2005	2006	2007	2008
Hushållstransfereringar	18,9	18,7	18,1	17,8	17,7
Övriga transfereringar	3,0	3,2	3,5	3,4	3,0
Konsumtion	27,7	27,6	27,6	27,5	27,3
Staten och ÅP-systemet	7,7	7,5	7,4	7,4	7,3
Kommunal sektor	20,0	20,1	20,1	20,1	20,0
Investeringar	2,8	3,0	3,0	3,0	2,9
Ränteutgifter	2,0	2,0	1,9	2,0	2,1
Summa utgifter	54,5	54,5	54,2	53,6	53,1
exklusive räntor	52,5	52,5	52,3	51,6	51,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Transfereringarna till hushållen minskar som andel av BNP. Nästa år bidrar förbättringen på arbetsmarknaden till att transfereringarna till hushållen minskar som andel av BNP. De senaste årens kraftiga ökning av utgifterna för sjukförsäkringen bryts, men förtidspensionerna fortsätter att öka. Transfereringarna till hushållen beskrivs närmare i avsnitt 9.1. Övriga transfereringar beräknas öka som andel av BNP 2005 och 2006, delvis genom en kraftig ökning av biståndet.

Förra året ökade den offentliga konsumtionsvolymen svagt. I kalenderkorrigerade termer innebar det till och med en minskning. I år väntas den offentliga konsumtionen vara oförändrad i volym. Nästa år bedöms de nu föreslagna arbetsmarknadspolitiska åtgärderna bidra till att den offentliga konsumtionen ökar med 1,8 %. Kalenderkorrigerat är ökningen ännu kraftigare. År 2007 och 2008 antas den offentliga konsumtionen öka med 0,9 % respektive 0,2 %. Som andel av BNP minskar den statliga konsumtionen medan den kommunala ligger kvar kring 20 % av BNP under prognosperioden. De

offentliga investeringarna ökar i volym under de närmaste åren och uppgår till ca 3 % av BNP under prognosperioden.

Ränteutgifterna har minskat med 40 miljarder kronor sedan 2000 och uppgår till ca 2 % av BNP hela prognosperioden.

11.2 Den statliga sektorn

I nationalräkenskaperna omfattar den statliga sektorn alla verksamhet som är huvudsakligen finansierad av skatter och kontrollerad av staten oberoende av organisationsform. Affärsverksamhet i statliga bolag och affärsverk ingår inte i staten utan i näringslivet. Statsbudgeten omfattar all verksamhet som påverkar statens lånebehov.

Nationalräkenskapernas redovisning

Statens finansiella sparande har varit negativt sedan 2002 efter att ha visat överskott under åren 1998–2001. År 2004 uppgick underskottet till 23 miljarder kronor eller 0,9 % av BNP, vilket var en halvering jämfört med 2003. I år beräknas inkomsterna öka med 36 miljarder kronor och utgifterna något mer, varför underskottet ökar något. År 2006 ökar utgifterna i samma takt som i år medan inkomsterna ökar med endast 23 miljarder kronor. Därmed ökar underskottet i det finansiella sparandet till 41 miljarder kronor, eller 1,5 % av BNP. Under 2007 och 2008 ökar inkomsterna relativt kraftigt, samtidigt som utgifterna i frånvaro av tillkommande reformer har en långsammare utveckling. Därmed reduceras underskottet till 9 miljarder kronor 2008 (se tabell 11.6).

Tabell 11.6 Statens finanser (exklusive statliga affärsverk och aktiebolag)

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomster	779	815	838	876	914
Skatter och avgifter	712	738	764	800	837
Övriga inkomster	67	77	74	75	77
Utgifter	802	839	879	905	923
Utgifter exkl. räntor	760	794	832	852	865
Ränteutgifter	43	46	48	53	58
Finansiellt sparande	-23	-24	-41	-29	-9
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,9</i>	<i>-0,9</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,0</i>	<i>-0,3</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Statsbudgeteten

Statens finansiella sparande visar förändringen av den finansiella förmögenheten exklusive värdeförändringar. Budgetsaldot visar statens lånebehov och avspeglar därmed förändringen av statsskulden. Det finansiella sparandet påverkas inte av att staten säljer eller köper finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökar utlåningen, t.ex. studiemedel, eftersom detta inte förändrar förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana finansiella transaktioner.

Förutom denna principiella skillnad avviker redovisningen i statsbudgeteten i flera avseenden från redovisningen i nationalräkenskaperna. Budgetsaldot redovisas kassamässigt medan nationalräkenskaperna tillämpar periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatter och ränteutgifter.

De ovan nämnda skillnaderna i redovisningsprinciper medför att budgetsaldo och finansiellt sparande skiljer sig åt. Därutöver finns stora saldoneutrala skillnader i redovisningen av inkomster och utgifter mellan statsbudgeteten och nationalräkenskaperna (se avsnitt 11.1 om utgiftstaket).

Tabell 11.7 Statens finansiella sparande och budgetsaldo

Miljarder kronor					
	2004	2005	2006	2007	2008
Finansiellt sparande	-23	-24	-41	-29	-9
Periodisering av räntor, kursvinster/förluster	-16	3	-3	2	-1
Periodisering av skatter	-22	-3	-1	-2	-9
Försäljning av aktier	0	7	15	15	15
Övriga finansiella transaktioner m.m.	11	-11	-7	-9	-8
Budgetsaldo	-51	-28	-37	-22	-12

Källor: Riksgäldskontoret och Finansdepartementet.

Budgetunderskottet 2004 var 51 miljarder kronor, och i år beräknas underskottet uppgå till 28 miljarder kronor. Budgetsaldot förbättras således med 23 miljarder kronor mellan 2004 och 2005, medan det finansiella sparandet försämras med 1 miljard kronor. Den skilda utvecklingen beror bl.a. på periodiseringen av ränteutgifter och skatter, samt av att budgetsaldot, till skillnad från det finansiella sparandet, förstärks av försäljningar av aktier om 7 miljarder kronor. Övriga finansiella transaktioner har en negativ effekt på budgetsaldot, men påverkar inte det finansiella sparandet. I år försämras budgetsaldot

genom att Riksgäldskontoret tar över lån på ca 7 miljarder kronor, som tidigare upptagits av Vägverket för finansiering av investeringar i de s.k. storstadspaketen i Stockholm och Göteborg.

För 2006 och 2007 antas försäljningar av aktier ske med 15 miljarder kronor per år (se tabell 11.7).

Den konsoliderade statsskulden uppgick till 1 208 miljarder kronor eller 47,5 % av BNP vid utgången av 2004. Under prognosperioden ökar statsskulden i takt med budgetunderskottet. Därtill kommer att skulden i utländsk valuta påverkas av valutakursförändringar. Som andel av BNP ökar statsskulden tillfälligt i år till följd av kronans försvagning.

Tabell 11.8 Budgetsaldo och statsskuld

Miljarder kronor					
	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomster	694	718	747	786	815
Utgifter under utgiftstaket	688	696	725	748	761
Statsskuld räntor	53	35	43	43	51
Riksgäldskontorets nettoutlåning m.m.	4	15	15	17	14
Budgetsaldo	-51	-28	-37	-22	-12
<i>procent av BNP</i>	<i>-2,0</i>	<i>-1,1</i>	<i>-1,3</i>	<i>-0,8</i>	<i>-0,4</i>
Skulddispositioner m.m.	-23	16	-7	-2	-2
Konsoliderad statsskuld	1 208	1 252	1 281	1 302	1 311
<i>procent av BNP</i>	<i>47,5</i>	<i>47,8</i>	<i>46,3</i>	<i>44,8</i>	<i>43,1</i>

Källor: Riksgäldskontoret och Finansdepartementet.

11.3 Ålderspensionssystemet

Ålderspensionssystemet består av en fördelningsdel och en premiereservdel. Under uppbyggnadsfasen av det reformerade pensionssystemet är inkomsterna större än utbetalda pensioner. Därigenom uppstår ett sparande i såväl fördelnings- som premiereservdelen. I fördelningsdelen fungerar AP-fonderna som en buffert. Vid sidan av AP-fonderna sker en förmögenhetsuppbyggnad inom premiepensionssystemet. De medel som sedan 1995 avsätts motsvarar intjänad premiepensionsrätt och placeras först i Riksgäldskontoret (RGK). Under den tillfälliga förvaltningen i RGK ingår avsättningarna i statens sparande och reducerar därmed statsskulden. Sedan 2000 överförs medel motsvarande premiepensionsrätten till Premiepensionsmyndigheten (PPM) andra året efter

inkomståret och placeras hos den fondförvaltare som den enskilde själv väljer.

Tabell 11.9 Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor

	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomster	216	224	233	243	254
Avgifter	173	178	185	192	200
Premiepensionsmedel	22	23	24	25	26
Räntor, utdelningar m.m.	21	23	25	26	28
Utgifter	168	173	180	190	203
Pensioner	163	169	177	187	200
Övriga utgifter	5	3	3	4	4
Finansiellt sparande	48	52	53	53	50
<i>procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>2,0</i>	<i>1,9</i>	<i>1,8</i>	<i>1,7</i>
därav					
AP-fonderna ¹	23	24	23	21	17
Premiepensionsmyndigheten	25	28	30	32	34

¹ Med AP-fonderna avses fördelingsdelen av ålderspensionssystemet.

Källor: Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

År 2004 uppgick det finansiella sparandet i pensionssystemet, dvs. AP-fonderna och PPM, till 48 miljarder kronor eller 1,9 % av BNP. Därtill ökade placeringstillgångarna i pensionssystemet till följd av värdeökningar på aktier, som svarar för större delen av tillgångarna både i AP-fonderna och i de fonder som förvaltas av PPM. Värdeförändringar påverkar inte det finansiella sparandet. Där inräknas endast direktavkastningen i form av räntor och utdelningar.

Sparandet förutses ligga kvar på en nivå kring eller strax under 2 % av BNP under prognosperioden. AP-fondernas sparande minskar något mot slutet av prognosperioden, medan sparandet fortsätter att öka i premiepensionssystemet.

EU:s statistikorgan Eurostat beslutade 1997 att hela det reformerade svenska pensionssystemet skulle klassificeras till den offentliga sektorn. Beslutet motiverades bl.a. med att deltagandet är obligatoriskt och att staten kontrollerar regelverket för både avgifter och förmåner. Detta beslut har nu ändrats av Eurostat så att avgiftsbestämda fonderade pensionssystem inte ska klassificeras till den offentliga sektorn i nationalräkenskaperna. För medlemsländer som för närvarande klassificerar sådana allmänna pensionssystem till den offentliga sektorn har Eurostat medgett en övergångstid att ändra redovisningen till mars 2007. För svensk del innebär det att den offentliga sektorns finansiella sparande kommer att reduceras med

ca 1 % av BNP och att den offentliga sektorns konsoliderade skuld stiger med ca 0,5 % av BNP i redovisningen.

Pensionsreformen innebar en omfördelning av betalningsansvaret mellan statsbudgeten och AP-fonden. Sammantaget ökade statsbudgetens kostnader till följd av reformen. I pensionsöverenskommelsen ingick därför att statsbudgeten skulle kompenseras för den sammanlagda kostnadsökningen. Beloppet beräknades till 300–350 miljarder kronor per den 1 januari 1999.

För att inte äventyra pensionssystemets finansiella ställning begränsades inledningsvis beloppet till 245 miljarder kronor, som överfördes under åren 1999–2001 från AP-fonderna till staten.

Frågan om en eventuell ytterligare överföring har beretts under våren, och regeringen avser att överlämna en proposition i frågan under riksdagsåret 2006/07.

11.4 Den kommunala sektorn

De senaste tio åren har den kommunala sektorn haft problem med återkommande underskott. Under perioden 1998–2002 ökade kommunsektorns konsumtionsvolym årligen med ca 2 %. Under de två senaste åren har dock utgiftsökningen dämpats, framför allt landstingen har bromsat utgiftsutvecklingen. Tillsammans med skattehöjningar och höjda statsbidrag har detta bidragit till en kraftig förbättring av det finansiella sparandet och det ekonomiska resultatet 2004²².

Stark inkomstökning

Kommunsektorns inkomster utgörs huvudsakligen av skatter och statsbidrag. Skatteinkomsterna beräknas öka med 3,7 % i år. Den genomsnittliga kommunala skattesatsen höjdes med 0,09 procentenheter till 31,60 %. Skatteunderlaget ökar med 3,5 % och skattehöjningarna bidrar med ytterligare 0,3 procentenheter (se tabell 11.10).

²² Med ekonomiskt resultat avses här resultat före extraordinära poster.

Tabell 11.10 Kommunsektorns skatteinkomster och statsbidrag

Procentuell förändring					
	2004	2005	2006	2007	2008
Skatter och statsbidrag exkl. moms	3,6	6,5	4,7	4,4	3,9
Skatteinkomster exkl. regleringar ¹	4,0	3,8	4,5	4,9	4,8
varav					
skatteunderlag	2,9	3,5	4,5	4,9	4,8
skattesatsändringar, bidrag	1,1	0,3	–	–	–
Statsbidrag exkl. regleringar	–0,2	21,0	5,7	2,5	0,4

Anm.: Skatteinkomster och statsbidrag redovisas justerade för regeländringar som påverkar det kommunala skatteunderlaget för att tydliggöra den underliggande utvecklingen.

¹Skatteinkomster enligt Finansdepartementet som skiljer sig något från NR:s utfall för 2004.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I år ökar statsbidragen, enligt nationalräkenskaperna (NR) med 19 miljarder kronor.²³ Ökningen kan bl.a. hänföras till satsningar på personalförstärkningar inom skola, vård och omsorg samt förstärkt sysselsättningsstöd. Totalt ökar kommunsektorns skatter och statsbidrag med 6,5 % i år.

De föreslagna resursförstärkningarna för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, höjer statsbidragen med 2–5 miljarder kronor 2006–2008 (tabell 11.11).

År 2007 höjs de generella bidragen, vilket främst är en följd av att sysselsättningsstödet införlivas i dessa bidrag. Dessutom aviseras en höjning av de generella statsbidragen med 1 miljard kronor 2007 och 6 miljarder kronor 2008. På så sätt kompenseras avtrappningen av satsningen på s.k. plusjobb och utbildningsvikariat 2008. Vidare höjs de generella bidragen 2008, som en effekt av att satsningarna på personalförstärkningar inom skola, vård och omsorg successivt förs över från övriga bidrag.

Efter den kraftiga nivåhöjningen av statsbidragen 2005 ökar statsbidragen i måttligare takt de kommande åren (se tabell 11.11). Nästa år bidrar de nämnda resursförstärkningarna till att bidragen ökar med 6 miljarder kronor jämfört med 2005. Ökningen bidrar till att den kommunala sektorns inkomster av skatter och statsbidrag ökar med 4,7 %, medan skatte-

inkomsterna ökar med 4,5 % (se tabell 11.10). Åren 2007 och 2008 förutses en relativt stark ökning av skatteunderlagen med nära 5 %. Efter som statsbidragen ökar långsammare, blir den totala inkomstutvecklingen svagare.

Tabell 11.11 Statsbidrag enligt nationalräkenskaperna

Miljarder kronor					
	2004	2005	2006	2007	2008
Generella bidrag	41	55	58	67	74
Sysselsättningsstöd	4	9	7	–	–
Plusjobb o. utbildningsvik.	–	–	4	5	2
Övriga bidrag ¹	44	46	47	47	44
Totala statsbidrag exkl. moms	90	111	117	120	120
Årlig förändring		21	6	3	1
Regleringar		–2	0	0	0
Årlig förändring justerat för regleringar		19	6	3	1

Anm.: Beloppen avser samtliga bidrag fördelade på ett flertal utgiftsområden och är angivna enligt NR:s redovisning som skiljer sig från statsbudgetens redovisning. I NR redovisas även bidrag som ligger på statsbudgetens inkomstsida, vidare görs en annorlunda periodisering av utgifterna.

¹Övriga bidrag utgörs nästan uteslutande av riktade bidrag, dvs. bidrag som är förknippade med en specifik verksamhet. Bidrag för läkemedelsförmåner svarar för närmare hälften av de riktade bidragen.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Kommunal sysselsättning tar fart

Efter en period med stark konsumtionstillväxt minskade den kommunala konsumtionsvolymen förra året med 0,5 % i kalenderkorrigerade termer. Fler arbetsdagar 2004 än 2003 innebar att förändringen i faktiska termer motsvarar en ökning med 0,5 % (se tabell 11.13). Antalet sysselsatta inom den kommunala sektorn minskade med ca 2 000 personer mätt som årsgenomsnitt. Justerat för avbolagiseringen av Huddinge sjukhus minskade antalet sysselsatta med ca 9 000 personer. Enligt preliminära utfall från nationalräkenskaperna minskade den kommunala konsumtionsvolymen och antalet sysselsatta svagt första halvåret i år jämfört med första halvåret 2004.

Under andra halvåret väntas kommunal konsumtion och sysselsättning ta fart. Mätt som årsgenomsnitt väntas antalet sysselsatta 2005 öka med ca 5 000 personer (se tabell 11.12) medan konsumtionsvolymen blir marginellt högre än förra året.

En stor del av de sysselsättningsåtgärder som föreslås i denna proposition riktas mot den kommunala sektorn. Utbildningsvikariat tillsammans med plusjobb beräknas öka antalet

²³ Här avses statsbidrag exklusive moms och justerat för regleringar. Statsbidragen regleras till följd av förändringar av det kommunala skatteunderlaget.

sysselsatta inom den kommunala sektorn med 17 000 personer nästa år. Sysselsättningsåtgärderna väntas samtidigt tränga undan viss reguljär sysselsättning, vilket gör att åtgärdernas nettobidrag till sysselsättningsökningen blir lägre än 17 000. En fortsatt god inkomstutveckling tillsammans med sysselsättningsåtgärderna bedöms resultera i totalt närmare 27 000 fler sysselsatta (se tabell 11.12). Plusjobben bidrar även till ett högre antal arbetade timmar och således en högre kommunal konsumtionsvolym. I kalenderjusterade termer förväntas konsumtionsvolymen öka med 2,3 %. Färre arbetsdagar 2006 än 2005 innebär att den faktiska ökningen bedöms uppgå till 1,8 %.

Även 2007 bidrar åtgärderna till en god utveckling av kommunal konsumtion och sysselsättning. Antalet sysselsatta väntas öka med ytterligare 10 000, varav plusjobb utgör 4 000. Kommunal konsumtion bedöms öka med 1,0 %.

Avtrappningen av sysselsättningsåtgärderna ger 2008 ett negativt bidrag till den kommunala sysselsättningen. Antal sysselsatta minskar med 4 000 personer. Personer i arbete och konsumtionsvolymen ökar dock med 1 000 personer respektive 0,3 %.

Förändringen av den kommunala konsumtionsvolymen skall ställas i relation till den demografiskt betingade efterfrågan på kommunsektorns tjänster som beräknas uppgå till i genomsnitt 0,3 % per år fram till 2010 (se avsnitt 12).

Tabell 11.12 Kommunal sysselsättning

Antal personer, tusental

	2005	2006	2007	2008
Sysselsättningsåtgärder i nivå				
Friår ¹	6	8	7	7
Plusjobb ²		12	16	8
Utbildningsvikariat		5	5	0
Summa åtgärder	6	25	28	15
Förändring	6	19	3	-13
Förändring av totalt antal sysselsatta	5	27	10	-4

¹ 60 % av totalt antal friårsplatser antas hamna i kommunal sektor.² 80 % av plusjobben antas hamna i kommunal sektor, resterande del i statlig sektor.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Finansiellt sparande och resultat

Den goda inkomstutvecklingen tillsammans med en dämpad utgiftsutveckling innebär att kommunsektorns finanser stärks kraftigt i år.

Inkomsterna fortsätter öka i hög takt 2006, men till följd av att även utgifterna förväntas öka starkt bedöms dock finansiellt sparande och resultat vara i stort sett oförändrade i förhållande till 2005.

Tabell 11.13 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om annat inte anges

	2004	2005	2006	2007	2008
Inkomster	593	628	657	686	714
Skatter och statsbidrag	510	544	569	594	617
<i>procent av BNP</i>	20,0	20,6	20,5	20,4	20,3
Övriga inkomster	83	85	88	92	97
Utgifter	592	618	649	678	706
Konsumtion	509	527	557	585	609
<i>volymförändring %</i>	0,5	0,2	1,8	1,0	0,3
Övriga utgifter	82	91	92	94	96
Finansiellt sparande	2	10	8	8	8
<i>procent av BNP</i>	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3
Resultat före extraordinära poster	2	9	9	8	8

Anm.: Statsbidrag och skatter redovisas tillsammans eftersom effekten av reformer som påverkar skatteunderlaget neutraliseras genom justeringar av statsbidragen.

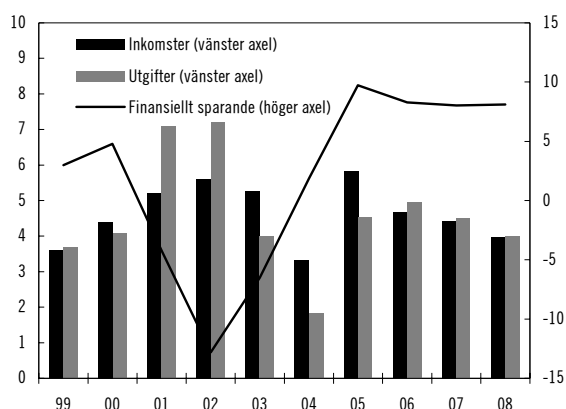
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

De förväntade överskotten under prognosperioden är i nivå med vad som kan anses vara god ekonomisk hushållning enligt kommunallagen.

Diagram 11.4 Kommunsektorns finanser

Procentuell förändring

Miljarder kronor

Anm.: Exklusive kyrkan.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

11.5 Finanspolitiska indikatorer

En indikator för överskottsmålet

Överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Måluppfyllelsen är svår att bedöma eftersom det är svårt att fastställa konjunkturcykelns längd. I detta avsnitt redovisas en indikator för bedömningen av måluppfyllelsen.

De offentliga finanserna påverkas av automatiska variationer i skatteinkomster och utgifter över konjunkturcykeln. För enskilda år kan därför överskottet avvika från 2 % av BNP utan att det medelfristiga målet äventyras. Det är av detta skäl som överskottsmålet är angivet som ett genomsnitt över en konjunkturcykel.

För att bedöma huruvida det finansiella sparandet enskilda år ligger i linje med målet kan sparandet justeras för konjunkturberoende variationer i offentliga inkomster och utgifter samt för tillfälliga effekter av annan typ. Det justerade sparandet speglar den underliggande eller "strukturella" nivån på sparandet. Det strukturella sparandet är också den indikator som används i kommissionens bedömningar av medlemsländernas offentliga finanser inom ramen för EU:s stabilitets- och tillväxtpakt.

Det strukturella sparandet i offentlig sektor bör normalt ligga nära 2 % av BNP, vilket kan utgöra ett riktmärke för finanspolitiken. Vid risk för hög arbetslöshet, eller överhettning i ekonomin med hög inflation som följd, kan de automatiska stabilisatorerna emellertid behöva förstärkas genom aktiva åtgärder. I ett sådant läge kan det strukturella sparandet tillåtas avvika från 2 % av BNP. Ett högre eller lägre strukturellt sparande kan också vara nödvändigt ett visst år om sparandet föregående år avviker markant från 2 %. En snabb anpassning av de offentliga finanserna kan då ge upphov till en alltför stark effekt på efterfrågan i ekonomin.

Justeringen av sparandet för konjunkturen bygger på en bedömning av konjunkturläget samt dess effekter på de offentliga finanserna.

Konjunkturläget beskrivs med det s.k. BNP-gapet, som utgör den procentuella skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP. Storleken på BNP-gapet uppskattas utifrån en sammantagen bedömning av en rad indikatorer för produktionen, arbetsmarknaden samt pris- och löneutvecklingen.

Finansdepartementets bedömning är att en förändring av BNP-gapet med 1 procentenhet påverkar det finansiella sparandet i offentlig sektor med i genomsnitt 0,7 % av BNP. Känsligheten kan variera mellan åren beroende på hur olika BNP-komponenter utvecklas i förhållande till varandra. De offentliga finanserna är exempelvis mer känsliga för en förändring i hushållens konsumtion, som utgör en viktig skattebas, än om konjunkturen påverkas genom utrikeshandeln. Det skall emellertid understrykas att beräkningen av strukturellt sparande är osäker eftersom bedömningen av såväl BNP-gapet, som av de offentliga finansernas känslighet för förändringar av BNP-gapet är osäker.

Strukturellt sparande 2004–2008

År 2004 uppgick den offentliga sektorns finansiella sparande till 1,0 % av BNP enligt det preliminära utfallet från nationalräkenskaperna. Samtidigt bedöms BNP-gapets storlek till 1,1 % (se tabell 11.14), vilket innebär att det fanns lediga resurser i ekonomin. Med den ovan beskrivna tumregeln beräknas det strukturella sparandet till 1,8 % av BNP. Som nämnts i avsnitt 11.1 tyder det preliminära taxeringsutfallet avseende 2004 års inkomster på att den offentliga sektorns inkomster är underskattade med ca 8 miljarder kronor 2004 i de preliminära nationalräkenskaperna. En korrigering för denna underskattning medför att överskottet 2004 skulle revideras till 1,4 % av BNP och att det strukturella sparandet skulle beräknas till ca 2 % av BNP, dvs. i linje med riktmärket för överskottsmålet.

Resursutnyttjandet i ekonomin, mätt som BNP-gapet, beräknas vara oförändrat mellan 2004 och 2005. Med ett finansiellt sparande på 1,4 % av BNP 2005 beräknas det strukturella sparandet till ca 2 % av BNP och därmed skulle det även i år ligga i linje med riktmärket för överskottsmålet. Till följd av den expansiva finanspolitiken syftande till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning minskar det strukturella sparandet till 1 % 2006.

Fram till 2008 bedöms de offentliga finanserna åter förbättras samtidigt som BNP-gapet sluts.

Tabell 11.14 Strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av BNP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Finansiellt sparande	5,0	2,6	-0,5	-0,1	1,0 ¹	1,4	0,7	1,1	1,6
Justering för BNP-gap m.m.	-0,9	0,6	1,0	1,1	0,8	0,7	0,3	0,0	0,0
Strukturellt sparande	4,1	3,1	0,4	1,0	1,8	2,1	1,0	1,1	1,6
<i>Genomsnitt fr.o.m. 2000</i>	<i>4,1</i>	<i>3,6</i>	<i>2,6</i>	<i>2,2</i>	<i>2,1</i>	<i>2,1</i>	<i>2,0</i>	<i>1,8</i>	<i>1,8</i>
BNP-gap	0,6	-0,8	-1,4	-1,6	-1,1	-1,0	-0,4	0,0	0,0

¹Det preliminära taxeringsutfallet avseende 2004 års inkomster tyder på att den offentliga sektorn inkomster underskattats med ca 8 miljarder kronor i de preliminära nationalräkenskaperna för 2004.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

En indikator för de offentliga finansernas effekter på efterfrågan

De offentliga finanserna påverkar efterfrågan direkt via offentlig konsumtion och indirekt via skatte- och transfereringssystemens effekter på hushållens konsumtion. Förändringar i företagsbeskattningen kan påverka företagets vilja att anställa och investera, och förändringar av den offentliga sektorns kapitalinkomster och ränteutgifter påverkar hushållens och företagets inkomstflöden. Ett minskande sparande i offentlig sektor medför normalt en förstärkning av den privata sektorns inkomster.

Effekterna på efterfrågan är emellertid svårbedömda. Hushåll med olika konsumtionsbenägenhet reagerar på olika sätt på finanspolitiska stimulanser. Hushåll som har goda kreditmöjligheter kan utjämna sina konsumtionsutgifter vid inkomstförändringar. För andra hushåll påverkas konsumtionsutgifterna mer direkt. Det finns också en osäkerhet om när i tiden effekterna uppkommer. Det skall därför betonas att den indikator som används för den finanspolitiska "impulsen", dvs. förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande, endast kan ses som ett grovt mått på effekten på den privata sektorns efterfrågan.

För att finanspolitiken skall ha önska effekter krävs trovärdighet för finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Hushållen blir mer försiktiga med sina utgiftsbeslut om de offentliga underskotten är stora eftersom dessa förr eller senare måste finansieras med skattehöjningar eller besparingar. Omvänt kan konsumentförtroendet påverkas positivt när de offentliga finanserna uppvisar stora överskott.

Förändringar i offentlig konsumtion kan ha tydliga effekter på efterfrågan. Däremot har sannolikt förändringar i ränteutgifterna, det inter-

nationella biståndet eller EU-avgiften små eller obefintliga effekter.

Av dessa skäl är förändringen av det offentliga sparandet endast en grov indikator för de offentliga finansernas effekter på efterfrågan i ekonomin.

Förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande mellan åren kan beskrivas med utgångspunkt i tre saldpåverkande faktorer.

1. Automatiska stabilisatorer

De s.k. automatiska stabilisatorerna ger ett viktigt bidrag till stabiliseringspolitiken. En hög BNP-tillväxt innebär att de offentliga finanserna förstärks och inkomstillväxten dämpas i den privata sektorn. Stabilisatorerna bidrar till att begränsa den inhemska efterfrågan och minskar risken för överhettning. Omvänt stimuleras ekonomin när tillväxten är låg. Höga skatte- och utgiftskvoter i Sverige medför att de automatiska stabilisatorerna är större än i flertalet andra länder. Det innebär att de offentliga finanserna har en jämförelsevis starkt dämpande effekt på konjunktursvängningarna.

2. Diskretionär finanspolitik i statsbudgeten

Den diskretionära komponenten i finanspolitiken består av aktiva reformbeslut och besparingar i den statliga budgeten. En sammanställning av tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade reformer redovisas i kapitel 4 i budgetpropositionen. Budgeteffekten avser året när besluten träder i kraft oavsett när de fattats.

3. Övriga saldpåverkande faktorer

Utöver de automatiska stabilisatorerna och den diskretionära finanspolitiken påverkas de offentliga finanserna av en rad andra faktorer. Tillväxtens sammansättning kan få betydande effekter på det offentliga sparandet enskilda år. Därutöver påverkas kapitalinkomster och ränte-

utgifter av förändringar i den offentliga sektorns tillgångar och skulder samt av ränteläget. Transfereringsutgifterna påverkas även av volymförändringar utan direkt samband med den ekonomiska konjunkturen. Exempel på sådana är den demografiska utvecklingen eller beteendeförändringar. Slutligen påverkas de offentliga finanserna av utvecklingen inom den kommunala sektorn. En skattechöjning i syfte att återställa balansen i de kommunala finanserna får en åtstramande effekt på ekonomin.

Förändringen av den offentliga sektorns finansiella sparande utgör en grov indikator på de offentliga finansernas effekt på efterfrågan. Förändringen av det konjunkturjusterade sparandet, dvs. den förändring av sparandet som inte beror på de automatiska stabilisatorerna, utgör en indikator på finanspolitikens inriktning. Denna indikator omfattar dock inte enbart beslut om reformer och besparingar i statsbudgeten utan även alla andra saldpåverkande faktorer som inte styrs av den ekonomiska konjunkturen, dvs. de saldpåverkande faktorerna under såväl punkt 2 som punkt 3 ovan.

Finanspolitikens inriktning 2004–2008

I tabell 11.15 redovisas förändringen av den offentliga sektorns sparande åren 2004–2008. År 2004 var finanspolitiken, mätt som förändringen av det strukturella sparandet, åtstramande. Den diskretionära politiken i statsbudgeten var expansiv, men de expansiva åtgärderna motverkades av ett förstärkt finansiellt sparande i kommunerna och av kraftigt sänkta ränteutgifter. Åtstramningen förstärktes av de automatiska stabilisatorerna eftersom resursutnyttjandet i ekonomin, mätt som BNP-gap, ökade mellan 2003 och 2004. Sammantaget innebär förstärkningen av det finansiella sparandet en kontraktiv impuls till den privata sektorn.

Det strukturella sparandet stärks mellan 2004 och 2005 enligt de preliminära nationalräkenskaper. Om emellertid det preliminära taxeringsutfallet för 2004 års inkomster beaktas, vilket inte kunnat göras i de preliminära utfallet från nationalräkenskaper, så blir det strukturella sparandet oförändrat mellan 2004 och 2005. Därmed skulle finanspolitiken i år karakteriseras som neutral trots att den diskretionära politiken i statsbudgeten är starkt expansiv. Den expansiva budgetpolitiken mot-

verkas även i år av att kommunernas finansiella sparande förstärks. Därtill kommer fallande sjuktal, som minskar transfereringsutgifterna. Ökade kapitalinkomster bidrar också till en förstärkning av den offentliga sektorns sparande.

Tabell 11.15 Indikator för effekter på efterfrågan

Förändring i procent av BNP

	2004	2005	2006	2007	2008
Finansiellt sparande	1,1	0,4	-0,7	0,4	0,5
därav					
Automatiska stabilisatorer	0,4	0,0	0,5	0,3	0,0
Strukturellt sparande	0,8	0,4	-1,1	0,1	0,5
därav					
Diskretionär finanspolitik	-0,4	-1,3	-1,0	-0,2	0,1
Kommunsektorns sparande	0,3	0,3	-0,1	0,0	0,0
Kapitalinkomster, netto	0,4	0,2	-0,1	-0,2	-0,1
Övriga faktorer	0,4	1,1	0,0	0,5	0,6
BNP-gap, förändring i procentenheter	0,5	0,0	0,7	0,4	0,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

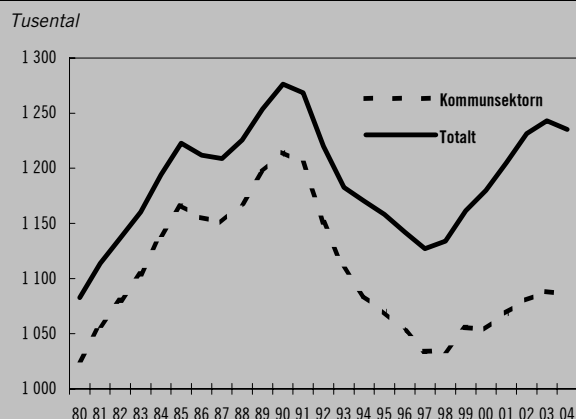
År 2006 är finanspolitiken expansiv till följd av en fortsatt expansiv budgetpolitik för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Konjunkturuppgången innebär att BNP-gapet mer än halveras vilket medför att den expansiva budgetpolitiken delvis motverkas av de automatiska stabilisatorerna. Sammantaget beräknas de offentliga finanserna försvagas med 0,7 % av BNP.

Under 2007 och 2008 förbättras det finansiella sparandet med sammanlagt nära 1 % av BNP. En mindre del av förbättringen härrör från de automatiska stabilisatorerna som förstärker sparandet i takt med att BNP-gapet sluts. Därutöver innebär de hittills beslutade eller aviserade åtgärderna i statsbudgeten att utgifterna som andel av BNP minskar, medan inkomsterna i stort sett utvecklas i takt med BNP.

Sysselsättning inom välfärdstjänsterna

Välfärdstjänsterna vård, skola och omsorg, tillhandahålls primärt av kommuner och landsting och finansieras huvudsakligen av skatter. Produktionen av välfärdstjänsterna sker till större delen i kommunal regi, men sedan början av 1990-talet har kommuner och landsting i allt större utsträckning lagt ut verksamhet på entreprenad, hyrt in personal och privatiserat eller bolagiserat daghem, sjukhus m.m. Denna utveckling har medfört att allt fler av de personer som sysselsätts inom tidigare traditionella kommunala verksamheter numera registreras av SCB som sysselsatta i den privata sektorn (näringslivet). I diagrammet nedan visar den streckade linjen antalet sysselsatta inom kommunsektorn medan den heldragna linjen även inkluderar sysselsatta i näringslivets branscher skola, vård och omsorg.

Antalet sysselsatta inom kommunal verksamhet och näringslivets branscher skola, vård och omsorg

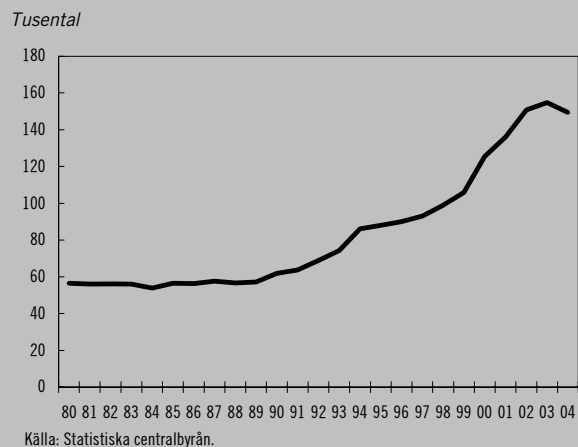

En indelning i perioderna 1980–1990, 1990–2000 samt 2000–2004 visar på avsevärda skillnader i sysselsättningsutveckling mellan gruppen kommunalt anställda och anställda i näringslivet inom branscherna skola, vård och omsorg.

Antalet sysselsatta i kommunsektorn samt näringslivets branscher skola, vård och omsorg ökade med ca 190 000 mellan 1980 och 1990. Därav utgjorde ökningen i näringslivet endast ca 5 000 personer. Mellan 1990 och 2000 ökade sysselsättningen i dessa branscher i näringslivet däremot med ca 65 000 medan de kommunalt anställda sammanlagt minskade med ca 160 000. Mellan 2000 och 2004 uppgick den totala ökningen till ca 55 000, varav ca 24 000 skedde i näringslivet och ca 31 000 i den kommunala

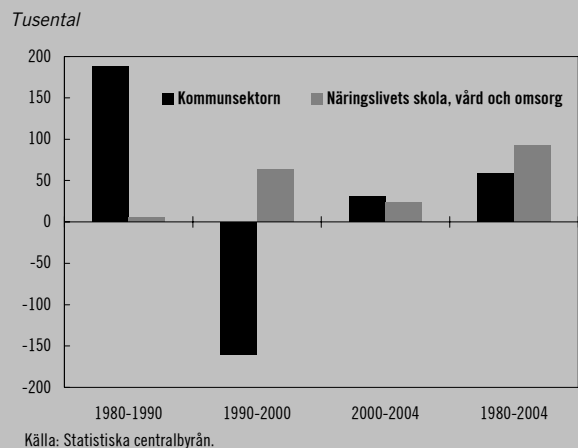
sektorn. Sysselsatta inom branscherna skola, vård och omsorg i näringslivet har ökat med 160 % under perioden 1980–2004.

Antalet sysselsatta inom näringslivets branscher skola, vård och omsorg

I stort sett hela den sysselsättningsökning bland kommunalt anställda som skedde under 1980-talet motsvaras således av en minskning under 1990-talet. Samtidigt ökade antalet sysselsatta i den privata sektorn inom de angivna branscherna kraftigt. Mätt i antal har sysselsättningen under 2000-talets inledning ökat ungefär lika mycket inom de båda grupperna. Totalt sett under perioden 1980–2004 har ökningen av antalet sysselsatta inom näringslivets branscher skola, vård och omsorg klart överstigit ökningen av antalet kommunalt sysselsatta trots att den förra gruppen omsluter avsevärt färre personer.

Förändring av antalet sysselsatta inom kommunal verksamhet och näringslivets branscher skola, vård och omsorg

12 Den demografiska utvecklingen och de offentliga finanserna

I Sverige liksom i de flesta andra västliga industriländer kommer andelen äldre i befolkningen att öka påtagligt de närmaste decennierna. Fler personer i icke-yrkesaktiv ålder i relation till de i yrkesaktiv ålder kommer att sätta de skattefinansierade välfärdssystemen under press. Denna utveckling ställer krav på den ekonomiska politiken redan i dag. För att kunna bibehålla en väl utbyggd skattefinansierad välfärd även i framtiden krävs ett högt sparande i den offentliga sektorn under de närmaste åren, samtidigt som ansträngningar måste göras för att öka antalet personer i arbete.

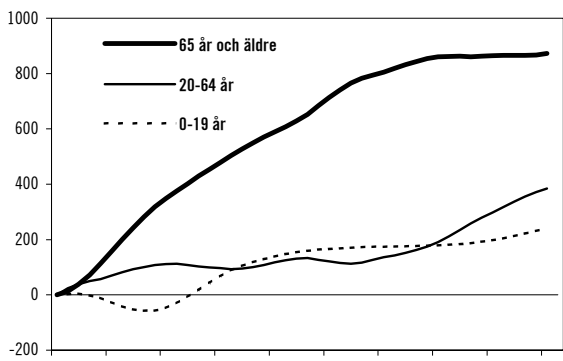
Ett högt offentligt sparande i dag motiveras i grund och botten av en jämnare inkomstfördelning mellan olika generationer. Genom ett högt offentligt sparande i dag kan de stora generationer som i framtiden kommer att efterfråga vård och omsorg själva bidra till dess finansiering. Att enbart förlita sig på att morgondagens yrkesaktiva skall finansiera dessa tjänster innebär sannolikt en mer ogynnsam inkomstfördelning mellan olika åldersgrupper. I detta avsnitt redovisas ett scenario för hur befolkningsutvecklingen i Sverige kan tänkas påverka de offentliga finanserna.

Den demografiska utvecklingen

Sveriges befolkning passerade niomiljonersstrecket under förra året. Enligt den befolkningsprognos som presenterades av Statistiska centralbyrån under våren 2005 kommer befolkningen att fortsätta växa till drygt 10,5 miljoner personer 2050.

Diagram 12.1 Sveriges befolkning

Förändring jämfört med 2005, tusentals personer

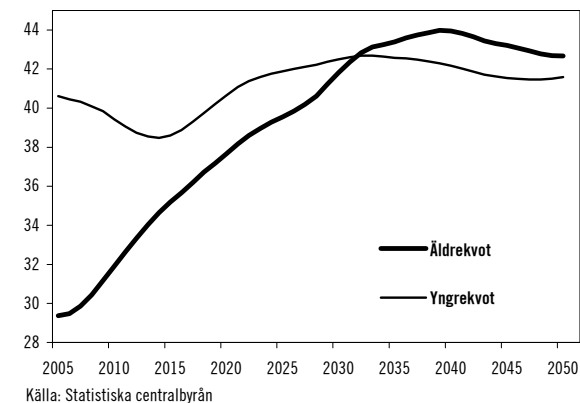
Källa: Statistiska centralbyrån

Det är i första hand antalet personer som är 65 år och äldre som ökar snabbt under de närmaste 30 åren. År 2035 finns nära 2,4 miljoner personer i denna åldersgrupp, drygt 800 000 fler än i dag. Antalet personer mellan 20 och 64 år ökar med drygt 110 000 fram till 2015, och förväntas sedan öka endast marginellt under tjugoförårsperioden därefter. Huvuddelen av befolkningsökningen utgörs med andra ord av personer som inte är i yrkesverksam ålder (se diagram 12.1).

Den demografiska utvecklingen kan sammanfattas i försörjningskvoter där antalet personer i icke-yrkesverksam ålder sätts i relation till antalet personer i yrkesverksam ålder. Försörjningskvoten för äldre, mätt som antalet personer som är 65 år och äldre per hundra personer i åldrarna 20–64 år, beräknas öka från cirka 29 personer 2005 till cirka 42 personer 2030. Försörjningskvoten för yngre, mätt som antalet personer under 20 år per hundra personer i åldrarna 20–64 år, är mer stabil och varierar kring 41 personer (se diagram 12.2).

Diagram 12.2 Demografiska försörjningskvoter

Procent

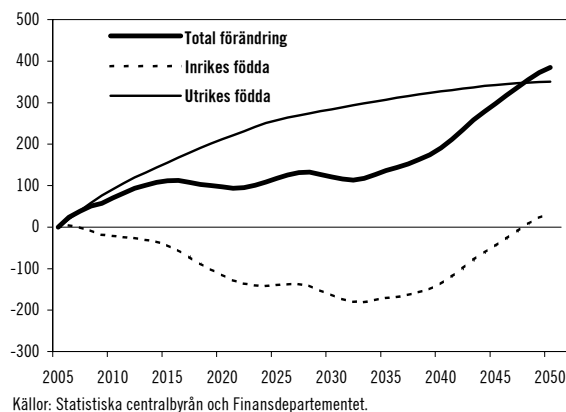
Källa: Statistiska centralbyrån

Invandringen står för huvuddelen av befolkningsstillväxten enligt SCB:s befolkningsprognos. Inte minst för tillväxten av befolkningen i yrkesverksam ålder är invandringen av avgörande betydelse. Utan invandring skulle antalet personer i åldersgruppen 20–64 år minska (se diagram 12.3). Den avgjort största delen av invandrarna utgörs av personer som är födda utanför EU. Denna grupp har för närvarande en betydligt lägre sysselsättningsgrad än genomsnittet. Det är därför viktigt att dessa invandrare integreras bättre på arbetsmarknaden. Misslyckas detta kommer den befolkningsökning som förutses i åldrarna 20–64 år att resultera i en betydligt blygsammare ökning av antalet syssel-

satta. En sådan utveckling skulle allvarligt försämra förutsättningarna för att upprätthålla välfärdssystemens kvalitet och omfattning.

Diagram 12.3 Befolkning i åldrarna 20–64 år

Förändring jämfört med 2005, tusentals personer

Den realekonomiska utvecklingen efter 2008

Den långsiktiga framskrivningen av den ekonomiska utvecklingen utgår från den kalkyl för svensk ekonomi fram till 2008 som redovisas i avsnitt 1–11. Sysselsättningsutvecklingen efter 2008 bygger dels på den förväntade befolkningsutvecklingen, dels på antaganden om hur sysselsättningsgrad och antal arbetstimmar för olika befolkningsgrupper utvecklas. På kort sikt spelar förändringen av ålderssammansättningen stor roll. Det är antalet personer i åldern 20–29 år, med ett relativt lågt arbetskraftsutbud, som står för hela befolkningstillväxten i åldersgruppen 20–64 år de närmaste åren, medan antalet personer i övriga åldrar minskar. På lite längre sikt är de ursprungsmässiga sammansättningsförändringarna viktigare. Andelen invandrare och framför allt personer födda utanför EU i åldersgruppen 20–64 år växer snabbt enligt befolkningsprognosen.

I beräkningen antas svenskfödda individer arbeta i samma utsträckning som i dag, medan invandrarnas ställning på arbetsmarknaden gradvis stärks. Fram till 2020 antas skillnaden i sysselsättningsgrad mellan personer födda inom respektive utom landets gränser minska med en tredjedel. Resterande skillnader antas bestå även efter 2020. Med en sådan utveckling ökar andelen sysselsatta bland de utlandsfödda i åldrarna 20–64 år till drygt 65 %. Under hela perioden understiger dock sysselsättningsgraden totalt sett målet på 80 %.

BNP-tillväxten påverkas också av den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt. I scenariot antas medelarbetstiden minska något på lång sikt. En sådan nedgång kan motiveras med att efterfrågan på fritid sannolikt kommer att öka när hushållens inkomster och konsumtionsmöjligheter i övrigt växer. I huvudsak väljer dock hushållen att öka sin konsumtion av varor och tjänster. Arbetstiden antas minska med endast 0,2 % per år, vilket motsvarar en förkortning av veckoarbetstiden med ca 3,5 timmar fram till 2050. Antalet arbetade timmar minskar därmed med cirka 2 % mellan 2007 och 2050, trots att befolkningen i åldern 20–64 år ökar med cirka 7 %. Som jämförelse kan nämnas att antalet arbetstimmar 2005 är mer eller mindre oförändrat jämfört med 1970, samtidigt som antalet personer i åldern 20–64 år ökat med cirka 12,5 %.

Produktiviteten i näringslivet ökar under perioden fram till 2015 med i genomsnitt 2,6 % per år. Detta ligger i linje med de senaste årens relativt snabba produktivitetstillväxt, men är betydligt snabbare än ökningstakten under 1970- och 1980-talen²⁴. Under åren efter 2015 antas produktivitetstillväxttakten i näringslivet gradvis sjunka till i genomsnitt 2,3 % per år. Produktivitetstillväxten i offentlig sektor antas vara noll i enlighet med nationalräkenskapernas beräkningsmetoder. Sammantaget leder detta till en produktivitetökning i hela ekonomin på ca 2,2 % per år under den inledande perioden och 1,9 % per år därefter. Produktivitetstillväxten varierar något över tiden beroende på att sammansättningen av privat och offentlig varu- och tjänsteproduktion ändras.

Produktivitetökningen i kombination med arbetskraftsutvecklingen ger upphov till en BNP som växer med 1,9 % om året i genomsnitt under perioden 2005–2050. BNP per capita växer med 1,6 % per år i genomsnitt. Detta innebär att BNP kommer att vara cirka 60 % högre 2030 än 2005 och cirka 135 % högre 2050, medan BNP per capita är cirka 45 % högre 2030 och fördubblas till 2050. De viktigaste beräkningsförutsättningarna sammanfattas i tabell 12.1.

²⁴ För en mer utförlig genomgång av antagandena bakom produktivitetstillväxten hänvisas till "Produktivitet och löner till 2015", specialstudie nr. 6, Konjunkturinstitutet, maj 2005.

Tabell 12.1 Makroekonomiska förutsättningar

	2005	2010	2015	2020	2030	2040	2050
	Nivå	Index, 2005=100					
Befolkning i åldern 20–64 år, tusental	5 323	101	102	102	102	104	107
Sysselsatta, tusental	4 230	102	103	104	104	106	109
Arbetade timmar, miljoner	6 874	102	102	102	99	99	100
Produktivitet i näringslivet	100	114	129	146	184	231	290
BNP-produktivitet	100	111	123	135	159	191	231
BNP per capita, tusentals kronor	288	110	120	129	145	170	201
BNP, fasta priser	100	113	126	138	160	192	234
BNP-deflator	100	112	124	138	173	213	259
KPI	100	111	123	136	165	201	246
Real timlön	100	110	124	139	171	209	253
Procent							
Reguljär sysselsättningsgrad, 20–64 år	76,6	77,1	77,1	78,0	77,6	78,0	77,6
Öppen arbetslöshet	5,9	4,5	4,4	4,4	4,5	4,5	4,5

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Offentliga sektorns inkomster

Skatteinkomsternas långsiktiga utveckling är i hög grad beroende av sysselsättningsutvecklingen. Huvuddelen av skatterna är direkt eller indirekt en beskattning av arbete. Den största delen av hushållens inkomstskatter samt de sociala avgifterna belastar lönesumman. Dessa skatter står för mer än hälften av de offentliga inkomsterna. Utvecklingen på arbetsmarknaden är också av stor betydelse för inkomsterna från skatter på hushållens konsumtionsutgifter som moms och punktskatter. Även om skattesatserna hålls oförändrade i förhållande till respektive skattebas, så kommer den totala skattekvoten, dvs. skatter och avgifter i förhållande till BNP, att öka något de närmaste decennierna. Orsaken är att ett antal viktiga skattebaser kan förväntas växa snabbare än BNP. Detta gäller t.ex. hushållens konsumtionsutgifter och de beskattade transfereringarna, som växer när antalet pensionärer ökar.

En mindre del av kostnaderna för välfärdstjänsterna finansieras genom brukaravgifter. I beräkningarna har antagits att avgifterna för barnomsorg etc. ökar i takt med produktionskostnaderna. Det innebär att avgiftsinkomsterna ökar i en betydligt snabbare takt än om dagens maxtaxor blir bestående, men i en långsammare takt än hushållens disponibla inkomster.

Offentliga sektorns utgifter

Befolkningsstrukturens förändring får stora effekter på de offentliga utgifterna. Allt fler äldre i befolkningen påverkar utgifterna för pensioner, sjukvård och äldreomsorg. Beräkningen av pensionsutgifterna bygger på den demografiska utvecklingen, de makroekonomiska förutsättningarna samt gällande regelverk. Pensionsutgifterna som andel av BNP beräknas öka från 8,8 % 2005 till närmare 10,9 % i mitten av 2030-talet för att sedan åter sjunka något. Utgifterna för sjukvård och äldreomsorg beräknas öka från 10,4 % 2005 till 14,9 % av BNP 2050. Sammantaget ökar utgifterna för pensioner, sjukvård och äldreomsorg som andel av BNP med drygt 6 procentenheter under kalkylperioden.

I kalkylerna förutsätts en standardsäkring av de offentliga transfereringssystemen. För en stor del av transfereringarna finns ett regelverk som automatiskt höjer förmånerna i takt med löneutvecklingen. Detta gäller för pensioner som räknas upp med inkomstindex, och delvis för transfereringar som ersätter inkomstbortfall, t.ex. sjuk- och föräldraförsäkring. Transfereringar som saknar denna typ av automatisk standardsäkring, t.ex. barnbidrag och studiestöd, ökar i beräkningen i takt med den nominella löneutvecklingen. En sådan standardsäkring

Tabell 12.2 Offentliga finanser

Procent av BNP

	2005	2010	2015	2020	2030	2040	2050
Primära inkomster	53,6	53,2	53,4	53,5	54,1	54,2	53,7
Skatter och avgifter	50,4	50,2	50,6	51,09	51,8	52,1	51,9
Övriga inkomster	3,2	3,1	2,8	2,6	2,3	2,0	1,8
Primära utgifter	54,5	53,4	53,6	54,1	56,9	57,7	57,4
Transfereringar	21,9	21,1	21,9	22,3	23,2	23,5	23,0
Konsumtion	27,6	27,3	27,3	28,1	30,5	30,9	30,9
Investeringar	3,1	2,8	2,5	2,2	1,8	1,4	1,1
Primärt sparande	1,1	2,0	1,7	1,1	-1,3	-1,6	-1,3
Kapitalinkomster, netto	0,3	0,0	0,3	0,7	0,9	0,3	-0,2
Finansiellt sparande	1,4	2,0	2,0	1,8	-0,4	-1,3	-1,4
Finansiell ställning							
Statsskuld	47,8	40,6	32,6	25,5	26,8	38,4	49,5
Konsoliderad bruttoskuld	50,7	43,4	36,1	29,7	29,0	38,8	48,4
Nettoskuld	-3,6	-11,3	-22,0	-30,8	-32,8	-20,0	-10,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

motverkar den urholkning som skulle ske på längre sikt om kalkylen byggde på strikt oförändrade regler. Standardsäkringen förutsätter därmed att vissa reformer genomförs i takt med att ekonomin växer.

Personalintensiteten, t.ex. antal lärartimmar per elev, kan ses som en standardindikator för den offentliga tjänsteproduktionen. I beräkningarna antas att dessa tjänster utförs med samma personaltäthet som i dag. Det innebär att antalet sysselsatta i den offentliga sektorn behöver öka med cirka 160 000 personer mellan 2005 och 2020 vid en expansion i takt med de demografiska behoven. Eftersom personalens medelålder inom många verksamheter i dag är relativt hög kommer rekryteringsbehoven att vara väsentligt större. Antalet offentligt anställda behöver öka med ytterligare cirka 375 000 personer netto mellan 2020 och 2050 om standarden i välfärden skall upprätthållas och de skattefinansierade välfärdstjänsterna produceras på samma sätt som i dag. De stora rekryteringsbehoven bidrar sannolikt till att löneläget pressas upp relativt övriga delar av ekonomin. I beräkningarna antas att timlöneökningen i kommuner och landsting i genomsnitt kommer att vara 0,5 % snabbare per år än i övriga delar av ekonomin under perioden fram till 2020.

Mellan 2005 och 2020 beräknas de primära offentliga utgifterna, dvs. utgifterna exklusive räntor, minska marginellt som andel av BNP (se tabell 12.2). Det samlade demografiska utgifts-

trycket är fortfarande begränsat. Färre barn och ungdomar i skolåldern gör att kostnaderna för ungdomsutbildning kan minska som andel av BNP, samtidigt som efterfrågan på sjukvård och äldreomsorg endast ökar svagt. Fram till omkring 2015 behöver den kommunala konsumtionen endast växa med ca 0,3 % per år i genomsnitt, för att antalet producerade tjänster skall öka i takt med den demografiska efterfrågan. Under 15-årsperioden därefter ökar efterfrågan på skattefinansierade välfärdstjänster i genomsnitt med mer än 1 % per år. En förutsättning för en sådan utveckling är att kommunerna förmår krympa verksamheten inom områden där efterfrågan minskar. Även transfereringar knutna till personer under 20 år faller som andel av BNP de närmaste åren. Däremot ökar pensionsutgifterna, vilket leder till att hushållstransfereringarna totalt sett ökar svagt som andel av BNP fram till 2020.

Mellan 2020 och 2030 beräknas de primära utgifterna som andel av BNP öka med ytterligare ca 3 procentenheter. Utgiftskvoten når sin kulmen under den senare hälften av 2030-talet. Det är huvudsakligen offentlig konsumtion av sjukvård och äldreomsorg som ökar, men även hushållstransfereringar i form av pensioner växer. De offentliga investeringsutgifterna faller däremot som andel av BNP under hela perioden. Investeringsvolymen ökar visserligen i takt med den offentliga konsumtionsvolymen, men priset

på investeringsvaror antas öka långsammare än den genomsnittliga prisutvecklingen i ekonomin.

Saldomålet och hållbara offentliga finanser

Offentligfinansiell hållbarhet kan definieras på olika sätt. I strikt mening är de offentliga finanserna hållbara om nuvärdet av alla framtida inkomster och utgifter, exklusive räntor, är lika med skuldstockens storlek i periodens början. Om detta krav är uppfyllt täcker de framtida inkomsterna inte bara framtida utgifter, utan är därtill tillräckligt stora för att på sikt avveckla skulden. Problemet med denna definition är att man måste skriva fram inkomster och utgifter över mycket långa tidsperioder med all den osäkerhet som det innebär.

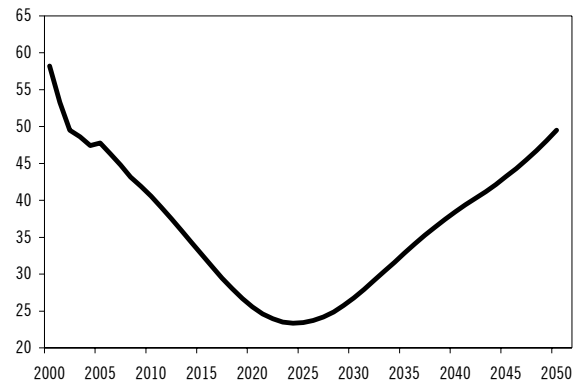
Ett alternativt hållbarhetskriterium är att skuldsituationen inte skall försämrats över en mer överblickbar period, som ändå är tillräckligt lång för att innefatta den demografiska strukturförändringen. Om den offentliga skulden som andel av BNP inte är större i slutet av perioden än i början kan finanspolitiken anses vara hållbar.

I diagram 12.4 illustreras statsskuldens utveckling som andel av BNP fram till 2050. I beräkningen antas att skattereglerna anpassas så att de offentliga finanserna uppvisar ett överskott på 2 % av BNP fram till 2015. Kalkylen resulterar i en skuldkvot 2050, som är klart lägre än 2000. Därmed kan utvecklingen av de offentliga finanserna anses hållbar över perioden fram till 2050. Samtidigt visar skuldkvotens ökning under periodens senare del att hållbarhetsproblem kan uppkomma efter 2050.

Scenariot illustrerar överskottsmålets betydelse för möjligheten att bibehålla standarden i de skattefinansierade välfärdssystemen. För att statsskulden som andel av BNP på lång sikt inte ska närma sig ohållbara nivåer och framtinga nedskärningar, måste skuldkvoten minska snabbt de närmaste åren och i stort sett halveras till mitten av 2020-talet.

Diagram 12.4 Statsskuld

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

13 Prognosjämförelse

13.1 Jämförelse med föregående prognos för 2005

Sedan 2005 års ekonomiska vårproposition har prognosen för svensk BNP-tillväxt för 2005 reviderats ned från 3,2 % till 2,4 %. Såväl export, offentlig konsumtion som lagerbidraget väntas bli svagare än vad som tidigare förutsetts. Även hushållens konsumtion bedöms utvecklas något svagare.

Redan i vårpropositionen väntades en dämpning i utrikeshandeln under 2005. Under slutet av 2004 och inledningen av 2005 gav dock den vikande globala efterfrågan och den oväntat kraftiga inbromsningen i världshandeln en ännu tydligare exportavmattning än förutsett. Prognosen för exporttillväxten har därför reviderats ner från 6,9 % till 4,2 %. Nya importutfall har, i kombination med revideringen av exportutsikterna, medfört att även importtillväxten bedöms bli svagare nu jämfört med i våras. I budgetpropositionen väntas nettobidraget från utrikeshandeln bli 0,1 procentenheter i år, att jämföras med 0,2 procentenheter i vårpropositionen.

Den i vårpropositionen förväntade ökningen i offentlig konsumtion uteblev under det första halvåret. Inte heller under det andra halvåret 2005 väntas aktiviteten i den offentliga sektorn ta fart, varför offentlig konsumtion väntas vara oförändrad jämfört med föregående år. I vårpropositionen bedömdes att den offentliga konsumtionen skulle öka med 1,2 %.

Ett fortsatt lågt konsumentförtroende har, i kombination med något svagare utfall än förväntat, medfört att hushållens konsumtion reviderats ned. Till detta kan läggas att såväl arbetsmarknaden som löner utvecklats svagare. Hushållens konsumtion bedöms öka med 2,0 %, vilket är en nedrevidering med 0,2 procentenheter jämfört med bedömningen i vårpropositionen.

Till följd av starka utfall under det första halvåret har investeringsvolymen reviderats upp något. Det är främst maskininvesteringarna i industrin och bostadsinvesteringarna som utvecklats ännu starkare än väntat, vilket resulterat i att bruttoinvesteringarna bedöms växa med 7,9 %, jämfört med 7,1 % i vårpropositionen. Januaristormens inverkan på skogslagren och förhållandevis små investeringar i industrins färdigvarulager har inneburit att bidraget från lagerinvesteringarna till BNP-tillväxten väntas bli mindre än tidigare förutsett.

Tabell 13.1 Finansdepartementets prognoser för 2005 i 2005 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2006

Procentuell förändring där annat ej anges

	VÅP05	BP06
Sverige		
BNP	3,2	2,4
Hushållens konsumtion	2,2	2,0
Offentlig konsumtion	1,2	0,0
Bruttoinvesteringar	7,1	7,9
Lagerinvesteringar ¹	0,4	0,1
Export	6,9	4,2
Import	7,9	4,8
Antal sysselsatta ²	0,8	0,1
Antal arbetade timmar	0,6	0,4
Öppen arbetslöshet ^{2,3}	5,0	5,9
Löneutveckling	3,5	3,3
Offentliga sektorns finansiella sparande ⁴	0,7	1,4
KPI, årsgenomsnitt	0,5	0,3
Reporänta ⁵	2,00	1,50
TCW-index ⁶	121	127
Förenade staterna		
BNP	3,6	3,7
Arbetslöshet	5,1	5,1
Euroområdet		
BNP	1,6	1,3
Arbetslöshet	9,0	8,9

¹ I procent av BNP föregående år.

² Sedan vårpropositionen publicerats har en omläggning av arbetskraftsundersökningen skett. Detta medför att siffrorna inte är helt jämförbara.

³ I procent av arbetskraften.

⁴ I procent av BNP.

⁵ Reporänta vid årets slut.

⁶ TCW-index vid årets slut.

Flera faktorer förklarar revideringarna av arbetsmarknadsprognosen sedan i våras. För det första var utfallen för såväl sysselsättning som arbetslöshet svagare än väntat under det första halvåret. Detta gäller särskilt i kommunal sektor där den sysselsättningsuppgång som prognoserades uteblev. För det andra har den allmänna konjunkturutvecklingen varit svagare än förutsett. För det tredje bedöms de åtgärder som föreslås i denna proposition i hög grad påverka arbetsmarknadens utveckling, dock huvudsakligen under 2006. För det fjärde har den omläggning av AKU-statistiken som SCB genomfört inneburit viktiga förändringar när det gäller såväl den uppmätta sysselsättningen som arbetslösheten. De effekter av omläggningen som är kända i dagsläget har beaktats i prognosen. Sammantaget har detta inneburit att arbetslöshet, sysselsätt-

ning och arbetade timmar väntas utvecklas sämre under 2005 än tidigare förutsett.

Inflationsutfallen under våren och sommaren har indikerat att det inhemska inflationstrycket är något lägre än vad som bedömdes i vårpropositionen, samtidigt som oljepriserna varit – och förväntas fortsätta vara – högre. Sammantaget innebär detta att prognosen för årsgenomsnittet för den underliggande inflationen (UND1X) är oförändrad. Lägre bostadsräntor medför att prognosen för KPI-inflationen revideras ned något, mätt som årsgenomsnitt.

Det låga inflationstrycket bidrog till att Riksbanken sänkte räntan i våras. Reporäntan bedöms ligga kvar på 1,50 % året ut. Räntesänkningen bidrog även till att kronan försvagades såväl i handelsviktade termer som mot de största valutorna. I budgetpropositionen bedöms nu TCW-index uppgå till 127 vid utgången av 2005 jämfört med 121 i vårpropositionen. Vidare väntas kronan noteras till 9,20 mot euron vid årsskiftet, att jämföra med 8,90 i föregående prognos. Slutligen bedöms att kronan stärks mindre mot dollarn, jämfört med bedömningen i våras. Vid slutet av året väntas kronan noteras till 7,36 mot dollarn (6,50 i vårpropositionen).

Den offentliga sektorns finansiella sparande har reviderats upp till 0,7 % av BNP trots att den ekonomiska tillväxten väntas bli lägre än tidigare förutsett. Förbättringen beror på lägre kommunal konsumtion, lägre räntor samt högre intäkter från bolagsskatten.

Tillväxtutsikterna i euroområdet har försämrats, främst till följd av en sämre investeringskonjunktur. BNP-tillväxten i regionen väntas uppgå till 1,3 % i år vilket är en nedrevidering med 0,3 procentenheter jämfört med vårpropositionen.

13.2 Jämförelse med föregående prognos för 2006

Sedan 2005 års ekonomiska vårproposition har prognosen för svensk BNP-tillväxt för 2006 reviderats upp, från 2,7 % till 3,1 %. En mer expansiv penning- och finanspolitik samt ett något förbättrat läge på arbetsmarknaden väntas innebära att privat och offentlig konsumtion växer starkare under 2006 jämfört med bedömningen i vårpropositionen.

Aviserade åtgärder i denna proposition kommer att påverka arbetsmarknaden nästa år. Åt-

gärdena beräknas bland annat leda till högre offentlig sysselsättning. Detta, i kombination med kommunernas goda finanser, medför att offentlig konsumtion bedöms öka med 1,8 % nästa år, att jämföras med 0,7 % i vårpropositionen.

Den starkare tillväxten i hushållens konsumtion innebär att importen väntas växa något starkare nästa år, jämfört med tidigare bedömning.

Tabell 13.2 Finansdepartementets prognoser för 2006 i 2005 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2006

Procentuell förändring där annat ej anges

	VÅP05	BP06
Sverige		
BNP	2,7	3,1
Hushållens konsumtion	2,7	3,0
Offentlig konsumtion	0,7	1,8
Bruttoinvesteringar	5,2	5,0
Lagerinvesteringar ¹	-0,1	0,0
Export	5,8	6,1
Import	6,2	6,7
Antal sysselsatta ²	1,1	1,3
Antal arbetade timmar	0,7	1,1
Öppen arbetslöshet ^{2,3}	4,4	4,8
Löneutveckling	3,5	3,4
Offentliga sektorns finansiella sparande ⁴	0,6	0,7
KPI, årsgenomsnitt	1,5	1,5
Reporänta ⁵	2,75	2,50
TCW-index ⁶	121	124
Förenade staterna		
BNP	3,4	3,4
Arbetslöshet	4,9	4,9
Euroområdet		
BNP	2,1	1,8
Arbetslöshet	8,7	8,7

¹ I procent av BNP föregående år.

² Sedan vårpropositionen publicerats har en omläggning av arbetskraftsundersökningen skett. Detta medför att siffrorna inte är helt jämförbara.

³ I procent av arbetskraften.

⁴ I procent av BNP.

⁵ Reporänta vid årets slut.

⁶ TCW-index vid årets slut.

TCW-index bedöms nu uppgå till 124 vid utgången av 2006, vilket är en försvagning jämfört med bedömningen i våras. I vårpropositionen bedömdes TCW-index uppgå till 121.

Den offentliga sektorns finansiella sparande är i det närmaste oförändrat trots det sysselsättningspaket och de skattesänkningar som föreslås i budgetpropositionen. Detta beror på att nivån på sparandet reviderats upp för 2005.